T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYALBİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI

ALTYAZI ÇEVİRİLERİNDE KÜLTÜREL ÖĞELERİN AKTARIMI VE ÇEVİRİ SORUNLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELTEM DAMAR YILMAZ
2501150104

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. TURGUT GÜMÜŞOĞLU

İSTANBUL, 2017

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı	:	**Meltem DAMAR YILMAZ**	**Numarası**	:	**2501150104**
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı	:	**Çeviribilim Anabilim Dalı**	**Danışmanı**	:	**Yrd. Doç. Dr. Turgut GÜMÜŞOĞLU**
Tez Savunma Tarihi	:	**29.11.2017**	**Saati**	:	**11:00**
Tez Başlığı	:	**"Altyazı Çevirilerinde Kültürel Öğelerin Aktarımı ve Çeviri Sorunları"**			

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **36. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- YRD. DOÇ. DR. TURGUT GÜMÜŞOĞLU		Kabul
2- YRD. DOÇ. DR. MUHAMMET ZAHİT CAN		Kabul
3- YRD. DOÇ. DR. NESLİHAN DEMEZ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. İLYAS ÖZTÜRK		
2- YRD. DOÇ. DR. TUBA AYIK AKÇA		

ÖZ

Altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımı ve çeviri sorunları

MELTEM DAMAR YILMAZ

Film çevirileri kültürlerarası iletişimde önemli bir yere sahiptir. Altyazı çevirisi bu iletişimi sağlayan en yaygın yöntemlerden biridir ve bu doğrultuda ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bu çalışmanın konusunu, altyazı çevirilerinde oluşan çeviri süreci ve alınan çeviri kararlarının kültürel öğeler üzerindeki etkisi oluşturmaktadır. Altyazı çeviri sürecinde karşılaşılan bazı kısıtlamalardan dolayı, kültürel öğelerin aktarımında çeviri sorunları oluşur. Bu sebeple, bu çalışmada altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin aktarılması üzerinde araştırmalar yapılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, konu olarak ele alınan film çevirilerinde en çok tercih edilen altyazı yönteminin çeviri sürecinde ortaya çıkabilecek dilsel ve dil dışı çeviri sorunlarını irdeleyerek, kültürel öğelerin çeviride korunup korunmadığını ortaya koymak, erek dile aktarımda yapılan değişikliklerin nedenlerini ve erek kitle üzerindeki etkilerini değerlendirmektir.
Bu doğrultuda film çevirilerinde etkinlik gösteren ve deneyim sahibi olan film çevirmenleriyle bir mülakat gerçekleştirilmiştir. Mülakat sonucunda elde edilen veriler analiz edilerek ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada altyazı çevirilerinde, kültürel öğelerim aktarımında bazı kayıpların söz konusu olduğu ve oluşan çeviri sorunlarının sadece dil ve kültür farklılığından değil, aynı zamanda çevirmenin aldığı çeviri kararlarından da kaynaklandığı ileri sürülmüştür. Bu yapılan incelemede çevirmenin aldığı çeviri kararlarının, kültürel öğelerin aktarımı üzerindeki etkisi ve çevirmenin kararlarını etkileyen faktörler belirlenerek, bu kararların etkisi Türkçe altyazılı olan ve üç bölümden oluşan ‘’Unsere Mütter Unsere Väter’’ adlı Alman filmi üzerinden örneklendirilerek nesnel yorumlama yöntemi - *objektive Hermeneutik* çerçevesinde incelenmiştir. Bu içerik çözümleme yöntemi ve mülakat analizi neticesinde bazı sonuçlar elde edilmiştir. Altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımında bazı kayıpların oluştuğu bu sonuçlardan biridir.

Anahtar Kelimeler: altyazı çevirisi, kültürel öğeler, film çevirisi, çeviri kararları, altyazı

ABSTRACT

Transfer of culture-specific elements in subtitles and translation problems

MELTEM DAMAR YILMAZ

The translation of films plays an important role in intercultural communication. Subtitling is one of the most widespread translation methods, therefore it would be particularized. The topic of this work depends on the translation process and the translation decisions of the translator and their impact on the culture-specific elements in the subtitling. There are some limitations in the translation process of subtitling, which causes translation problems in the transfer of culture-specific elements. Because of this reason, the transfer of culture-specific elements to subtitles was researched in this work.

The aim of this work is to examine the linguistic and non-linguistic translation problems that occur during the subtitling process; to check whether the culture-specific elements remain in the translation, to evaluate the causes of the changes made in the target language and their impact on the target recipients. In this direction, an interview was conducted with film translators who have experience in translating films and are effective. The data of this interview were analyzed and evaluated.

In this thesis it has been argued that the transfer of culture-specific elements in subtitling has some losses and translation problems aren't attributed only to the differences between languages and cultures, but also to the translator's translation decisions. For this reason, the factors, which influence the decisions of the translator, were determined. Thus, the impact of translation decisions on the transfer of culture-specific elements were explored through the Turkish subtitled German film ''Unsere Mütter Unsere Väter'' in the context of objective hermeneutics. As a result of this content analysis and the interview analysis, some results were obtained. The fact that there are some losses in the transfer of culture-specific elements in subtitling is one of these results.

Key words: Subtitling, subtitle, culture-specific elements, translation decisions

ZUSAMMENFASSUNG

Transfer der kulturspezifischen Elemente in Untertiteln und Translationsprobleme

MELTEM DAMAR YILMAZ

Die Translation der Filme spielt für die interkulturelle Kommunikation eine wichtige Rolle. Die Untertitelung ist einer dieser weitverbreitetsten Translationsmethoden, dadurch wird sie ausführlich in Hand genommen. Die Thematik dieser Arbeit ist abhängig vom Translationsprozess und der Übersetzungsentscheidungen des Übersetzers und ihr Ausfluss auf die kulturspezifischen Elemente in der Untertitelung. Beim Translationsprozess der Untertitelung kommen einige Beschränkungen hervor und durch diese treten Translationsprobleme bei dem Transfer der kulturspezifischen Elemente auf. Aus diesem Grund wurde in dieser Arbeit über den Transfer der kulturspezifischen Elemente in Untertiteln recherchiert.

Ziel dieser Arbeit ist es, linguistische und nicht linguistische Translationsprobleme, die während des Untertitelungsprozess auftreten, unter die Lupe zu nehmen; zu überprüfen ob die kulturspezifischen Elemente in der Übersetzung erhalten bleiben, die Ursachen der vorgenommenen Änderungen in der Zielsprache und ihre Auswirkungen auf die Zielrezipienten zu bewerten. In dieser Richtung wurde ein Interview mit Filmübersetzern durchgeführt, die Erfahrung in der Übersetzung von Filmen haben und wirksam sind. Die Daten dieses Interviews werden analysiert und ausgewertet.

In dieser Arbeit wurde vorgebracht, dass bei dem Transfer der kulturspezifischen Elemente in der Untertitelung einige Verluste auftreten und die Übersetzungsprobleme nicht nur auf die Unterschiede zwischen Sprachen und Kulturen zurückzuführen sind, sondern auch auf die Übersetzungsentscheidungen des Übersetzers. Aus diesem Grund wurden die Faktoren, die die Entscheidungen des Übersetzers beeinflussen, bestimmt. Somit wird die Auswirkung der Übersetzungsentscheidungen des Übersetzers auf den Transfer der kulturspezifischen Elemente, durch den Türkisch untertitelten deutschen Film ‘’Unsere Mütter Unsere Väter’’ im Rahmen der objektiven Hermeneutik erforscht. Infolge dieser Inhaltsanalyse und der Interviewanalyse wurden einige Resultate ermittelt. Das bei dem Transfer der kulturspezifischen Elemente in der Untertitelung einige Verluste hervorkommen ist einer dieser Resultate.

Schlüsselwörter: Untertitelung, kulturspezifische Elemente, Übersetzungsentscheidungen

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın konusu, izlemeyi tercih ettiğim altyazılı filmleri izlerken, takip edip ve inceleyip karşılaştırmaya çalıştığım altyazı çevirileri üzerindeki ilgim ile oluşmuştur. Çalışmanın yola çıkış gözlemi ise film çevirilerinde, özellikle görsel-işitsel çevirilerde kültürel öğelerin aktarımında bazı çeviri sorunlarının oluşmasıdır. Bu amaçla, altyazı çevirilerinin çeviri süreçlerini ve altyazı çevirilerinde etkili olan çeviri stratejilerini ve çeviri tekniklerini incelemeyi amaçladım.

Bu çalışma boyunca değerli görüşleriyle beni yönlendiren, cesaretlendiren sevgili hocam, tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Turgut Gümüşoğlu'na bütün emeği, tavsiyeleri ve teşvikleri için en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Hayatım boyunca benden desteğini esirgemeyen, bana maddi ve manevi olarak destekte bulunarak eğitimimi gerçekleştirmemi sağlayan ve bu günlere gelmemde büyük pay sahibi olan babam Mustafa Damar'a ve annem Müyesser Damar'a ayrıca teşekkür ve şükranlarımı sunarım. Beni cesaretlendirip, bana her zaman destek olan dört kız kardeşime de ayriyeten teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Son olarak, en umutsuz ve yorgun olduğum zamanlarda beni teşvik edip umut ve azim aşılayan, bana karşı her daim sabır gösterip maddi ve manevi desteğini esirgemeyen eşim Buruç Emin Yılmaz'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Meltem Damar Yılmaz
İstanbul, 2015

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **iii**

ABSTRACT ..... **iv**

ZUSAMMENFASSUNG ..... **v**

ÖNSÖZ ..... **vi**

İÇİNDEKİLER ..... **vii**

TABLO LİSTESİ ..... **ix**

GÖRSEL LİSTESİ ..... **x**

GRAFİK LİSTESİ ..... **xi**

GİRİŞ 1

1. BÖLÜM: ALTYAZI ÇEVİRİSİ 3

1. Film Çevirisi 3

1.1. Altyazı 4

1.2. Altyazı çevirisi 6

1.3. Altyazı çevirilerinin yapısı 7

1.3.1. Altyazı çevirilerin uzunluğu 7

1.3.2. Altyazı çevirilerinin zamanlaması 11

1.3.3. Altyazı çevirilerinde noktalama ve imla kullanımı 12

1.4. Altyazı türleri 15

1.4.1. Dillerarası altyazı çevirisi 15

1.4.2. Dillerarası iki dilli altyazı çevirisi 16

1.4.3. Diliçi altyazı çevirisi 17

1.4.4. İşitme engelliler için altyazı çevirisi 17

1.4.5.Tiyatro ve Operada Üstyazı çevirisi 18

1.4.6 Canlı programların altyazı çevirisi 19

2. Altyazı çeviri süreci 19

2.1. Altyazı ve kültürel öğeler 21

2.1.1. Altyazı ve kültürel öğelerin aktarımı 25

2.1.2. Çevirmenin sorumluluğu 26

2.2. Altyazı çevirilerinde dil içi ve dil dışı etkenler 27

3. Altyazı ve çeviri yöntemleri 28
3.1. Çevirmen ve çeviri yöntemi 30
3.2. Altyazı çevirilerinde karşılaşılan zorluklar ve çözüm önerileri 31
3.2.1. Kültürel öğelerin aktarımında kullanılan çeviri yöntemleri 32
3.3. Altyazı ve çeviri teknikleri 33
3.4. Altyazı çevirisinin avantaj ve dezavantajı 34
3.4.1. Altyazı çevirisinin avantajı 34
3.4.2. Altyazı çevirisinin dezavantajı 35

4. Altyazı çevirilerinde yerlileştirme ve yabancılaştırma 36

2. BÖLÜM: YÖNTEM 39
2.1. Araştırmanın Soruları 39
2.2. Araştırmanın Hipotezleri 39
2.3. Mülakat 40
2.4. Film Çözümlemesi - Nesnel Yorumlama Yöntemi - Objektive Hermeneutik 42

3. BÖLÜM: FİLM ÇÖZÜMLEMESİ 44
3.1. Araştırma soruları 45
3.2. Kaba çözümleme 45
3.3. Detaylı metin çözümleme 48
3.4. Genel Analiz 70

4.BÖLÜM: MÜLAKATLAR 74
4.1. Mülakat Yanıtları 74
4.2. Mülakat Analizi 89

SONUÇ 96

KAYNAKÇA 100

TABLO LİSTESİ

Tablo 1:Çeviri tipleri tablosu.....**5**
Tablo 2: Altyazı çevirilerinde kullanılan ve kullanılmayan noktalama işaretleri **13**
Tablo 3: Görüşme yapılandırma türleri ve süreci.....**41**

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1: Unsere Mütter unsere Väter filminin sahnesi **9**
Görsel 2: Unsere Mütter unsere Väter filminin sahnesi **9**
Görsel 3: Unsere Mütter unsere Väter filminin sahnesi **10**
Görsel 4: Unsere Mütter unsere Väter filminin sahnesi **10**
Görsel 5: Unsere Mütter unsere Väter filminin sahnesi **15**
Görsel 6: Bir Tiyatroda verilen üstyazı **18**

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Çeviri Stratejileri **92**
Grafik 2: Yerlileştirme ve Yabancılaştırma **93**
Grafik 3: İşverenin etkisi **93**
Grafik 4: Altyazı çeviri programları..... **95**

GİRİŞ

Bu çalışma kültürel öğelerin altyazı çevirilerindeki aktarımı ve çeviri sürecinde oluşan çeviri sorunları üzerine odaklanmıştır. Altyazı çeviri yöntemi hızla küreselleşen Dünya'da en çok kullanılan film çevirisidir ve farklı dillere ve kültürlere sahip olan toplumlar arasında gelişen iletişimi sağlar. Yabancı kültürleri ve sinemaları kendi dillerinde izlemeyi ve tanımayı tercih ederim, bu sebeple altyazı çevirileri üzerindeki ilgimi tez konusu olarak belirleyerek bu yönde araştırmalar yapmak istedim. Altyazı çevirileriyle ilgili çeviribilim alanında oldukça az araştırma ve çalışma yapılmış olması da bu etkenlerden biridir.

Televizyon ve internet gibi görsel işitsel medyalar, neredeyse tüm yaşam alanlarımızı etkiler ve bu sebeple günlük hayatın vazgeçilmez bir parçası haline geldiler. Film çevirileri sayesinde, dünyanın herhangi bir yerine ait olan yabancı kültürleri, insanları, mekânları, olayları kendi dilimizde izleyebiliriz. Film çevirileri kültürel bir aktarım sağlar ve böylelikle, farklı dil ve kültürleri tanıma fırsatı buluruz. Bu aktarım sayesinde kültürlerarası iletişim sağlanır ve film çevirileri geniş ve farklı kitlelere ulaşabildiği için kültürel iletişimde olukça önemli bir rol oynar. Çevirmen ise burada kültürel arabulucu olarak görev alır.

Bu çalışmayla, altyazı çevirilerinin önemini, altyazı çevirmenlerinin sorumluluğunu ve karşılaştıkları sorunları görülmesi amaçlanmıştır. Altyazı çevirileri iki kültür arasında bir köprü görevi görür kültürler arasında etkili bir geçiş sağlayabilmek için kaliteli olmalıdır. Ancak çevirmen bu iletişimi sağlarken diller ve kültürler arasındaki farklılıklarından dolayı çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorluklardan biri, kaynak kültürün öğelerini, tamamen farklı bir kültüre ve dile aktarılmasıdır. Kısaca belirttiğimiz bu bilgiler doğrultusunda, araştırmamızda, bir altyazı çevirisini etkileyen etkenler gösterilmeye çalışılacak ve altyazı çevirilerinde sorun oluşturan anlamsal eşdeğerlik kaynaklı çeviri sorunları ele alınıp incelenecektir.

Bu çalışmanın odak noktası kültürel öğelerin aktarımıdır ve amacı bu aktarımı etkileyen etkenleri belirleyip tartışmaktır. Kaynak dil ve kültüre ait öğelerin, altyazı çevirilerinde ne şekilde var olduğu ve altyazı çevirmenlerinin bu aktarımı sağlayabilmek için hangi yöntemleri veya teknikleri kullanılabileceği ve çevirmenin aldığı bu çeviri karalarının erek dili ve erek kitleyi nasıl etkilediği incelenecektir. Çevirmenin izlediği çeviri stratejisi, uyguladığı yöntemler, karşılaştığı zorluklar, bunlarla nasıl başa çıkabildiği ve benzeri durumlar analiz edilecektir. Buna ek olarak, çevirmenin rolü ve sahip olması gereken arka plan bilgisi de çok önemlidir. Çeviribilim kapsamında ele aldığımız araştırmamızın konusunu, genel anlamda "altyazı çevirisi" oluştururken, odağını ise "kültürel öğeler doğrultusunda anlamsal eşdeğerlik"

oluşturmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, film çevirilerinde en çok tercih edilen altyazı yönteminin çeviri sürecinde ortaya çıkabilecek çeviri sorunları belirlemek, içeriğin yanı sıra kültürel öğelerin çeviride korunup korunmadığını ortaya koymak ve erek dile aktarımda yapılan değişikliklerin nedenleri ve erek kitle üzerindeki etkilerini değerlendirmektir. Çalışmanın bir diğer amacı ise altyazılı bir filmin, orijinal filmin kaynak kitle üzerinde sağladığı etkinin aynısını erek kitle üzerinde sağlayıp sağlayamadığını araştırmaktır.

Dört bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde, film çevirisinin ve altyazı çevirisinin tanımı ve kapsamına değinilecektir. Altyazı çevirilerinin yapısının genel çerçevesi çizildikten sonra altyazı çeviri türlerine geniş ölçüde yer verilecektir. Bu bağlamda, oluşan çeviri süreci kapsamında çevirmenin sorumluluğu ve altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımı ele alınacaktır. İlk bölümün bir sonraki aşamasında ise altyazı çevirilerinde çevirmene fayda sağlayan çeviri stratejileri, çeviri teknik ve yöntemlerinden söz edildikten sonra altyazı çevirilerinin avantaj ve dezavantajlarına yer verilecektir.

İkinci bölümde, çalışmaya yön verecek yöntemler ele alınacak; nitel bir araştırma yöntemi olan ve film çevirmenleriyle gerçekleştirilecek olan mülakat metodundan bahsedilecek ve yarı yapılandırılmış mülakat türü ve sürecine detaylı olarak yer verilecektir. Film çevirmenleriyle yapılan bu mülakatlar ışığında, altyazı çevirisi etkinliğinin işleyişinden söz edilecektir. Ardından, film çözümlemesinde uygulanacak olan Marying'in *obejtkive Hermeneutik* – nesnel yorumlama yöntemi ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde, kaynak dili Almanca olan ve altyazı yöntemiyle çevrilen ''Unsere Mütter Unsere Väter'' adlı örnek filmden kesitler seçilerek, kültürel öğelerin nasıl aktarıldığı incelenecektir. Seçilen film ve altyazı çevirisi Marying'in dört aşamalı analiz yöntemi nesnel yorumlama - *objektive Hermenutik* doğrultusunda çözümlenecek ve elde edilen veriler son aşamada analiz edilecektir.

Dördüncü bölümde, belirlenen mülakat soruları film çevirmenlerine iletilecek ve elde edilen yanıtlar toparlanıp karşılaştırıldıktan sonra kapsamlı bir şekilde analiz edilecektir.

Genel gözlem ve değerlendirmelere yer verilen sonuç bölümünde, çevirmen kararlarını yönlendiren etkenler doğrultusunda, kültürel öğelerin aktarımında çeviri sorunlarının oluştuğu savın geçerliliği tartışılacaktır. Gerçekleştirilen film çözümlemesi ve çevirmenlere uygulanan mülakat yanıtları da sonuç ve değerlendirmelere ışık tutacaktır.

1. ALTYAZI ÇEVİRİSİ

1. Film Çevirisi

Film çevirisinin ne olduğunu açıklayabilmek için öncellikle filmin ne olduğunu bilmek gerekir. ‘’Filmler çok kanallı ve çok kodlu bir iletişim türüdür. Çok kanallı olması hem görsel hem de işitsel kanalın aynı anda kullanılıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Bir de filmleri anlamlı kılan yani onları anlamamızı sağlayan kodlar vardır. Bunlar dille ilgili ve dil dışı kodlardır. Dille ilgili kodlar sözel ifadeler olurken, dil dışı kodlar ise beden dili, ses tonu, yüz ifadeleri gibi sözel olmayan kodlardır. Bu kanalların kodlarla karıştırılmaması gerekir, çünkü kodlar filmleri anlamamıza yardımcı olurken, kanallar mesajın izleyiciye ulaşmasında kullanılan araçlardır.’’[1] İyi bir film çevirisi için bu kod ve kanallar dikkate alınmalıdır.

Filmler en basit biçimleriyle çok kanallı iletişim türü olarak tanımlanabilir. Çok kanallı olması filmin izleyiciye ulaşmasında hem görsel hem de işitsel kanaldan eşzamanlı olarak yararlanılmasındadır. Çok düzgülü olması ise dilsel ve dil dışı düzgüler örgüsünün filmin anlamını bir bütünlük içerisinde oluşturmasındandır.[2] Filmi anlamlı kılan sadece kullanılan dil değildir.

‘’Film metinlerini oluşturan dil, filmi oluşturan düzgülerden sadece bir tanesidir. Seyrettiğimiz film ise anlamını, dil düzgüsü, filmi oluşturan diğer tüm dil dışı sinematografik, dramatik, mesafe kullanımı, vücut hareketleri, mimikler, giyim kuşam, makyaj, renk, ses, müzik vb. düzgülerle bağlantılı olarak değerlendirildiğinde kazanır.’’[3] Kısacası film, dilsel ve dil dışı göstergelerden oluşur. Filmin anlamını oluşturan dilsel ve dil dışı düzgüler bir bütünlük içinde film çevirisi esnasında dikkate alınmalıdır. Film çevirisi ancak bu düzgülerin hepsini göz önünde bulundurduktan sonra yapılabilir.

Film çevirisinin temelleri 1960lı yıllarda atılmıştır ve 1990lı yıllarda da hızla gelişen bir çeviribilim alt alanı haline gelmiştir. Bu alan ilk başlarda *screen translation*, *media translation*, adlandırılsa da, şu anda *audiovisual translation* olarak tanımlanır. Bu alan başta filmler de dâhil olmak üzere tüm görsel-işitsel medyayı da kapsar ve sadece film çevirilerini içermez.

Film çevirilerinde başlıca iki yöntem kullanılır. Bunlardan biri altyazı yöntemidir ve bu yöntemde kaynak dildeki sözlü konuşmalar erek dilde yazılı olarak ekranının alt tarafında yansıtılır. Diğer yöntem ise dublajda yöntemidir. Dublaj yönteminde öncelikle kaynak dildeki sözlü konuşmalar, genel anlamda senaryo bir çevirmen tarafından çevrilir. Daha sonra erek

[1] Bkz. Delabastita (1989)
[2] Bengi-Öner (1999:80)
[3] Bkz. Bengi-Öner (1999:80)

metin erek dilde bir stüdyoda dublaj sanatçıları tarafından seslendirilerip izleyiciye aktarılır. Böylece filmdeki oyuncuların sanki erek dili konuşuyorlarmış gibi bir etki uyandırılır

1.1. Altyazı

‘’Alt yazı, televizyon ve sinemada özellikle yabancı dilde çekilmiş, orijinal seslendirmesi olan filmlerde diğer dillerdeki izleyicilerin filmi seyrederken filmin altındaki yazıyı okuyarak filmde geçen diyalogları ve filmin konusunu anlamasını sağlayan görsel bir yöntemdir.’’ [4]
Altyazı, İngilizcede “*Subtitle*”, Almancada “*Untertitel*” olarak ifade edilir ve film çevirisinin diğer adıyla görsel-işitsel çevirinin bir türüdür. Altyazının kendine özgü kuralları, teknikleri ve ilkeleri vardır.

Altyazı sessiz film döneminde, ara yazılar şeklinde kullanılmıştır. İlk sesli filmlerin 1929’dan sonra uluslararasında yayılmasıyla birlikte görsel-işitsel çeviride altyazı ve dublaj yöntemleri ortaya çıkmıştır. Çevirmen klasik bir yazın çevirisinde üzerinde durduğu biçim ve içerik aktarım sorunu dışında, altyazı çevirilerinde altyazının ekrandaki alanı ve zamanlamasını da dikkate almak zorundadır. Yer ve zaman uyumu sağlanmalıdır. Öncelikli olarak kaynak metindeki diyalogların zaman kısıtlamasından dolayı her şeyden önce içeriğinin aktarılması ve bu içeriğin de izleyici tarafından sınırlı bir sürede okunup, ekrandaki görüntüyle birlikte anlaşılacak şekilde düzenlenmiş olması gerekir. [5]

Altyazı çevirisi başka bir deyişle, yalnızca içeriği aktarmaktan ibaret değildir aynı zamanda görüntü ve sesin eşzamanlı hale getirilmesidir. Altyazı çevirisi iki temel boyuttan oluşur bunlardan biri dinlemek diğeri ise okumaktır. İzleyici bu iki boyutta filmin içeriğini ulaşır, öncellikle kaynak metni dinlenir ve altyazı okunarak içerik tamamlanır.

‘’İfadeler kısa, öz ve net olarak aktarılmaktadır. Zira film hem izlenmekte, hem dinlenmekte hem de okunmaktadır. Bu nedenlerden dolayı alt yazı metninin oluşturulmasındaki asıl amaç, filmin anlaşılırlığını sağlamaktır. Zira izleyici, görüntünün anlamını alt yazıyı okuyarak tamamlamaktadır. Karakterlerin konuşmaları erek dile çevirmen tarafından uyarlanırken, ses ve görüntü erek dilde olduğu gibi yansıyacak, ancak bunların anlamı alt yazı vasıtasıyla anlaşılacaktır. Bu arada görüntüde karakterlerin konuşmaları ile alt yazının anlam bağlamında birbiriyle uyumlu olması gerektiğini unutmamalıyız. Zira izleyiciler bir yandan alt yazıyı okuyacak diğer yandan da okuduğunu izlediği görüntüyle ilişkilendirecek ve böylece hiç zorlanmadan konuyu anlamış olacaktır.’’[6]

[4] Aktaş, Oğuz (2014:3)
[5] Bkz. Aktaş, Oğuz (2014)
[6] Aktaş, Oğuz (2014:6)

Altyazı, özgün bir çeviri türüdür ve çevirinin diğer ana türleriyle karşılaştırıldığında, göstergebilimsel olarak aşağıdaki gibi tanımlanabilir:[7]

A. Prepared (Hazırlanmış)
B. Written (Yazılı)
C. Additive (Eklemeli)
D. Synchronous (Eşzamanlı)
E. Transient (Kısa süreli)
F. Polysemiotic (Çok göstergesel)

Tablo 1: Çeviri tipleri tablosu [8]

Translation type	Prepared	Written	Additive	Synchronous	Transient	Polysemiotic
Subtitling (Altyazı)	+	+	+	+	+	+
Dubbing (Dublaj)	+	-	-	+	+	+
Drama translation (Drama çevirisi)	+	-	-	-	+	+
Literary translation (Edebi çeviri)	+	+	-	-	-	-
Simultaneous interpreting (Eşzamanlı çeviri)	-	-	-	0	+	-

Yukarıdaki tabloda, altyazı ve diğer dört ana çeviri türü - dublaj, drama çevirisi, edebi çeviri ve simültane çeviri, A'dan F'ye kadar ‘’Hazırlanmış, Yazılı, Eklemeli, Eşzamanlı, Kısa süreli ve Çok göstergesel’’ olmak üzere altı tanımlayıcı özelliği kullanarak karşılaştırılmıştır. Altyazı çeviri tipi bu tanımlayıcı özelliklerin hepsini taşır. Dublaj çeviri tipi ise altyazının aksine yazılı ve eklemeli değildir. Drama çeviri tipi ise dublaj tipi gibi aynı şekilde yazılı ve eklemeli özelliğini taşımaz ve bunun yanı sıra eşzamanlı da değildir. Altyazı birçok yönden edebi çevirilerle önemli ortak özellikler taşır. Her ikisi de yazı yöntemiyle aktarılır. Drama çevirisi ile ise, gerçek zamanlı akış ve göstergesel karmaşıklık gibi ortak özellikleri vardır. Eşzamanlı

[7] Gottlieb (2001:16)
[8] Gottlieb (2001:16)

çeviri tipi ile altyazının tek ortak noktası ise eşzamanlı olmaları ve kısa süreli olmalarıdır. Tüm çeviri türleri hazır iletişim özelliğini taşır.[9]

1.2. Altyazı çevirisi

Altyazı çevirisi ve türleri birçok araştırmacı tarafından incelenip, farklı şekillerde tanımlanmıştır ve gruplandırılmıştır.

H. Gottlieb, altyazı çevirisi türlerinin iki şekilde gruplandırır. Bunlardan ilki dilsel, ikincisi ise teknik bir sınıflandırmadır. Dilsel sınıflandırma diliçi ve dillerarası altyazı çevirisini kapsar. Teknik açıdan altyazı çevirisini açık ve kapalı olarak ayırır.
Açık altyazı çevirisi, film veya televizyon programlarında sunulan altyazılardır. Film altyazı çevirilerinin tümü bu başlık altında ele alınabilir, çünkü izleyici tarafından kapatılabilen elektronik altyazı çevirisi olanağı yalnızca televizyon ve videoda sunulan ürünlerin altyazı çevirilerini yapmak için kullanılan bir teknolojidir.
Kapalı altyazı çevirisi, kişinin isteğine göre eklenebilen altyazı çevirisidir. Bu altyazı çevirisi türü telemetinler ile uydu yayınlarında kullanılır.[10]

J. Ivarsson, farklı altyazı türleri olduğunu söyler ve bunları kendi içinde gruplandırır. Sinema ve televizyon için altyazı çevirisi; iki dilde altyazıların aynı anda verildiği birkaç resmi dili olan ülkelerde kullanılan çok dilli altyazı çevirisi; işitme engelliler için televizyondaki yazı görüntüleme altyazı çevirisi ve buna benzeyen ancak spor ve benzeri haber içeriklerinin altyazı çevirilerini yapmak için kullanılan, kısaltılmış yazı görüntüleme altyazı çevirisi; tiyatrolarda, konferanslarda, opera ve benzeri ortamlarda ayrı bir ekrandan izleyiciye sunulan üstyazı çevirisi.[11]

G. M. Luyken ise daha basit bir gruplandırma yapar, iki tür altyazı çevirisinden bahseder. Birincisi geleneksel altyazı çevirisi olarak adlandırılır ve bunun altında dillerarası altyazı, diliçi altyazı ve iki dilli altyazı çevirisi alt türlerini sayar. İkinci tür olarak ise, eşzamanlı altyazı çevirisinden söz eder.[12] Geleneksel altyazı, dillerarası altyazı çevirisidir ve metnin tam akarımı sağlanır. Bu altyazı türünde, altyazılarda kaynak dil ulusal dilde aktarılır. Dil içi altyazı türü çoğunlukla işitme engelli insanlar ve yabancı dil eğitiminde de yardımcı olarak sıklıkla kullanılır. Diğer yandan orijinal kayıtlardaki zayıf ses kalitesini telafi etmek amacıyla için kullanılır. Şive ve lehçe kullanılan filmlerde de dil içi altyazıları kullanılır ve böylelikle ifadeler daha geniş bir kitle için anlaşılabilir olur. İki dilli altyazılarda, her bir altyazı iki

[9] Bkz. Gottlieb (2001)
[10] Bkz. Gottlieb (1998)
[11] Bkz. Ivarsson (1992)
[12] Bkz. Luyken (1991)

satırdan oluşur, böylece her dil için ayrı bir satır oluşturulur. Bu tür altyazılar birden fazla resmi dili olan ülkelerde sıklıkla kullanılır.

Eşzamanlı altyazı ise en tanıdık ve en yaygın olarak kullanılan altyazı türüdür. Burada kaynak dildeki diyaloglar erek metin ile değiştirilir.

Z.de Linde de altyazı çevirisini iki başlık altında inceler. Bunlar, dillerarası altyazı çevirisi ile, daha çok işitme engelliler için yapılan ve sinemada uygulanması pek de rastlanmadığı için televizyonda uygulanan diliçi altyazı çevirisidir.[13] Linde, altyazı çevirisini Luyken'e benzer şekilde incelemiştir, ancak altyazıyı farklı türler ve alt başlıklar halinde ayırmaktansa, daha kısa ve öz olarak altyazıyı dillerarası altyazı ve dil içi altyazı olarak gruplandırmayı tercih etmiştir.

J. Diaz Cintas ve A. Remael, altyazı çevirisinin türlerini gruplandırmanın zorluğunu teknolojik gelişmelerle birlikte yeni altyazı çevirisi yöntemlerinin ortaya çıkmasıyla açıklar. Bu nedenle birkaç farklı ölçütü dikkate alarak, altyazı çevirisi türlerini dört farklı parametre altında gruplandırarak inceler. Bu parametreler, dilsel parametreler, hazırlık için verilen süre, altyazı çevirisinin sunumuna ilişkin teknik yöntemler ve dağıtım biçimleridir.[14]
J. Diaz Cintas ve A. Remael altyazı çevirisinin türlerinin, altyazının yansıtılma şekline göre de ayrıştırılabileceğini işaret ederler. Bu bağlamda mekanik, termal, fotokimyasal, optik, lazer ve elektronik altyazı ekleme tekniğinden söz edilebilir. Aynı zamanda altyazı türlerinin çevirinin hangi ortamda ve formatta sunulacağına bağlı olarak da ayrılabileceğini ifade ederler. Çünkü, sinema, televizyon, video, DVD ve internet ortamı için yapılan altyazı çevirisi, kimi zaman birbirinden farklılık gösterebilir. [15]

1.3. Altyazı çevirilerinin yapısı

Altyazı çevirileri ekranda belirli bir alanı kaplamalıdır ve belirli bir süre boyunca ekranda görünmelidir. Bu sebeple altyazı çevirilerinin kalitesini arttırmak için, altyazı çevirilerinin uzamı ve zamanlaması ile ilgili önerilen ve kabul görmüş standartlar bulunmaktadır. Bu standartlar genel olarak altyazı çevirilerinin yapısını oluşturur.

1.3.1. Altyazı çevirilerin uzunluğu

Kaynak dili bilen izleyiciler için, altyazı çevirisi ekranda gereksiz yer kaplayan ve istemsiz okunan bir eklenti olarak görünebilir. Bu nedenle ekranda en fazla iki satırdan oluşan altyazı

[13] Bkz. De Linde (1992)
[14] Bkz. Diaz Cintas, Remael (2007)
[15] Bkz. Diaz Cintas, Remael (2007)

çevirisi çok fazla ön planda olmamalıdır. ‘’Ekranın alt kısmında yer alan altyazılar, ekranın sadece 2/12’sini kaplar.’’[16] Altyazılar günümüzde standart bir şekilde ekranın altında yer alır.

J. Diaz Cintas ve A. Remael araştırmaları sonucunda dijital ortamdaki altyazılar hakkında bilgiler sunar. ‘’Dijital videoda görüntü piksellerden oluşur. Her bir film karesi 720 piksel genişliğinde, 576 piksel yüksekliğindedir. Ekranda görüntülenen yazılı metinler ve grafikler ekran uçlarına doğru yaklaşırsa, şekilleri bozulabilir. Bu nedenle bütün metinlerin güvenli bir alanda merkezi olarak hizalanması gerekir. Bu güvenli alan genelde her karenin sağ ve solundan 72 piksel, alt ve üstünden 57 piksel içeridedir.’’[17]

Altyazılar genelde beyaz renklidir. Beyazın kullanımındaki amaç, görüntü ve metin arasındaki kontrasın keskin olmasıdır. Görüntünün alt kısmının çok açık renk olduğu durumlarda altyazı okunamaz ise altyazı çevirisi ekranın üst kısmında da verilebilir.

Altyazı çevirisinde bazı yazı tipleri daha sık tercih edilir. Genelde Arial ve Times New Roman gibi tırnaksız yazı tipleri kullanılır. Daha estetik ve okunaklı olduğu, göze çarptığı düşünüldüğü için bu yazı tipleri tercih edilir.[18]

J. Diaz Cintas ve A. Remael televizyondaki altyazı yazılarda, genelde boşluk ve imla işaretleri dâhil azami 37 karakter kullanıldığını söyler. Bu sayı 33-35’e inerken 39-45’e de çıkabilir. Sinema ve DVD’lerde bu sayı azami 40 karaktere çıkar. Bir satırın dört veya beş karakterden daha kısa olması çok nadirdir. [19]

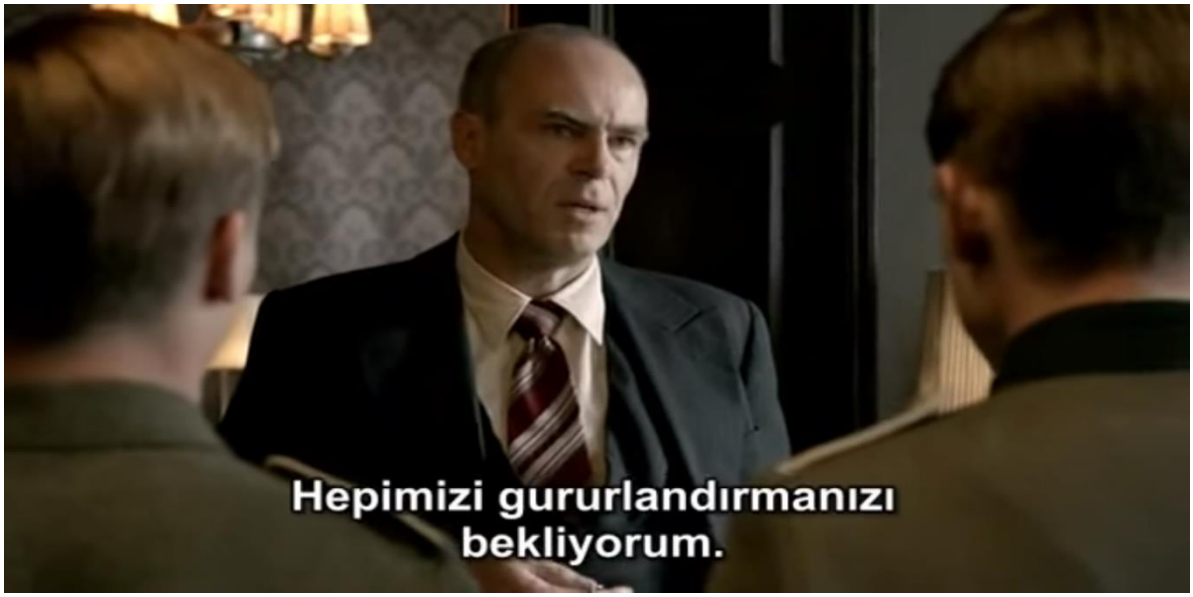
Çevirmen, altyazının kaç satırla aktarılacağına karar verirken, sözdizimsel ve anlamsal yapının anlaşılabilirliğini ve okunabilirliğini dikkate alır. Kısa cümleleri tek satırda tutarak izleyiciyi yormamak ve uzun cümleleri iki satıra bölerek izleyiciye takip etme fırsatını vermek çevirmenin vereceği mantıklı kararlardır. Günümüzde altyazı çevirileri genellikle ortalanmış olarak verilir, çünkü okumayı kolaylaştırdığı kabul edilmiştir.

Uzamın nasıl konumlandırılacağı çevirmenin kararına bırakılmaz. Çevirmenden belirli bir program kullanılarak ve belirli standartlara uyarak çevirisini yapması beklenir. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte bazı standartlar değişebilir. Müşterilerin, neyi uygun gördükleri hakkında, altyazı çevirisi yapacak çevirmenleri önceden bilgilendirmeleri çok önemlidir. Altyazı çevirisi için kullanılan bilgisayar programları, önceden ayarlanıp otomatik uyarılarla çevirmeni yönlendirebilir ve böylelikle hata payını azaltır.

[16] Diaz Cintas, Remael (2007:82)
[17] Diaz Cintas, Remael (2007:82)
[18] Bkz. Okyayuz (2016)
[19] Bkz. Diaz Cintas, Remael (2016:84)

Altyazı çevirilerinin bu kullanım standartlarına ve formatına örnek göstermek için, ‘’Unsere Mütter unsere Väter’’ filminden alınan bazı görseller aşağıda verilmiştir:

Görsel 1:

Çevirmen filmin bu kesitinde altyazı yöntemi ile 37 karakteri aşmayan erek metni iki satır halinde ekrana yerleştirmiştir ve altyazı altı saniye kalmıştır. Bu şekilde altyazı çevirisinin sözdizimsel ve anlamsal yapısının anlaşılabilirliği ve okunabilirliği sağlanır.

Görsel 2:

Filmin bu sahnesinde iki oyuncu arasında geçen diyalog altyazı çevirisinde aktarılmıştır. İlk satır 27 karakterden oluşurken, ikinci satır 26 karakterden oluşmaktadır. Altyazı altı saniye boyunca ekranda kalmıştır. Çevirmen oyuncuların arasında geçen diyalogu belirtmek için satırbaşlarında tire kullanmıştır.

Görsel 3:

Bu örnekte ise filmde geçen kaynak metin altyazı karakter sınırlamasını aşacağı için iki ayrı görüntüde aktarılmıştır. İlk görsel de 25 karakter kullanılırken, üç nokta ile metnin devam ettiği ifade edilmiştir.

Görsel 4:

Bu görselde ise satır başında üç nokta kullanarak metnin devam ettiği belirtilmiştir. Altyazı çevirisi 40 karakterden oluşmaktadır. Çevirmen kaynak metnin uzunluğundan dolayı altyazıyı iki ayrı görselde ekrana aktarmıştır. Aksi takdirde altyazı ekranda fazlasıyla alan kapsayıp izleyicinin takip hızını olumsuz etkileyebilirdi.

1.3.2. Altyazı çevirilerinin zamanlaması

Bir altyazı çevirisinin ekrana ne zaman yansıtılacağı ve ne kadar süre kalacağının belirlenmesi önemlidir. J. Diaz Cintas ve A. Remael yaptıkları ayrıntılı çalışmalarında altyazı çevirilerinin zamanlaması ile ilgili öneriler sunarlar:''[20]

- Altyazının diyalogla eşzamanlı olması gerekir. Altyazı çevirisinin, diyalogların konuşma ritmini yansıtması; duraksamaları, araya girmeleri ve bürünsel özellikleri dikkate alarak yapılması gerekir.

- Bir altyazı ekranda en fazla altı saniye kalır. Altyazının çok kısa süreyle ekranda belirip yok olması, okumayı ve anlamayı zorlaştırır. Ancak, altyazının uzun süre ekranda kalması da, izleyicinin aynı altyazıyı tekrar okumasına neden olur. Altı saniyeden uzun süren anlatılar, doğal duraksamalar içerdiğinden, altyazı çevirisi yaparken bu duraksamaların tespit edilmesi ve altyazı kesitlerinin buna göre ayarlanması gerekir.

- Altyazı ile diyalogların doğru eşlenmesi, izleyicinin çevirinin kalitesini sorgulamasına neden olur. Mükemmel bir eşleme yapılması mümkün olmayabilir, ancak, kaynak metindeki diyalogları takip etmesini kolaylaştırır. Günümüzde kullanılan birçok altyazı çevirisi programında, eşleşme konusunda destek veren uygulamalar bulunmaktadır.

- Kimi zaman, filmdeki oyuncular aynı anda konuşur ve aynı anda birden çok ses duyulur. Böyle durumlarda, çevirmenin hangi bilgiyi aktarıp aktaramayacağına karar vermesi gerekir.

- Filmde, sahnenin değiştiği veya bittiği yerlerde ekranda altyazı olması önemlidir. Çünkü böylesi durumlarda, görüntü değiştiği için, altyazının da değiştiğini varsayan izleyici, aynı altyazıyı bir daha okuyacaktır. Günümüzde kullanılan bazı altyazı çevirisi programlarında, sahne sonları otomatik olarak belirlenir ve bu, çevirmenin işini kolaylaştırır.

- İzleyicinin yeni bir altyazının girildiğini fark etmesi için, altyazılar arasındaki zamanlamanın doğru yapılması önemlidir. Günümüzde kullanılan birçok altyazı çevirisi programında, otomatik bir zamanlama mekanizması sayesinde, iki altyazı arasında belirli bir süre bırakılır.

[20] Diaz Cintas, Remael (2007:88-89) alıntı Çeviri Bkz. Okyayuz

- Altyazının tek satırda verilmesi taraftarı olanlar olduğu gibi, iki satıra yayılmasının daha doğru olacağını düşünenler de bulunmaktadır. Kimi araştırmacılara göre, izleyici, sözcük sayısının çok olduğu satırlarda, her bir sözcüğü okumak için, daha az zaman harcar; bu nedenle, satırların uzun tutulması ve bir iletinin ili satıra bölünmemesi daha doğru olacaktır.

- Filmin her karesinde sekiz basamaklı bir zaman kodu vardır. Zaman kodunda saat, dakika ve saniye bilgisi bulunur. Günümüzde, altyazı çevirisi programları, iletilerin zaman kodu sayesinde, altyazıya sığdırılacak kadar karakter veya sözcük sayısını otomatik olarak hesaplar ve bu azami sınır aşıldığında, çevirmeni uyararak, işlerini kolaylaştırır. Altyazıları oluştururken ‘’Subtitle Edit, Subtitle Workshop, VisualSubSync, Subtitle Creator, DivXLand medya Subtitler, SRT Translator, WinSubMux’’ gibi altyazı çeviri programları sıklıkla kullanılır.

- Altyazı okuma süreleri üzerine de araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmalar izleyicilerin homojen bir topluluk olmadığını ortaya koymuştur. Üstelik filmlerdeki diyaloglar hep aynı hızda dillendirilmez ve hızlı, yoğun diyalogların aktarımında sorun yaşanabilir. Çevirmenin karmaşık sözdizimi ile aktarımı seçmesi, izleyicilerin altyazıyı okumasını zorlaştırabilir. Buna ek olarak, çevirmenin, izleyicilerin altyazı okumaya aşina olup olmadıklarını sorgulaması gerektiği gibi konular üzerinde durulur.

- Genellikle, Gery D’Ydewalle’nin altı saniye kuralı olarak bilinen, altın kurala uyulması iyi uygulama olarak görülür. Bu kurala göre, ortalama bir izleyici, satır başına 37 karakterle verilen iki satırlık bir altyazıyı altı saniyede rahatça okuyabilir. Bununla beraber bahsedilen süre, bazı ülkelerde beş veya dört buçuk saniyeye de düşürülmektedir. Okuma hızını otomatik olarak ölçen programlar, belirli bir sürede sunulan altyazının, seçilen okuma hızıyla uyumlu olup olmadığını teyit eder.’’[21]

1.3.3. Altyazı çevirilerinde noktalama ve imla kullanımı

Altyazı çevirilerinde evrensel olarak kabul görmüş genel bir imla kılavuzu yoktur. Dil kullanımı farklı ülkelerde benimsenen uygulamalara, müşteri taleplerine, farklı ortamlardaki uygulamalara ve benzeri nedenlere göre değişebilir. İşveren, çevirmene bir imla kılavuzu

sağlaması büyük bir fayda sağlar. J. Diaz Cintas ve A. Remael imla kurallara için bazı önerilerde bulunmuştur. Bu uygulama örnekleri aşağıdaki şekildedir:[22]

Tablo 2: Altyazı çevirilerinde kullanılan ve kullanılmayan noktalama işaretleri:

Kullanılması tavsiye edilen noktalama işaretleri:	**Kullanılması tavsiye edilmeyen noktalama işaretleri:**
Virgül (,)	Noktalı virgül (;)
Nokta ve İki nokta üst üste (. :)	Köşeli ayraç ([ ])
Ünlem ve soru işareti (! ?)	Kesme imi (‘)
Tire (-)	Alt tire (_)
Üç nokta (…)	Eğil çizgi (/)
Yıldız işareti (*)	
Tırnak işareti (‘’)	
Semboller (% & vb.)	

İstisnai durumlar dışında, kullanılması tavsiye edilmeyen noktalama işaretleri: Altyazıda zorda kalınmadığı, istisnai durumlar dışında noktalı virgül, parantez, köşeli ayraç, kesme imi ve tire kullanılması tavsiye edilmez.

Diaz Cintas ve Remael altyazılarda kullanılması aşağıda belirtilen noktalama işaretlerinin kullanılmasını tavsiye eder:[23]

Virgül kullanımı: Altyazıyı daha rahat okunabilir ve anlaşılabilir hale getirmek için virgül kullanılması önerilir. Virgül kullanımıyla konuşmanın bütünü takip edilmelidir. Altyazılarda virgül, kimi zaman normal yazıda kullanıldığından daha sık, kimi zamansa daha nadir kullanılabilir. Önemli olan, çevirmenin bu imla işaretini izleyicinin metini daha iyi anlayacağı biçimde şekillendirmek üzere kullanılmasıdır. Belirli durumlarda, çevirmenin virgül kullanıp kullanmaması gerektiğini iyi değerlendirmesi gerekir. Bir altyazıda çok fazla imla işareti olması da okumayı zorlaştırabilir.

Nokta ve iki nokta üst üstte kullanımı: Her cümlenin sonunda nokta kullanılır. İki nokta üst üste kullanımı, ölçünlü yazıdaki ile aynı amaca hizmet eder. İki noktalama işaretinin kullanımında da ölçünlü yazım kuralları uygulanır.

Ünlem ve soru işareti: Ünlem işareti altyazı çevirisinde, aynen yazı dilinde olduğu gibi, yüksek sesle veya duygu yüküyle söylenen ifadeleri, ya da kızgınlık, aşağılama, şaşkınlık, mutluluk veya iğrenme gibi duyguları belirtmek için kullanılır. Ancak, çevirmenin, ünlem

[22] Bkz. Cintas, Remael (2007)
[23] Bkz. Cintas, Remael (2007)

işareti kullanırken, izleyicinin kaynak filmi seyrettiğini ve sesini duyduğu unutmaması; yalnızca diyalog listelerine bakarak değil de, filmi izleyerek yapacağı çeviride, duygu yüklü her tümcenin sonuna ünlem eklemeye çalışmaması doğru olacaktır. Altyazı çevirisinde soru işareti, yazı dilinde kullanıldığı yerlerde kullanılır. İki soru işaretinin veya ünlem işaretinin peş peşe kullanılması tavsiye edilen bir uygulama değildir.

Tire kullanımı: Altyazı çevirisinde tire satır başlarında sıklıkla kullanılır. Örneğin, bir sahnede konuşan iki farklı konuşmacının replikleri aynı altyazıda veriliyorsa, konuşmaları ayırmak için satır başlarına tire eklenir. Tireden sonra boşluk bırakılır ve başlayan tümcenin ilk sözcüğü büyük harfle yazılır.

Üç nokta kullanımı: Üç nokta, altyazı çevirisinde birçok farklı amaca hizmet eder.
Altyazının bir önceki altyazının devamı olduğunu belirtmek için; Duraksama ve tereddüt belli etmek için; Tümcenin yarıda kesildiği durumlarda; Tümcenin ilk kısmının duyulmadığı durumlarda; Kekeleyen karakterlerim konuşmalarının verildiği durumlarda; Tümcenin ortasında, başka bir konuşmacının lafa girdiği durumlarda kullanılır.

Yıldız işaretinin kullanımı: Kimi zaman, bazı tabu sözcüklerin belli harfleri, yıldız işaretleriyle verilerek yazılabilmektedir. Bu bir tür sansür uygulamasıdır.

Sembollerin kullanımı: Altyazılarda % (yüzde) veya & (ve) gibi bazı sembollerin kullanımı oldukça yaygındır.

Büyük harf kullanımı: Bir filmin veya programın ad, yol levhaları, gazete başlıkları, pankartlar, bilgisayar ekranındaki yazılar altyazıda yansıtılmak istendiğinde, bütün yazı büyük harfle yazılabilmektedir.

Tırnak işareti kullanımı: Altyazılarda tırnak işareti belir bir vurguyu vermek veya ironi yapıldığını vurgulamak için kullanılabildiği gibi, başka amaçlarla da kullanılabilir: Konuşmacının başkasının sözlerin tekrarlarken ve dil ile ilgili ifadelerdir.

Eğik yazı kullanımı: Altyazı çevirisinde eğik yazı kullanımı oldukça yaygındır. Televizyondaki bir yayının akışı, dışarıdan gelen bir sesin söyledikleri, telefonun öbür ucunda görülmeyen konuşmacının replikleri, karakterlerin içsesleri, rüyalarda duyulan sesleri, yabancı sözcükler ve göndermeler eğik yazıyla yazılır.

Altyazı çevirilerinde noktalama ve imla kurallarının uygulanmasının önemini ‘’Unsere Mütter Unsere Vater’’ filminden bir kesit kullanarak örneklendirilebilir:

Görüntü 5:

Çevirmen altyazıda ünlem işaretini kullanarak yüksek sesle ve duygu yüküyle söylenen ifadeleri belirtmek için kullanmıştır. Böylece izleyici kaynak filmi seyredip altyazıyı takip ederken aynı etkiyi elde edebilir.

1.4. Altyazı türleri

Altyazı çevirisinin farklı türleri bulunmaktadır ve günümüzde de farklı altyazı türleri kullanılır. Bu türlerin birbirinden farklı özellikleri vardır.

1.4.1. Dillerarası altyazı çevirisi

Dillerarası arası altyazı çevirisinde bir kaynak, bir de erek dil söz konusudur, görsel ile işitsel değişmez. Altyazı, genelde görselin altında yer alır. Bu çeviri türünde, görsel-işitsel bir metindeki diyalogların yazılı olarak kaynak dilden erek dile bir veya iki satır olarak aktarılır.[24] Türkiye’de sinemalarda yayınlanan yabancı filmlerin birçoğunda, dillerarası altyazı çevirisi kullanılır.

Dillerarası altyazı çevirisi başlı başına bir çeviri türü olarak görülür. Kanala ve ortama göre dillerarası altyazı çevirisinde farklı ilkeler benimsenir. Bir sinema filminin altyazı çevirisinde uygulanan normlar ile bir televizyon programında uygulananlar kimi zaman farklılık gösterir.

[24] Bkz. Okyayuz (2016)

Çevirmenler, altyazılar girilmeden oluşturulan diyalog dökümleri çevirisini, ön çeviri; altyazıların erkanda belirlenecek karelerin saptanması ve bunların bölümlenmesini, uyarlama; altyazının ekranda belirdiği an ve ekranda kalış süresini de spotlama olarak adlandırır. Altyazı çevirisinin sadece bir kişi tarafından yapılmadığı profesyonel ortamlarda, dört farklı altyazı çevirisi sürecinden söz edilir: 1) Ön çeviri – uyarlama – spotlama; 2) Ön çeviri – spotlama – uyarlama; 3) Uyarlama – spotlama – ön çeviri; 4) Çeviri/uyarlama – spotlama.[25]

Bu süreçlerden sonra, dillerarası altyazı çevirisi iki aşamalı bir kontrolden geçmelidir. Birinci aşamada, altyazı dosyasının ana dili erek dil olan biri tarafından sesli biçimde okunmasıyla anlaşılmayan bölümler ve yazım hataları tespit edilir. İkinci aşamada ise dillerarası altyazı çevirisinin ekrana aktarımının simülasyonu yapılır ve böylece uzamsal konularda düzeltme yapılır.[26]

1.4.2. Dillerarası iki dilli altyazı çevirisi

Dillerarası iki dilli altyazı çevirisinde görsel-işitsel metin, yazılı olarak bir veya iki satırda, kaynak dilden iki erek dile aktarılır. Bu çeviri uygulaması Türkiye'de pek kullanılmaz. Dillerarası iki dilli altyazı çevirisi, birkaç resmi dili olan bazı ülkelerde ulusal dil ve çeviri politikaları gereği uygulanır. Buna örnek olarak Finlandiya, Belçika ve İsrail verilebilir. Bu çeviri türünün, dillerarası tek dilli altyazı çevirisinden farkı, altyazıların kimi zaman ekranda daha fazla yer kaplaması ve genellikle kısaltılmasıdır.[27]

Bir filmde iki dilli altyazı çevirisi uygulanmak istenirse, her iki dildeki çeviriler kısaltılarak, düzenlenmiş ve işaretlenmiş şekilde, ekranında altında farklı renklerde verilir. Bu çeviri türünün tek dilli altyazı çevirisinden en önemli farkı altyazıların ekranda daha fazla yer kaplaması ve genellikle kısaltılmasıdır.

Dillerarsı iki dilli altyazı çevirisi yabancı dil eğitimine katkı sağlayabilir. İzleyiciler yabancı dil edinmek amacıyla bir filmi iki farklı altyazıyla takip ederek, daha kalıcı bilgiler edinebilir böylelikle hem görsel hem de işitsel olarak yabancı dili takip edebilirler.

[25] Bkz. Okyayuz (2016)
[26] Bkz. Okyayuz (2016)
[27] Bkz. Okyayuz (2016)

1.4.3. Diliçi altyazı çevirisi

‘’Diliçi altyazı çevirisi, işitme engellilerin görsel-işitsel ürünlere erişimini sağlamak; aynı dilin konuşulduğu ancak sözcük, deyiş, şive ve lehçe düzeyinde farklılıkların olduğu ülkelerde, filmi daha anlaşılır kılmak, ya da okuma yazma oranları ile ilintili olarak kaynak dil eğitimini desteklemek amacıyla kullanılabilir.’’[28]

Bu uygulamalar arasında bazı farklılıklar vardır. Aynı dilin konuşulduğu, ancak sözcük, deyiş, şive ve lehçe düzeyinde farklılıklar olduğu ülkelerde, bu dilsel farklılıklardan dolayı görsel-işitsel metnin anlaşılmasının zorlaştırıldığı durumlarda, diliçi çeviri yapılır.

Diliçi altyazı çevirisi, bir ülkede bulunan misafir veya göçmen sayısının yoğunluğuna göre, bu kişilerin dil hâkimiyetlerini ilerletmek için kullanılır. Bir dildeki işitsel metnin duyulması ve altyazılarının takip edilmesi sözcüklerin işitselinin ve yazılışlarının öğrenilmesinde faydalı olur.

‘’Diliçi altyazıların yabancı dil öğrenenleri eğitmek üzere, didaktik amaçlarla kullanılabilir. Altyazı çevirisinde, kaynak işitsel duyulduğu ve diyaloglardan oluşan bir işitsel etkileşim söz konusu olduğu için, diliçi altyazı çevirisinin dil eğitimine katkısı olabilir.’’[29]

1.4.4. İşitme engelliler için altyazı çevirisi

İşitsel engelliler için altyazı çevirisinin, diğer altyazı çeviri türleriyle birçok ortak özelliği olmasına rağmen, kendine özgü bir takım özellikleri vardır. İşitme engelliler homojen bir grup değildir, farklı ihtiyaçları olan alt gruplara ayrılmalıdır. Doğuştan engelli olan, konuşma becerisini edindikten sonra işitme yetisini kaybeden, ilerleyen yaşlarda işitme yetisi körelen, sözlü iletişimde bulunabilen veya sadece işaret dilini kullanabilen kişiler için altyazı çevirileri farklı olmalıdır. Çevirmen erek kitlesine uygun bir altyazı çevirisi gerçekleştirmelidir, çünkü bahsedilen her grubun gereksinimleri, okuma hızları ve kaynak görsel-işitsel metinle etkileşimleri birbirinden farklılık gösterir.

İşitme engelliler için, diliçi altyazı çevirisi duyduğunu yazmaktan ibaret değildir. Bu tür çeviride yapılması gereken kısaltmalar, teknik kısıtlar, zaman ve uzam kısıtlamaları ile bu altyazıların, belli gereksinimleri olan bir gruba yönelik olarak tasarlanır ve belirli düşünceler ışığında şekillenmesi gerekir. [30]

[28] Okyayuz (2016:42)
[29] Caimi (2006: 85)
[30] Bkz. Okyayuz (2016)

1.4.5. Tiyatro ve operalarda üstyazı çevirisi

Üstyazı çevirisi yaygın bir çeviri türü değildir. Üstyazı çevirisi tiyatro ve operada, işitsel metinlerin seyircilerin önündeki koltukların arkasında veya sahnenin üstünde asılı duran ekranda tek satır halinde yansıtılmasıdır. Diliçi veya dillerarası üstyazı çevirisi şeklinde yapılabilir. Diliçi üst yazı çevirisi işitme engellilerin tiyatro izleyebilmesini mümkün kılar, dillerarası üstyazı çevirisi ise daha çok operalarda kullanılır. Kaynak dilde söylenilen eserlerin, farklı bir dil konuşan izleyiciler tarafından takip edilmesini sağlar.

Bu çeviri türü doğru uygulandığında, izleyiciler tarafından benimsenebilir. Çünkü seyircilere bir operanın sesini duymak yetmeyebilir ve söylenenleri anlama isteği de oluşabilir. Bu durum yeni çeviri yöntemlerinin geliştirilmesini desteklemektedir. Üstyazı çevirisi, genelde yönetmen veya yazar ile işbirliği içinde, belirli adımlar izlenilerek yapılır. Bu adımlar şu şekilde özetlenebilir: Metnin çevirisi; önceden kaydedilmiş bir gösterimin incelenmesi ve sözlü metnin yazılı metne çevrilmiş halinin ritme uygun olarak bölümlenmesi; yönetmenin istekleri doğrultusunda düzeltim yapılması; provalar yapılarak, çevirilerin eserin gösterimi ile eşleşmesi.[31]

Altyazıların aksine üst yazılarda bir başka zorluk ortaya çıkabilir; gösterinin optik bilgileri orijinal metinden şaşabilir. Çevirmen bu yüzden sadece erek metni değil aynı zamanda düzenlemeyi de dikkate almalıdır. Böylelikle üst metin ve sahnede olan biten arasındaki farklılıklardan dolayı seyircilerin dikkati dağılmaz.[32]

Görsel 6: Bir Tiyatroda verilen üstyazı

[31] Bkz. Okyayuz (2016)
[32] Bkz. Hurt/Widler (1999)

1.4.6 Canlı programların altyazı çevirisi

Canlı altyazı çevirisi dillerarası çeviride ve dil içi çeviride kullanılır. Bu iki uygulama arasında büyük farklılık vardır.

Dillerarası canlı altyazı çevirisi çok daha nadir kullanılır. Bazı söyleyişlerde, konuşmazı ve açıklamalarda, özellikle kullanılan bu altyazı çeviri türünde, çevirmen konuşmayla eşzamanlı olarak altyazı çevirisi yapar. Çevirmen bu gibi durumlarda sözlü metinden yazılı çeviri yapan tek bir kişi olabilir, ancak çevirmenin sözlü olarak çevirdiği metin bir ikinci kişi tarafından da yazılıp ekrana aktarılabilir. Bu uygulama oldukça zorludur ve profesyonel bir ekip çalışması gerektirir.

Diliçi canlı altyazı çevirisi ise farklı izleyici kitlelerine hitap eder. İşitme engelliler için kullanılır, ancak aynı zamanda işitselin iyi duyulmadığı durumlarda haber ve benzeri programları takip etmekte zorlanan izleyiciler için de bu çeviri türü kullanılır.

Bu çeviri türünün kendine özgü farklı zorlukları vardır. Uzun diyalogların özetlenmesi ve gerekli olan bilginin aktarılması, tümcenin mümkün olduğunca kısa tutulması önemlidir. Müşterilerle işbirliği yapmak, canlı yayınlanacak bir programın içeriği hakkında bilgi edinmek veya önceden yazılmış metinler varsa, bunlara erişmek çevirmenin işini kolaylaştırır. Ancak, işin canlı yayın kısmı tamamen anında çözümlenmesi gereken bir zorluktur.[33]

2. Altyazı çeviri süreci

Görsel işitsel bir ürüne altyazı eklemeden önce incelenmesi gereken bazı konular vardır. ‘’Bir film iki farklı boyutta algılanır. Bir ekranda gördüğümüz film vardır, bir de izleyici olarak algıladığımız veya zihnimizde yarattığımız ve gördüğümüz film vardır. Altyazı çevirisi yapan çevirmenin belki de en çok bu gerçeğe odaklanması ve çevirdiği esere bir izleyici değil de çevirmen olarak yaklaşması gerekir. Çevirmen, görsel ve işitsel kanaldan aktarılan filme üçüncü bir kanal eklediğinin ve bunun bahsedilen iki kanalla birleşmesi veya bütünleşmesi gerektiğinin bilincinde olmalıdır. Çeviri, filmin akışının içinde görsel ve işitselle bütünleşmeli, adeta filmin parçası haline gelmelidir.[34]’’ Çevirmen kaynak görsel ve işitselin tek bir dizgeden oluşmadığının farkında olmalıdır.

[33] Bkz. Okyayuz (2016)
[34] Okyayuz (2016:80)

Delabastita çevirmenin açısından film göstergelerini dörde ayırmıştır. Bunları aşağıdaki gibi sıralandırmıştır:

1) Görsel olarak sunulan dilsel gösterge: Ekranda yer alan tüm yazılı metinler bu başlık altında ifade edilir. (Sokak levhaları, mektup, gazete, vb.).

2) Görsel olarak sunulan dilsel olmayan gösterge: Yukarıda sözü edilenlerin dışında kalan her şey bu kategoriye aittir.

3) İşitsel olarak sunulan dilsel gösterge: Film boyunca duyulan tüm diyaloglar.

4) İşitsel olarak sunulan dilsel olmayan gösterge: Enstrümantal müzik ve arka fondan gelen bütün ses efektleri. Çevirmen ses ve görüntülerin evrensel olmadığının farkında olmalıdır. Altyazı çevirisinde dikkat edilmesi gereken tek unsur dil değildir.[35]

Çevirmenin farkında olması gereken bir diğer husus ise altyazı çevirilerinde değiştirilemeyen kaynak görseller evrensel olmadığıdır. Kaynak dili bilmeyen seyirciler, bu görseli kendilerine sunulan altyazı çevirisi sayesinde anlamlandırabilirler.

Çevirmen altyazı çevirisini yapacağı filmi çok iyi tanıması gerekir. Her sahne ve diyalog bir amaca bağlı olarak çekilir, çevirmenin görevi ise bunları filmin bütünlüğü içerisinde değerlendirmektir. Çevirmen alacağı kararlar doğrultusunda çevirinin doğası gereği bazı eklemeler veya çıkarmalar yapacaktır. Bu kararlarda ekrandaki karakter, satır sayısı, sahneler arasındaki geçiş hızı önemli etkenlerdir. ‘’Filmde neyin merkezi önem taşıdığını, neyin ek bilgi olduğunu, neyin ana temaya bağlı olduğunu, neyin güldürmek için eklenmiş olduğunu ve neden, o sahnenin veya o diyalogun filmde yer aldığını düşünmesi gereken çevirmen, altyazı çevirisinde birçok seçim yapmak zorunda kalacaktır. Bu seçimleri, filmin ait olduğu türü bilip bu film türünü ve çevirdiği filmi tanıyarak yapması, altyazı çevirisinin daha kaliteli olmasını sağlayacaktır.’’[36]

‘’Diyaloglar, filmin diğer göstergebilimsel sistemleriyle birlikte ve iç içe geçmiş şekilde bir filmin hikâyesini destekleyen ve açıklamakta kullanılan metinlerdir.’’[37] Çevirmen bir filmin çevirisini yapmak için diyalog dökümüne ihtiyaç duyar. Aksi takdirde çeşitli zorluklarla karşılaşabilir. Öncelikle her bir cümleyi dinleyip, akılda tutarak, yazarak veya duyarak çevirerek işini zorlaştırır ve bu durum çeviri hatalarına yol açabilir. Bu sebeple çevirmen hem diyalog dökümünü hem de filmi göz önünde bulundurarak çalışması gerekir. Diyalogların yapısı hakkında bilgi sahibi olmak çevirmenin lehinedir.

[35] Bkz. Delabastita (1990)
[36] Okyayuz (2016:82)
[37] Okyayuz (2016:83)

Altyazı çevirisinde çevirmenin seçimlerini etkileyen etkenler: Altyazıların ekranda kalma süresi, altyazının uzunluğu, ekranda konumlandırılması, altyazının işitselle eşzamanlığı, konuşmadan yazı diline geçişteki zorluklar, kısa süreli hafızanın kullanımı ve altyazıların daha rahat okunabilir olması için yapılması gerekenler şeklinde sıralanabilir.[38]

Altyazı metninin işitselden daha kısa olmasını gerektiren sebepler ise, insanların duyduklarını okuduklarından daha çabuk algılamaları ve altyazının okunurken onlara algılama zamanının gerekmesidir. Bir diğer neden ise izleyicinin yalnızca altyazıları okumaması, aynı zaman da işitseli ve görseli takip edip, izlediğini anlamlandırabilmesi için zamana ihtiyaç duymasıdır. Son olarak da altyazıların genel de iki satır halinde verilip, görselle üst üste getirilmeden ekranda belirli bir süre kalmasıyla birlikte kolay okunabilmesi sağlanır.

Çevirmenler altyazı çeviri sürecinde kaynak metnin biçiminden ziyade içeriğinin aktarılmasına dikkat ederler. Bazı durumlarda kaynak dildeki içeriksel özellikler erek dilde olduğu gibi aktarılır, bazen ise kaynak metin birimleri erek dil kültür normları dikkate alınarak çevrilir. Bu süreçte altyazının ekrandaki zaman ve alan sıkıntısı da dikkate alınarak eklemeler ve kısaltmalar yapılır.[39]

2.1. Altyazı ve kültürel öğeler

Kitle iletişim çağında yaşadığımız için dünyanın her yerindeki izleyiciler, film ve ya dizi gibi çağdaş ürünlere kaynak izleyicilerle aynı anda erişim talep ederler. ‘’Bu kültürlerarası aktarım sayesinde, belirli bir kültürün nasıl algılandığı ve belirli bir kültürle ne kadar özdeşleştiği olgusu, izleyici profillerindeki sosyal değişkelere bağlı olarak farklılık göstermektedir.’’[40]

‘’Altyazı ile filmin sunulması halinde izleyen kitle izlediği filmin ithal ve yabancı bir kültüre ait olduğu hissini film süresince taşımaktadır.’’[41]

Çeviribilimde, kültürel öğelerin altyazı çevirilerinde, aktarım zorluğu üzerinde durulmuştur. Altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin çevirisi ve kültürün aktarımı konusunda çeviribilimcilerin yaptıkları çalışmalarda, Nornes dikkat çeken bir olgudan bahsetmiştir. Kaynak kültürü bozan altyazı çevirisi yapma eğilimi üzerinde durur ve dolayısıyla, erek kültür ve onun kültürel düzgüleri doğrultusunda aktarım yapıldığını vurgular. Böylece, farklı bir kültüre ait olan ürünle izleyici arasındaki yabancılaşma silinmiş olur. Bu altyazı çevirisinde genel olarak benimsenmiş bir uygulamadır.[42] ‘’Birçok çeviribilimci, altyazı çevirisi yapanların kültürel

[38] Bkz. Okyayuz (2016)
[39] Bkz. Aktaş/Oğuz (2014)
[40] Jun (2008:160)
[41] Mencütekin (2009:128)
[42] Bkz. Nornes (2007)

temsilci olarak üstlendikleri aktif role dikkat çekerler. Çevirmen aslında başka bir kültürü nasıl temsil edeceğine ve kültürel öğelerin çevirisinde nasıl bir yöntem izleyeceğine karar verir.''[43]

Kültürle bağlantılı terimler, bir ülkenin kültürü, tarihi veya coğrafyasıyla bağdaştırılan ve bu nedenle ciddi çeviri zorlukları teşkil eden dil dışı kaynaklardır. Bunlara ayrıca kültürel referanslar, gerçek nesneler ve daha yakın zamanda (Extralinguistic Cultural References) dil dışı kültürel kaynaklar veya dilbilimsel kültürel referanslar denir.

Başlangıç olarak, filmler dünya çapında ve pek çok farklı medyayla dağıtıldı; bu filmlerin birçoğu, yayınlanmasından sonraki ilk aylarda muazzam ve son derece farklı kitlelere ulaşır. Filmdeki seyahat eğilimi aynı zamanda hikâyeyi şekillendirmek için kullanılan kültürel referansların da kapsamlı bir şekilde dolaştığı anlamına gelir. Nitekim filmler ilk başlatıldıktan sonra uzun süre dolaşmaya devam eder ve sıklıkla yeniden çevrilir. Sonraki çevirilerde daha fazla zaman boşluğu vardır. Ayrıca, film semiyotiği, bir filmin hem görsel hem de sesli sistemleri, kaynak kültürüne veya kültürlerine şekil verme biçimine katkıda bulunduğundan ve altyazıların zayıf noktasını ön plana çıkardığından, önemli bir faktördür. Kısacası, sinema kültürel çeşitliliği, çevirmenleri zorlu dünyayla buluşturur.

J. Cintas ve A. Remael üç ana tür üzerine odaklanır ve kültürel öğeleri sınıflandırır, bunlar çoğrafi, tarihsel ve sosyo-kültürel referanslardır. Birçok alternatif gruplama mümkündür ve bazıları spesifik analizler için diğerlerinden daha yararlı olabilir. Aslında tarihsel olarak bağlı olan referanslar, bu üç başlıktan herhangi birinde yer alabilir.[44]

J. Diaz Cintas ve A. Remael kültürel öğeleri belli başlıklar altında toplamıştır:''[45] İlk başlıkta çoğrafı öğeler ele alınırken, ikinci başlıkta etnografyaya özgü öğeler ele alınmıştır ve son olarak da sosyo-politik öğeler sınıflandırılmıştır.

Çoğrafi öğeler:
Fiziki ve çoğrafi öğeler: Savan, mistral, karayel, kasırga
Çoğrafi şekiller: Karadeniz yaylaları
Yerel hayvan ve bitki türleri: Zebra, Van kedisi

[43] Jun (2014:437)
[44] Bkz. Cintas, Remael (2007:200)
[45] Cintas, Remael (2007:201) (Alıntı Çeviri) Okyayuz (2016:124)

Etnografyaya özgü öğeler:

Gündelik hayata dair: Meze, iglo

Çalışma hayatına dair: Amele, ırgat

Sanat ve kültüre dair: Kurban bayramı, Çalıkuşu

Etnik yapıya dair: Çingene, Parizyen

Ölçüm para birimleri: İnç, avro

Sosyo-politik öğeler:

İdari ve bölgesel birimler: Eyalet, Doğu Anadolu Bölgesi

Kurumlar işlevler: Muhtar, ihtiyar heyeti, YÖK

Sosyo-kültürel hayat: Toprak ağası, Türk ocakları

Askeri kurumlar ve objeler: Kırıkkale piyade tüfeği, ordu evi

J. Pedersen kültürelaşırlıktan bahseder ve artık bilgi çağında, bazı kültürel öğelerin yabancı izleyiciler tarafından, iletişim ve etkileşimin yoğunluğu sayesinde, algılandığını ve bilindiğini ifade eder. Bunun yanı sıra, kültürelarası yayılımı çok olmasa da, erişilebilir olan tek kültürlü bilgilerden bahseder. Bir de, mikro-kültürel öğelerden söz eder, bunlar ancak belli bir kaynak izleyicisinin bileceği şeylerdir.[46]

D. Chiaro çeviride aşılması gereken engeller olarak adlandırdığı, bazı kültürel öğeleri üçe ayırır: ‘’1) Kültüre özgü göndermeler (yer isimleri, spor türleri, kurumlar, vb.); 2) Dile özgü unsurlar (hitap şekilleri, tabu dil kullanımı vb.); 3) Dil ve kültür eksenlerinde öğeler (şarkılar, kafiyeler, mizah vb.). ‘’[47]

N. Ramiere başka bir kültürün öğelerini çevirirken çevirmenin dikkat etmesi gerektiği noktaları ortaya koyar. Çevirmenin seçimlerini şekillendirecek unsurları sekiz başlık altında toparlar: 1) Kaynak dilsel metin, 2) çoklu edimsel bağlam, 3) film ve dizinin geniş bağlamında, kültürel öğenin işlevi ve önemi (merkezi önem var mı, kültür artalanını mı yansıtıyor vb.); 4) filmde kültürel öğenin geçtiği andaki teknik kısıtlar (altyazı çevirisinde hızlı diyalogların aktarımı zorlaştırması); 5) filmin veya dizinin türü (dram, komedi vb.); 6) film veya dizinin erek izleyicisi; 7) dağıtım bağlamı (film veya diziye eklenen metinler); 8) genel kültür bağlamı (kaynak ve erek kültür arasındaki örtüşüm, etkileşim oranı vb.).[48]

[46] Bkz. Pedersen (2005)
[47] Chiaro (2009:155)
[48] Bkz. Ramiere (2006)

Toplumların kendilerine özgü dilleri vardır ve bu diller aracılığıyla evrensel olarak yaydıkları özgün gelenekleri, görenekleri, inanışları ve diğer değerlerini kapsayan özerk kültürleri vardır. Diller kültürün ayrılmaz bir parçasıdır ve bu durum dilleri oluşturan sözcüklerin farklı bir dile tamamen aktarılmasını zorlaştırır. Çünkü kaynak metindeki kültürel öğeler içinde üretildikleri kültüre özgüdür, bu öğelerle yaratılan etkiyi ve oluşturulan duyguları erek kültürde yeniden oluşturmak zordur. [49]

‘’Newmark, kaynak ve erek diller arasındaki mesafeden dolayı kültürel unsurların çeviride sorun teşkil ettiğini belirtir. Nermark’a göre, kaynak metindeki kültüre özgü kavramların erek dil ve kültürde karşılığı olmayabilir ve bu sorun çeviri sürecinin temel sorununu oluşturur. Çeviri sürecinde ilk evre olan kaynak metnin çözümlenmesinin ve anlaşılmasının önemine vurgu yapan Newmark için toplumdan topluma değişen kültürel unsurların çevirisinin kaynak metnin anlaşılmasında önemli sorunlardan birini teşkil ettiği söylenebilir.’’[50]
Newmark’ın kültürel öğelerin sınıflandırması aşağıda altı genel başlık şeklinde verilmiştir :’’[51]
1) Çevresel unsurlar, ekolojik, coğrafi ve jeolojik çevreyi ilgilendiren kültürel unsurları kapsar. Bunlara örnek olarak ‘’Napoli’’ veya ‘’Lyon’’ gibi kavramlar gösterilebilir.
2) Kamu Hayatı ise hukuk, yönetim ve politikayı ele alır ve bu sınıflandırmaya örnek olarak ise ‘’Başbakan’’ terimi verilebilir.
3) Sosyal Yaşam, sağlık, ekonomi, eğitim, meslekler ve toplumsal refah gibi alanları kapsar. Buna ise hastaların hastaneye yatırılması veya taburcu edilmesi ve kabul edilmesi veya reddedilmesi örnek gösterilebilir.
4) Kişisel Yaşam, ev eşyaları, içecek ve yiyecekler, kılık kıyafetleri kapsar. ‘’Mocha’’, ‘’espresso’’, ‘’kaftan’’ ve ‘’makarna’’ gibi kavramlar ise bu sınıflandırmaya birer örnektir.
5) Gelenek, görenekler ve sosyal etkinlikler, adak adama ve kız isteme gibi gelenekler; Amerikan futbolu ve beyzbol gibi sosyal etkinlikler ve ulusal deyimleri içerir.
6) Kişisel Merak ve Tutkular: Din, müzik, şiir gibi alanlara bağlı çeşitli toplumsal ve sanatsal kuruluşlar, camiiler, kiliseler, sinagoglar ve derneklerdir.’’

Sınıflandırma oldukça ayrıntılı olmasına rağmen, kültürel unsurların sınıflandırılması ve analizi sürecinde bazı sorunlar ortaya çıkabilir, çünkü edebi eserlerde bulunan tüm kültürel unsurları bu altı kategoriye göre sınıflandırmak zor olabilir ve aynı sözcük, birkaç kategoriye ait olabilir.

[49] Bkz. Yıldırım (2015)
[50] Yıldırım (2015:224)
[51] Bkz. Newmark (2010:175)

‘’Bazı çeviribilimciler kültürü çevirinin özü olarak görürken Newmark kültürü çevirinin en büyük engeli olarak görür: Bireysel sosyal gruplar arasındaki kültürel farklılıklar anlaşılmanın ve böylece çevirinin önündeki temel engeldir. Kültürel unsurların çeviride neden sorun teşkil ettiğini Newmark şu üç unsura bağlar: İlk olarak, kaynak metindeki öğe erek kültürde olmayabilir. İkinci olarak, kaynak kültüre özgü öğelere erek kültür okuru tahammül edemeyebilir. Üçüncü olarak bu öğeler alıcı kültüre yabancı gelebilir.’’[52]

2.2. Altyazı ve kültürel öğelerin aktarımı

Altyazı çevirmeni, bir ülkenin kültürü, tarihi, toplumu veya coğrafyası ile bağlantılı olan kültürel referans ve kültürel öğelerle de karşı karşıya kalacaktır. Altyazı çevirmeni iki dilli aktarımı iki farklı seviyede eşzamanlı olarak üstlenirler. Önce bir dilden diğer dile aktarım sağlanır ve aynı zamanda metnin kısaltılması veya yoğunlaştırılması gerçekleştirilir. İkinci olarak, konuşulan dilden yazılı dile geçiş sağlanır ve son olarak çok sınırlı bir yer ve zaman çerçevesinde metnin ekrana yerleştirilmesi sağlanır.[53]

J. Pederson altyazı çevirisinde, dildışı kültürel göndermelerin çevirisinde, dil çok iyi bilinse de herkesin aşina olmadığı insan isimleri, yer isimleri, yemekler, gelenekler ve benzeri gibi kültürel öğeleri çevirmek için, çevirmenin kullanabileceği yöntemleri gruplandırır. Çevirmenin kültürel öğeyi silme veya çıkarması söz konusu olabilir. Kültürel öğe metin içinde önemli değilse, anlam katmıyorsa, o zaman, bu yaklaşım benimsenebilir.[54] Buna örnek olarak ise ‘’Sie hat Tom Tailor’s an.’’ şeklindeki kaynak metnin ‘’O pahalı kıyafetler giyiyor.’’ şeklinde çevrilmesine açıklama olarak ünlü bir Alman marka ismi olan ‘’Tom Tailor’’ çıkarılması gösterilebilir.

J. Pedersen üç temel yaklaşımdan bahseder: Tanımlama/Açıklama, geneleme ve ikmal etme yöntemleri. Tanımlama/Açıklama başlığı altında ekleme yapma ve tanımlama; genelleme başlığı altında, alt anlam verme, açımlama; ikamet etme başlığı altında ise, kültürel ve durumsal bir eşdeğerle karşılaşma yöntemlerini sayar.

Film çevirilerinde sadece dilsel bir kodlama değil aynı zamanda kültürel bir kodlama da söz konusudur. Filmlerin eşzamanlamasındaki problem daha çok kültürel eş zamanlılığın bozulmasından kaynaklanır. Bu kültürel davranışların görselleştirilmeleri, ekranda olduğu gibi yansıtılır ve eşzamanlı diyaloga yansıtılamaz.[55]

[52] Yıldırım (2015:224)
[53] Bkz. Zojer (2011)
[54] Bkz. Pedersen (2007)
[55] Bkz. Manhart (1999)

Kültürün, diğer çeviri türlerinde olduğu gibi film çevirilerinde de merkezî bir rolü vardır. Delabastita kültürel bağlamdan bağımsız olarak film çevirilerinin incelenmesinin imkânsız olduğunu söylemektedir. Filmlerde kültürel unsurlar hem görsel hem sözel hem de ses olarak seyirciye aktarılır. Çevirmenin, bu kültürel unsurları tespit edip yorumladıktan sonra hedef kültüre aktarması beklenir. Bu yüzden çevirmenin sadece iki dilli değil, aynı zamanda iki kültürlü de olması gereklidir. Ancak bütün gayretlere rağmen tam bir aktarım da sağlanamayabilir.[56]

Newmark, çeviri sürecinde kültürel unsurların aktarımı için kullanılabilecek çeviri yöntemleriyle ilgili birkaç öneride bulunmuştur. Çevirmenin amacı ve kararları kültürel öğelerin çevirisinde hangi çeviri yöntemlerinin kullanılacağında etkili bir yol oynar. Ancak bu yöntemler sadece altyazı çevirilerinde kullanılmaz, genel bir çeviri yöntemidir.

‘’Newmark’a göre, çevirmen kültürel unsurların çevirisinde kendisine yardımcı olacak şu yöntemleri kullanabilir:

a) Sözcüğü sözcüğüne çeviri (literal translation) : Kültürel unsur, isim, öbekler, cümle ve yan cümleler hedef kültürdeki eşdeğerlikleriyle çevrilir.

b) Aktarım (transference) : Hedef kültürde karşılığı ve çevirisi olmayan coğrafi, tarihi yer ve isimler, unvanlar, kurum ve kuruluşlar, gazete, kitap ve dergi isimlerinin karşı kültüre taşınmasıdır.

c) Uyarlama (adaptation): Kaynak unsurların, hedef kültürdeki bir benzeriyle karşılanmasıdır.

d) İşlevsel çeviri (neutralization, functional equivalent): Okuyucuya sorun oluşturmayacak evrensel bir terimle kültürel unsurların karşılanması.

e) Açıklama (explanation) : Kültürel unsurların daha iyi anlaşılması için sözcükler ya da kavramların eklenmesi.

f) Çıkarma (Deletion) : Kültürel unsur çevirmence bir sakınca görülmeyerek hedef metinden tamamen çıkarılır.‘’[57]

2.2.1. Çevirmenin sorumluluğu

Çevirmenler altyazı çevirisinde iki kültür arasında kültürel arabulucu görevindedir. Altyazı çevirmenlerinin görevleri öncellikle kaynak metindeki replikleri çözümlemek ve bunu hem içerik hem de biçim açısından erek dile en doğru bir biçimde aktarmaktır ve bu replikleri ekrandaki alan ve zaman uyumunu da dikkate alarak aslına en yakın anlatım biçimiyle iletmektir. Çevirmenler ayriyeten kaynak dildeki repliklerin her bir öğesini birbiriyle

[56] Bkz. Delabastita (1990)
[57] Yıldırım (2015:224)

karşılaştırmak, ölçmek, tartmak, değerlendirmek zorundadır. Çevirmenlerin en büyük sorumluluklarından biri de iki dil ve kültür arasında bir eşdeğerlik kurma zorunluluğudur.[58]
İyi bir altyazı çevirmeni, iyi bir tercümanının müzikal kulaklarına, bir haber editörünün mantıklı yargısına ve bir tasarımcının estetik anlayışına ihtiyaç duyar. Ayrıca bir cerrahın istikrarlı eline ve bir vurmalı çalgı sanatçısının zamanlamasına da sahip olması gerekir.[59]

Çevirmen, başarılı bir altyazı çevirisini, diyalogun fonksiyonlarını ve film senaryosundaki yapılarını dikkate alarak ve senaryoyu özetsel bir bütün olarak görerek elde edebilir. Çevirmen böylelikle filmin dilini ve ifade aracını tanımalıdır. Bu durum çeviribilimsel edinimin önemli bir parçasını geliştirir ve dilsel ve görsel işaretlerin karşılıklı etkileşimini ve tamamlanmasını sağlar. [60]

2.3. Altyazı çevirilerinde dil içi ve dil dışı etkenler

De Linde altyazı çevirilerinde cümlelerin biçimlerinden ziyade anlam boyutlarının dikkate alınması gerektiğini belirtir ve cümleler arasında anlam birimi oluşturan öğeleri dört maddede özetler:

‘’1. Tümceleri birbirine bağlayan bağlaçlar
2. Tümceler arası ileriye ve geriye yönelik ilişkiler kuran dilsel öğeler
3. Diyaloglarda eksiltili yapılar ve birbirinin yerine geçen dilsel öğeler
4. Eş anlamlı sözcük ilişkileri
Bu dilsel öğeler altyazıyı oluşturulurken dikkate alınması gerekir, çünkü izleyiciler cümlelerin yapısında yer alan bu öğeleri tanır ve kendi dil dizgelerinde kullanır. İzleyici böylelikle, bu öğelerle oluşan anlamı kavramakta zorlanmaz.’’[61]

Gerzymich-Arbogast, yukarıda sözü edilen dilsel öğelerin altyazıda anlamsal yapının oluşmasında çok önemli bir önemli rol oynadığını vurgular. Bu öğeleri dikkate almadan oluşturulan altyazının söz eylem boyutunun kavranmasında bazı sorunların ortaya çıkabileceğini belirtir. Bu dilsel öğeler altyazı oluşturulurken dikkate alınırsa bu sorunlar giderilebilir.[62]

[58] Bkz. Aktaş, Oğuz (2014)
[59] Bkz. Gottlieb (2004)
[60] Bkz. Wegner (2008)
[61] Bkz. De Linde (1999)
[62] Bkz. Gerzymisch-Arbogast (2004)

Yazılı ve sözlü iletişimde, söz eylem sırasında ifade edilen her bir tümcenin bir derin, bir de yüzeysel yapısı vardır. Dilsel öğeler yüzeysel yapıda sembollerden oluşur, derin yapıda ise bu öğeler belli bir kurala göre üretilir ve bu doğrultuda anlam kazanır. Gerzymisch-Arbogsat derin yapının okur ve dinleyici tarafından kolaylıkla anlaşılır olduğunu ve altyazıyı oluştururken de bu tür cümlelerin oluşturulması gerektiğini belirtir.[63]

3. Altyazı ve çeviri yöntemleri

Altyazı çevirisinde izleyiciye, ortama, beklentiye ve koşullara göre farklı yaklaşımlar benimsenmesi gerekir. Bu nedenle altyazı çevirisinde, belirli bir çeviri yöntemini önermek ve ya önermemek mümkün değildir. Çevirmen bağlam, anlam, kültürlerarası örtüşüm, sansür ve diğer etmenleri düşünerek kendi yaklaşımını belirler, bu yaklaşım çerçevesinde karşılaştığı zorlukları gidermek için uygun yöntemleri tartar. Bu sebeple, altyazı çevirisinde dil ve kültürün çevirisinden söz ederken ancak birkaç örnek verilebilir.[64]

Tüm çeviri türlerinde olduğu gibi altyazı çevirisinde de, çevirmen çeviri yöntemini belirler. Bu yöntemi belirleyen birçok etmen vardır. ‘’Bu bağlamda, dış etmenlerle birlikte uzam, kanal, çevrilen film veya dizi türü ile ilgili etmenler, izleyici kitlesi hakkında sahip olunan bilgiler; çevirmenin yetkinliği ve çeviri yöntemlerine hakimiyeti; söz konusu öğenin ürün içindeki önemi, tekrarlanma sıklığı, ne amaçla kaynak metinde yer aldığı ve daha birçok konunun göz önünde bulundurulması gerekir. Bu konuları üst başlıklar altında toplamak gerekirse, işverenin, izleyici profilinin ve altyazı çevirisinin kısıtları ile öğenin kendisinin dikkate alınması gerektiği söylenebilir.’’[65]

Altyazı çevirisi yapan çevirmen ilk olarak, iletinin anlaşılabilmesi için, varsa gerekli olmayan öğeleri çıkarır, gerekli her şeyi mümkün olduğu kadar en kısa şekilde az ve öze indirgeyerek verir. ‘’Bir uygulamaya göre, sayısal olarak satır başına 39 boşluklu karakter, iki satırda toplam 78 karakter hesabı yapılır. Karakter sayıları tutturulduğu sürece sorun yoktur. Ancak, aynı anlam ve etki, daha az sayıda karakterle verilebiliyorsa, izleyiciyi yormanın anlamı yoktur. Anlamsal kayıp olacağı durumlarda, azami karakter sayısından ödün vermeye gerek yoktur, ancak anlamsal kayıp olmayacağı durumlarda, karakter ve satır sayısını indirgeyerek daha rahat okunabilen bir altyazı oluşturulması doğru olacaktır.’’[66] Ne gibi öğelerin çıkartılıp ekleneceği bağlamdan bağlama, sahneden sahneye ve daha birçok öğeye bağlı olarak değişir.

[63] Bkz. Aktaş, Oğuz (2014)
[64] Bkz. Diaz Cintas, Rameal (2005)
[65] Okyayuz (2016:101)
[66] Cintas, Remeal (2007:146)

J. Diaz Cintas ve A. Remael, basitleştirme-sadeleştirme, dökümleri genelleme, aynı anlama gelen ifadeler kullanma, eşanlamlıları kullanma, sözcük türünü değiştirme, olumsuz ifadeyi olumlu ifade ile karşılama, soru cümlesini farklı ifade ile karşılama, dolaysız anlatımı dolaylı anlatıma çevirme, zamir kullanımı, iki cümleyi tek cümleye indirgeme ve çıkarma gibi yöntemlerin kısaltma için kullanılabileceğini belirtirler.[67]

Film türünün kullanılan çeviri stratejilerin seçiminde önemli bir payı vardır.[68] Çevirmen kullanacağı çeviri stratejisini, altyazı çevirisini yapacağı filmin türüne göre belirleyebilir.

Henrik Gottlieb'in altyazı ve film çevirileri için önerdiği çeviri stratejileri vardır, bunlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Genişletme yöntemi, erek dilde orijinalinin karşılanamadığı bazı kültürel ayrıntıları açıklama nedeniyle kullanılır.
2. Açıklama yöntemine kaynak metnin sözdiziminin, hedef dilde aynı sözdizimsel yöntemle yeniden oluşturulamadığı durumlarda başvurulur.
3. Aktarım yöntemi, kaynak metni tamamen ve doğru bir şekilde tercüme stratejisini kapsar.
4. Taklit yöntemi ise aynı formları, tipik insanların ve yerlerin adlarıyla devam ettirir.
5. Transkripsiyon yöntemi, kaynak metinde bile bir terimin olağandışı olduğu durumlarda kullanılır, örneğin üçüncü bir dilin veya anlamsız bir dilin kullanılması halinde transkripsiyona başvurulur.
6. Kaydırma yöntemi, kaynak metinde bir çeşit özel efekt kullandığı zaman, örneğin; bir çizgi filmde geçen saçma bir şarkının çevirisinin etkisinin içeriğinden daha önemli olduğu bir durumda kaydırma yöntemi kullanılır.
7. Yoğunlaşma yöntemi ise kullanılan tipik strateji gibi görünür, yani metnin mümkün olan en az rahatsızlık verici biçimde kısaltılmasıdır.
8. Seyreltme yöntemi, söylem hızı nedeniyle belki de potansiyel olarak önemli unsurların bile atlandığı aşırı yoğunlaşma biçimidir.
9. Silme yöntemi, bir metnin bölümlerinin tamamen ortadan kaldırılması anlamına gelir.
10. Bırakma yöntemi, çeviri çözümünün bulunamadığı ve anlam kaybının kaçınılmaz olduğu zaman benimsenen stratejidir.[69]

[67] Bkz. Diaz Cintas, Remeal (2007)
[68] Bkz. Ghaemi, Benyamin (2010)
[69] Bkz. Gottlieb (2001:161)

3.1.1 Çevirmen ve çeviri yöntemi

Çevirmenin çeviri sürecinde bağlı olduğu bazı dış etmenler de vardır. En etkili dış etmen ise işverendir. İşveren, belirli öğelerin nasıl çevrilmesi gerektiğine dair çevirmene bir kılavuz sunabilir ve bazı isteklerde bulunabilir. Bunlardan biri sansürlemedir. İşveren belirli unsurların sansürlenmesini isteyebilir, çevirmen altyazı çevirisinde bu öğeleri üstü örtülü bir şekilde aktarmayı tercih edecektir. ‘’Çeviride sansürün etik boyutları olan, kaynağın eyletimini gerektirdiği için, tartışmaya açık bir konu olduğunu göz önünde bulundurarak hareket etmek gerekir. Çevirmenin içinde çalıştığı toplum ve hizmet verdiği müşterilerin taleplerini gözetmesi, tutucu toplumlar içinde çevirisini belli bir biçimde şekillendirilmesi, yalnızca Türkiye’de değil, dünyanın birçok ülkesinde sorgulamadan yapılan bir uygulamadır.’’[70] İşveren sansürün dışında diyalogların kısaltılmasını da talep edebilir. Çevirmen işverenden aldığı talimatlar doğrultusunda, altyazı çevirilerini şekillendirir

Her film çeviri işinin belirlenen amaç uyarınca çevirmene farklı sorumluklar ve görevler yükler. Çeviri eyleminin amacının, çevirmen açısından kılavuz niteliğindedir ve belirlenen amaç net bir şekilde çevirmenin eylemini şekillendirir. Aynı şekilde söz konusu amacın, çevirmene farklı kısıtlamalar getirir ya da farklı özgürlükler tanır.[71]

Çevirmen izleyici kitlesini tanımalıdır ve işveren bu konuda çevirmeni bilgilendirmelidir. İzleyici ve okura yabancı olan kültürel öğelerin çevirilerinde, bu gibi bilgiler çevirmen için çok önemlidir. Bir öğenin çeviride nasıl ele alınacağı, o öğenin metinin bütünlüğü içindeki önemine, bağlamına ve söz konusu öğeye ne sıklıkla atıfta bulunulduğuna bağlı olarak değişir. [72]

Çevirmen çeviri yöntemi konusunda karar verirken, öğeyi birkaç farklı açıdan değerlendirerek karar vermesi gerekir. ‘’Altyazı çevirisi yapacak çevirmen, işverenin ilkeleri ve düşünceleri, izleyici profili, altyazı çevirisinin kendi kısıtları ve son olarak da, çeviride zorluk çıkaran öğenin kendisini değerlendirmeli; çok boyutlu düşünerek kararlarını şekillendirmelidir.’’[73]

[70] Okyayuz (2016:103)
[71] Bkz. Takanay (2004:243)
[72] Bkz. Okyayuz (2016)
[73] Okyayuz (2016:107)

3.2. Altyazı çevirilerinde karşılaşılan zorluklar ve çözüm önerileri

Film çevirilerinde, altyazı çevirisi yapanların karşılaşabilecekleri birçok zorluklar var ve bunlara yönelik öneriler getirilebilir. Film çevirilerinde hem görsel hem de işitsel öğeler söz konusudur. Görsel ve işitsel üründeki düzgüler birleşerek anlam kazanır ve birbirinden ayrı olarak anlamlandırılamaz. Altyazı çevirilerinde işitsel düzgü kaynak filmin görseli ile bütünleşerek anlam kazanır.

D. Chiaro'ya göre görsel işitsel ürünlerin çevirisinde, özellikle dilsel ve kültürel zorluklar ön plana çıkar. Tüm zorluklar aslında üç başlık altında toplanabilir: 1) Kültür odaklı gönderimler (yer isimleri, önemli kişilerin isimleri, parasal sistemler, kurumlar, vb.); 2) Dile özgü özellikler (hitap şekilleri, tabular, vb.); 3) Dil ve kültürün örtüştüğü bağlamlar (şarkılar, mizah, vb.). Bu zorluklar, hemen hemen her çeviri türünde mevcuttur ancak, işitselin görselle eşlenmesi ile kısıtlanan altyazı çevirisinde, çevirmenin kullanabileceği yaklaşımlar da kısıtlıdır. Örneğin, yazılı bir metinde dipnot düşülebilir, açıklama verilebilir, çevirmen notu eklenebilir, sorun olan ögeler çıkarılabilir, eklemeler yapılabilir, ancak görselin çeviriyle koşut gittiği uzamın kısıtlandığı altyazı çevirisinde bu yöntemler kullanılamaz.[74]

Çevirmenler altyazı çevirisinde belirli hususları dikkate almalıdır. Carroll ve Ivarsson iyi altyazı çeviri uygulamaları kılavuzu yayınlamıştır. Kılavuzda bazı önemli noktalara değinilmiştir:[75]

- Altyazı çevirmenleri hem diyalog dökümleri, hem de ürünün bir kopyası ile çalışmalıdır.
- Çeviri, deyim kullanımları ve kültürel farklılıkları göz önüne alarak yapılmalıdır.
- Basit sözdizimsel yapılar kullanılmalıdır.
- Diyalogların kısaltılması gerektiği durumlarda, metin anlaşılır olmalıdır.
- Altyazılar satırlar halinde sunulurken ve sahnelere göre montaj yapılırken, aktarım hem anlamsal hem de sözdizimsel bloklar bölünmeden yapılmalıdır.
- İdeal olarak, her altyazı birimi, tamamlanmış bir tümceden oluşmalıdır.
- Çeviride kullanılan kesit dil, kaynaktaki kesit dil ile örtüşmelidir.
- Sözdizimi doğru olmalıdır.
- Görseldeki tüm yazılı bilgiler, mümkün olduğu her durumda çevrilmeli ve altyazıya eklenmelidir.
- Gerekli durumlarda şarkıların çevirisi de yapılmalıdır.
- İsimlerin veya anlaşabilen tümcelerin he altyazıda tekrarlanması gerekmez.

[74] Bkz. Chiaro (2009)
[75] Carrol, Ivarrson (1998) Alıntı çeviri Bkz. Okyayuz

- Altyazıların ekranda belirme ve ekrandan kalkma süreleri diyaloglarla eşzamanlı olmalı ve bunun düzenlemesi yapılırken, sahne kesimleri dikkate alınmalıdır.
- Gerilim yaratmak veya mizah için yazılan diyalogların altyazı çevirileri, kaynak görselle eşzamanlı olmalıdır.
- Altyazıların ekranda kalma süresi, ortalama okuyucu hızına uygun olmalıdır.
- Spotlama, filmin ritmini yansıtmalıdır.
- Hiçbir altyazı, bir saniyeden az yedi saniyeden fazla ekranda kalmamalıdır.
- Her bir altyazı arasında dört resim/kadraj bırakılmalıdır ki, izleyicinin gözü yeni altyazıyı algılayabilsin.
- Her bir altyazı da en fazla iki satır kullanılmalıdır.
- İki satırlı altyazı çevirilerinde üst satır daha kısa bırakılmalı ki, izleyicinin göz hareketleri kolaylaşsın, görüntü engellenmesin.
- Film diyalogu ve çeviri arasında eşleme olmalıdır.
- Kaynak işitsel ile altyazı çevirisi arasında eşleşme olmalıdır.
- Her çeviri, bir editör veya benzeri bir uzman tarafından gözden geçirilmelidir.
- Görsel-işitsel ürünün sunumunun başında ya da sonunda, çeviriyi yapan kişi çevirinin yapıldığı yıl ve telif bilgileri belirtilmelidir.''

3.2.1. Kültürel öğelerin aktarımında kullanılan çeviri yöntemleri

Kültürel öğelerin çevirisi, her çeviri türünde karşılaşılan bir zorluktur ve bu tür öğeler, altyazı çevirilerinde de çevirmeni uğraştırır. Filmlerde karşılaşılan herhangi bir kültürün nasıl yansıtılacağı büyük bir sorun olarak çevirmenin karşısına çıkabilir.

''Bazı kavramların, Türkçe gündelik hazinesinde ve Türk kültüründe karşılıkları olmadığı için, altyazı çevirisinde, eşdeğerleri bulunamamakta ve işlevsel, anlam odaklı çevirileri yapılmaktadır.''[76]

Çevirmenler, zaman içinde belli yabancı kültürel öğelerin erek dilde anlaşılır kılınmasını sağlamışlar. Erek kültürde kullanılmasalar da, bu öğeler altyazı çevirilerinde okunduğunda, bahsedilen konun anlaşılmasını sağlayan karşılıklar üretilmiştir. Bunların çoğunda uygulanan üç farklı çeviri yönteminden söz edilebilir: Birinci çeviri yöntemi, kapsayıcı veya şemsiye bir terimle karşılık bulmak: Buna örnek olarak, Amerikan eğitim sisteminde F notu alan bir öğrenci o dersten geçememiştir. Bu bağlamda, kullanılan ''çakmak'' fiili bir şemsiye terim kullanımıdır.[77]

[76] Okyayuz (2016:108)
[77] Bkz. Okyayuz (2016)

İkinci çeviri yöntemi ise erek kültürde, daha belirgin bir göndermeyle karşılık bulmak: Örneğin ‘’pancake’’ kelimesi, ‘’krep’’ ile karşılandığında, erek kültürde var olan daha belirgin bir gönderme bulunmuş olur.
Üçüncü çeviri yöntemi, erek kültürde eşdeğer bir karşılık bulmak: Buna örnek olarak ise, ‘’Cookie Monster’’ Susam Sokağı çevirilerinden dolayı ‘’Kurabiye Canavarı’’ olarak çevirisi yer edinmiştir.[78]

3.3. Altyazı ve çeviri teknikleri

Başarılı ve yeterli bir altyazı çevirisi oluşturabilmek için aşağıdaki çeviri teknikleri altyazı çevirmenleri tarafından dikkate alınması gerekir:[79]

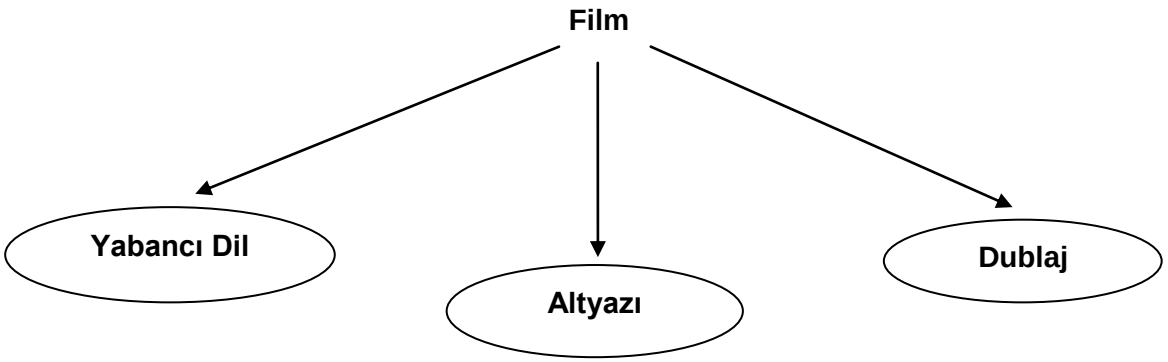
1) Öncelikle seyirciye yeterli okuma zamanının verilmesine dikkat edilmelidir.
2) İzleyicinin takip güçlüğünün azaltabilmek için gerçekten ne söylendiğini eşleştirmek ve konuşulan söylemi aynı anlamıyla erek dile aktarmak, aynı zamanda tüm konuşma ve ses efektlerini içeren altyazıları düzenlemek, altyazıları zamanında ve uygun alanlara yerleştirmek gerekir.
3) Altyazılar, konuşulan söylemde gereksiz değişiklikler yapılmadan, düzenli bir şekilde kolayca okunan ve yaygın olarak kullanılan cümleleri kapsayan bir şekilde oluşturulmalıdır.
4) Çocuklara yönelik altyazıda, erek izleyici kitlesinin yaş ortalaması dikkate alınmalıdır. Burada çevirmenin hedef kitlesini belirlemeli ve altyazı çevirisini hedef kitleye odaklamalıdır.
5) Genişletme tekniği, erek dilde mevcut olup telafi edilemeyen bazı kültürel farklılıklar nedeniyle kaynak metinde bir açıklama yapılması gerektiğinde uygulanır.
6) Açımlama tekniği, kaynak metnin ifade tarzının erek dilde aynı sözdizimiyle yeniden oluşturulamaması halinde kullanılır.
7) Aktarma tekniği, kaynak metni doğru ve bütün olarak çevirme stratejisidir.
8) Benzetme tekniği, tanınan veya belirli olan insan ve yer isimlerinin değiştirmeden erek metne aktarılmasıdır.
9) Kopya etme tekniği, kaynak metinde daha önce hiç duyulmamış bir kavramla karşılaşıldığında uygulanır. Üçüncü bir dil ve ya anlamsız karmaşık bir dilin kullanımı buna örnek oluşturabilir.
10) Yer değiştirme tekniği, filmde verilen bir efektin çevirisinin, içeriğinden daha önemli olduğu durumlarda kullanılır.
11) Kısaltma tekniği, metnin göze batmayacak şekilde mümkün olduğu kadar kısaltılmasıdır.

[78] Bkz. Okyayuz (2016)
[79] Bkz. Okyayuz (2016)

12) Büyük kısmını yok etme tekniği, kısaltmanın en üst evresidir. Bu teknikle konuşma hızı gibi sebeplerden dolayı önemli öğeler bile çıkartılır.
13) Kaldırma (Yazıdan çıkarma) tekniği ile metnin bazı bölümleri bütün olarak çıkarılır.
14)Teslim olma tekniği, hiçbir çeviri stratejisiyle çözümlenemez ve anlam kaybını kaçınılmaz olduğu koşullarda kabul edilir.

3.4. Altyazı çevirisinin avantaj ve dezavantajları

Filmler belirli yöntemlerle izlenebilir, bunlar aşağıdaki tabloda ele alınmıştır:

İzleyici bir filmin sahip olduğu kaynak dile eğer yeterli düzeyde hâkimse bu filmi yabancı dilde de izleyebilir. Bir diğer yöntem ise sıkça kullanılan ve birçok izleyicinin tercih ettiği altyazı yöntemidir. Ancak bazı izleyiciler daha çok erek dilde seslendirilmiş bir filmi izlemek isteyebilir bunun içinde dublaj yöntemi kullanılır. Her yöntemin kendince bazı avantaj ve dezavantajları vardır. Altyazı çevirisi de belirli özelliklerine göre avantaj ve dezavantajlara sahiptir. Bunlar aşağıdaki gibi ele alınabilir:

3.4.1. Altyazı çevirisinin avantajları

Altyazı yönteminin en büyük avantajlarından biri oldukça düşük maliyetli olmasıdır. ‘’Dublaj yöntemi altyazı yöntemine göre on beş kat daha maliyetlidir. Altyazı çeviri sürecinde, seslendirme sürecinde ihtiyaç duyulan seslendirme sanatçılarına ve donanımlı stüdyoya gerek yoktur. Bir çevirmen, altyazıyı filme yerleştirecek bir uzman ve gerekli donanım yeterli olmaktadır. Diğer bir ifadeyle altyazıda, ürünün seyircinin önüne gelene kadar geçen süreçte çalışan kişi sayısı minimum miktardadır.’’[80]

[80] Şahin (2015: 974)

Altyazı yönteminde filmin orijinal diyalogları korunur. Filmdeki oyuncuları kendi sesleri ile dinlemek filmden alınan zevki arttırır. Konuşmalardaki şiveler, aksanlar ve oyucuların kendine özgü konuşma tarzları filmi tamamlayıcı özelliktedir. Film bu etmenlerle bir bütünlük kazanır ve altyazı bütün bu detayların hissedilebilmesine imkân sunar.[81]

Altyazı çeviri yönteminin kullanıldığı bir film, dublaj yönteminin kullanıldığı bir filme göre çok daha çabuk piyasaya sunulabilir.

Altyazı çeviri yöntemi yabancı dil öğretimini de artırır. Başta telaffuz olmak üzere, kelime öğrenimi, dinleme ve anlama alıştırmaları için yabancı dil öğrenenlere altyazılı filmler tavsiye edilir. Filmler ilgiyle izlendikçe, öğrencilerin motivasyonu yüksek tutar ve bu da öğrenmeyi kalıcı ve hızlı kılar.[82]

3.4.2. Altyazı çevirisinin dezavantajları

Altyazı çeviri yönteminde seyirci hem altyazıyı okuyup hem de filmi takip etmek zorundadır. Bu durum ister istemez dikkat dağınıklığına sebep olabilir. Belki de filmin anlaşılması için önemli bir detayın kaçırılmasına sebep olabilir. İzleyici sürekli ekranı takip etmek zorundadır ve kaynak dili bilmediği takdirde, filmi anlayamaz.

Altyazı çevirilerinde bilgi eksikliği olması mümkündür. Bazı durumlarda konuşma dilindeki ifadelerin tam anlamıyla yazıya aktarılması mümkün değildir. Vurgu, ritim ve tonlamayla verilen birçok anlamı açıklama imkânı yoktur, çünkü izleyiciye okuma kolaylığını sağlamak için mümkün olduğunca kısa altyazı çevirileri kullanılmalıdır. Çevirmen, çeviri kararlarını alırken dikkatli olmalıdır, çünkü çok küçük eksiklikler büyük anlam kayıplarına yol açabilir.

‘’Altyazıların ekranda kalış süresi ve okuma hızı üzerine yaptıkları çalışmalarda G. M Luyken ve diğerleri (1991), yetişkin bir okuyucunun ortalama okuma hızının dakikada 150-180 sözcük olduğunu ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte, altyazıda verilen dilsel ve bilgisel içeriğinin yoğunluğu da okuma hızını etkiler. Örneğin, çok sayıda sözcüğün yer aldığı bir altyazıda, bilgiye erişim zorlaşmaktadır ve bu, kimi zaman, altyazının ekranda kalma süresinin uzatılmasını gerektirebilmektedir.’’[83] Okuma hızını etkileyen farklı faktörler daha vardır bunlar kaynak dilin özelliklerinin erek dile yazılı olarak aktarılmasından kaynaklanabilir.

‘’Altyazı çevirisindeki en önemli kısıtlama, altyazıların konuşma dilin yazılı aktarımı olmasından kaynaklanır. Bir şivenin, lehçenin, sözcük, seçimlerindeki toplumbilimsel göstergelerin yazıda yansıtılması oldukça zordur. Ayrıca, konuşma dilinde yarım kalmış

[81] Bkz. Şahin (2015)
[82] Bkz. Şahin (2015)
[83] Okyayuz (2016:59)

tümceler ve örtüşümlü diyaloglar da bulunmamaktadır. Çevirmen, bu gibi sözlü dil öğelerini yazıya dökmeye çalıştığında, ölçünlü ve daha resmi olan yazı dili kullanımının gereklilikleri nedeniyle kısıtlanmaktadır.''[84]

Altyazı çevirilerinde görsel ve algısal kısıtlamalar da bulunur. Görsel-işitsel metin birçok etkenin birleşmesiyle anlam kazanır, izleyici bir yandan filmi izlerken bir yandan da altyazıları okuduğu için filme tam anlamıyla odaklanmakta zorluk çekebilir. Bu durum ister istemez izleyicin dikkatin dağıtabilir.

Altyazı çevirilerinde algısal zorluklar da bulunur. Genel bir kural olarak altyazının ekranda kalış süresi ile işitsel metnin eşlenmesi gerekir. Aynı zaman da altyazı sunumunda ekranın büyüklüğü ve yazı tipinin büyüklüğü de önemlidir. Aksi takdirde izleyici algısal zorluklar yaşayabilir.

Okuma ve yazmayı bilen, iyi görebilen seyirciler gerektirmesi ise altyazılı filmlerin bir diğer dezavantajıdır. Fakat her izleyici yazıyı takip edebilecek kadar net ve keskin göremeyebilir özellikle yaşlı izleyiciler altyazılı filmler izlerken zorlanabilirler ve bazıları ise okuma ve yazma bilmeyebilir. Altyazının ekrandaki zamanlaması da yavaş okuyan veya zor okuyan izleyiciler için sorun oluşturabilir. Animasyon gibi çocuk filmlerinin alt yazılı olması uygun değildir.[85]

4. Altyazı çevirilerinde yerlileştirme ve yabancılaştırma

Schleiermacher çeviride yazarın okura ya da okurun yazara götürüldüğü iki farklı çeviri yaklaşımı ortaya koymuştur. ''Yazarın okura götürülmesi, okurun alışık olduğu kendi değerleri içerisinde kalmasına karşın, okurun yazara götürülmesi, onun yazarın ve yapıtın dünyasına girerek, farklı bir bakış açısı kazanması anlamına gelir.''[86] Böylelikle çeviriyi okurun alılmama biçimine göre değerlendirerek, onun yabancı ve yeni olana karşı daha duyarlı konuma getirilmesi sağlanır.

Venuti'ye göre çeviri stratejileri "Yabancılaştırma" (Foreignization) ve "Yerlileştirme" (Domestication) adı altında ikiye ayrılır. Venuti'nin ileri sürdüğü bu stratejilerin oluşumuna Schleiermacher'in "Yazarı okura götürmek" ve "okuru yazara götürmek" olmak üzere iki farklı çeviri stratejilerii esin kaynağı olmuştur.[87]

''Venuti'nin "Yerlileştirme" stratejisi, erek okurun beklentilerini ön planda tutarak erek dil ve kültürün özelliklerini taşımayı amaçlayan bir çeviri stratejisini vurgular. Çevirmenin çeviri

[84] Okyayuz (2016:60)
[85] Aktaş/Oğuz (2014:7)
[86] Yücel (2004:171)
[87] Bkz. Yıldırım (2015)

sürecinde yerlileştirmeyi seçmesinin ardında yatan bazı ideolojik nedenler olabilir. Çevirmen sırf anlaşılır olmayı tercih ettiğinden yerlileştirme stratejisini seçip yazarı okura getirebilir fakat yerlileştirmeyi içinde bulunduğu dönemin politik, siyasi ve kültürel özellikleri doğrultusunda da seçebilir. Akıcılık, okuyucunun okuduğu metnin erek kültüre özgü orijinal bir metin olduğunu düşünmesini sağlar. Çevirmenin okurda bu hissi uyandırması için "yerlileştirme" stratejisini kullanması gerekir. Buna göre, kaynak metin erek dil ve kültür normlarına uygun bir şekilde çevrilir.''[88]

''Venuti'nin "yabancılaştırma" stratejisi ise erek dil ve kültür normlarının arka planda tutulup kaynak kültürdeki dilsel ve kültürel özelliklerin korunarak erek kültüre taşındığı bir çeviri stratejisidir. Venuti'nin "yabancılaştırma" stratejisi erek kültürün okurlarını kaynak kültür dünyasına götürmeyi hedefleyen çevirmenlerin benimsediği bir stratejidir. Yabancılaştırma kavramı kaynak metnin dilsel ve kültürel özelliklerinden doğan farklılıkları vurgulamak için kullanılır. Çeviri sürecinde kütürel unsurların çevirisinde yabancılaştırmayı tercih eden bir çevirmen kaynak metnin kültürünü erek metnin kültürüne taşımaya çalışır.''[89]

''Erek kültürde bilinmediği düşünülen bir kültürel öğeyle karşılaşıldığında, bu öğenin aktarımı için çevirmene, yerelleştirmeye veya yabancılaştırmaya yakınlaşan geniş bir yelpazede kullanabileceği değişik çeviri yöntemleri önerilebilir.''[90] Bu yaklaşımlardan hangisini kullanamaya uygun göreceği çevirmenin kendi karardır.

Bazı araştırmalar, Türkiye'de çeşitli ortamlardaki belirli eğilimleri ortaya koymakta yardımcı olur. Örneğin aynı dizinin bir televizyon kanalındaki çevirisinde kültürel öğeleri yerelleştirerek verebilmekte, ancak aynı dizinin altyazı çevirisinin internet üzerinden sunulan sürümünde, çevirmenlerin kültürel öğeleri, genelde aynı şekilde bırakmayı tercih ettikleri gözlemlenebilir. Bu bağlamda, çevirmen internet erişimi olan kısıtlı kitlenin yabancı kültüre ait öğeleri daha yakından tanıyacağını, Türkiye genelinde yayın yapan bir televizyon kanalında ise, izleyici profillerinin değişkenlik göstereceğini ve dolayısıyla tüm izleyicilerin kaynak kültüre hâkim olamayacaklarını varsayabilir.[91]

''Televizyonlarda yapılan çevirilerin dilimize yeni anlatım olanakları kattığı dilimizi zenginleştirmenin yanında farklı bir kültürle olan iletişimi sağlama ve erek kültürdeki izleyicilerde farklı düşünme ve yabancı olana karşı hoş görüyü artırmada olumlu bir etkisi olduğu göz ardı edilemez. Çevirinin olumlu ya da olumsuz niteliği, çevrilmiş her metnin erek

[88] Venuti (1998:225)
[89] Venuti (1998:225)
[90] Okyayuz (2016:101)
[91] Bkz. Okyayuz (2016)

dilin sınırları içerisine girdiği andan itibaren, artık o dilin bir parçası ve onu doğrudan etkileyebilen kültürel bir etmen konumundan kaynaklanmaktadır. Bu etki erek dilin normlarıyla uyumlu olduğunda 'yerelleştirici'; bu normlara ters olduğunda ise 'yabancılaştırıcı' bir çeviriden söz edilebilir. Bu bağlamda, çeviride kaynak dilin izleri, 'yabancılaştırıcı' bir çeviride olduğu gibi erek dilde de belirgin bir biçimde görülüyorsa bu durumda erek dilin tehlike altında olduğu söylenebilir.''[92]

Yerlileştirme, erek okuyucunun beklentilerini göz önünde bulunduran erek kültürün özelliklerini taşıyan bir çeviri stratejisidir. Bu strateji uyarlama yöntemiyle bağdaştırılır ve genel anlamda ideolojik sebeplerden dolayı uygulanır. Örneğin bazı durumlarda erek kültürde karşılığı olmayan kavramları erek kültüre en uygun şekilde aktarmak çevirmenin vereceği karara bağlıdır. Yabancılaştırma ise, erek dilin kendine özgü kültürel değerlerini göz ardı ederek kaynak kültürdeki bir ifadeyi değiştirmeden aktaran çeviri stratejisidir. Yabancılaştırma stratejisi ayriyeten kaynak metnin kültürel, tarihsel veya dilbilimsel niteliklerini belirtmek için de kullanılır.

[92] Yücel (2011:313)

2. YÖNTEM

Filmler farklı kültürlere çevrildikçe, kültürler arasında bir iletişimi gerçekleştirme, toplumların birbirlerini tanımalarını sağlama gibi önemli roller oynamaktadır. Bu nedenle film çevirileri farklı kültürlerden izleyici grupları arasındaki iletişimin gerçekleşmesinde çok önemlidir. Filmler farklı dillere çevrilerek farklı kültürlerin tanınmasını sağlar. Dil, insanlar ve toplumlar arası iletişimi sağlayan asıl araçtır. Kültür ise dilin anlamlı hâle gelmesine olanak tanıyan bir değerdir. Dil ve kültür birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Kültürel yapıdan beslenerek meydana getirilen öğeler, kalıcılığının da sağlandığı metinlerde anlamını bulur. Kültürel öğelerin aktarımını incelemek için bu çalışmada iki yöntem kullanılacak. İlk aşamada uzman film çevirmenleriyle bir mülakat gerçekleştirilecek. İkinci aşamada ise Marying'in *objektive Hermeneutik* yöntemi ile bir film çözümlemesi yapılacak.

2.1. Araştırma Soruları

Bu araştırmada aşağıda belirtilen araştırma soruları üzerinde durulacaktır:

- **S.1:** Kaynak metnin kültürel öğeleri altyazı aracılığıyla erek metne aktarılır mı?
- **S.2:** Kaynak metnin kültürel öğeleri erek metne altyazı aracılığıyla nasıl aktarıldı? (Soru hipotetik değildir.)
- **S.3:** Altyazı çevirilerinde çevirmenin aldığı çeviri kararlarında hangi etkenler etkilidir?
- **S.4:** Altyazı çeviri sürecinde çeviri sorunları neden oluşur?
- **S.5:** Altyazı çevirilerinde yabancılaştırma ve yerlileştirme stratejileri kullanılır mı?
- **S.6:** Çeviri stratejileri, çeviri teknikleri ve yöntemleri altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımında etkili mi?

2.2. Araştırmanın hipotezleri

- **H.1:** Kaynak metinden erek dile yapılan altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımlarında bazı kayıplar gerçekleşir.
- **H.3:** Altyazı çevirmeninin kararlarını etkileyen dilsel ve dil dışı etkenler bulunur.
- **H.4:** Altyazı çevirilerinde ortaya çıkan güçlükler, dil ve kültür farklılıklarından kaynaklanır.

- **H.5:** Altyazı çevirilerinde yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejileri kullanılır.
- **H.6:** Altyazı çevirisinde karşılaşılan sorunları aşabilmek için kullanılan çeviri yöntemleri ve çeviri teknikleri yardımcı olduğu gibi, filmin anlamında bozulmalara da neden olabilir.
- **H.6:** Çeviri stratejileri, çeviri teknik ve yöntemleri altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımında etkilidir.

2.3. Mülakat

Kültürel öğelerin aktarımını incelemek için bu çalışmada iki yöntem kullanılacak. İlk aşama da uzman film çevirmenleriyle bir mülakat gerçekleştirilecek. ‘’Kelimelerle elde edilen veriler nitel olarak adlandırılırken sayılarla elde edilen verilere de nicel veriler denir. Nitel veri çalışmaya dahil olan insanlarla yapılan görüşmeler sonucu kişinin kendi ifadelerinden tecrübeleri, fikirleri, duyguları ve bilgilerinden doğrudan alıntılar veya kayıt edilerek gözlem yapılan insan eylemlerinin, davranışlarının detaylı olarak tanımlanmasından veya çeşitli dokümanlardan elde edilen alıntılardan, pasajlardan oluşan verilerdir.’’[93]

Bu verileri ve bilgileri toplamak için önce onları seçmek gerekir ve bu uygun olan tekniklerle yapılmalıdır. Kullanılan veri toplama teknikleri, araştırmacının kuramsal yönelimleri, çalışmanın amacı, problemi ve seçilen örneklemi tarafından belirlenir. Bu araştırmanın amacı ve problemine göre belirlenen veri toplama tekniği mülakat tekniğidir. Mülakat tekniği, bilgi toplamak için nitel araştırmalarda en çok kullanılan yöntemlerdendir ve bazı alanlarda özellikle veri toplama tekniği olarak uygulanır.

Mülakat, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir ve çoğunlukla, yüz yüze yapılırken, telefon ve televizyon gibi ileticilerle de yapılır. Mülakatlar, görüşmenin amacına, görüşmeye katılanların sayısına, görüşülmek istenen kişi ile görüşmedeki kurallara bağlı olarak sınıflandırılabilir.[94] Bu çalışmadaki mülakatın amacı araştırma verileri toplamaktır.

Nitel görüşmelerin her çeşidinde, görüşme aracılığıyla, istenilen bilgi toplanabilir. Mülakatlar, görüşmeci ve katılımcının birlikte yer aldığı, araştırma yapılan alana yönelik hazırlanan sorulara odaklanarak birlikte konuşma süreci olarak tanımlanır. Bir kişinin başka bir kişiden bilgi edindiği karşılıklı görüşme, en çok kullanılan mülakat çeşididir. Konuşma bir amaca dayalı olmalıdır ve mülakatın temel amacı özel bilgi toplamaktır. Araştırmacı görüşmecinin aklında bulunan şeyleri öğrenmek ister.[95]

[93] Merriam (2013, 83)
[94] Bkz. Prof. Dr. Arslantürk (2001)
[95] Bkz. Merriam (2013)

Mülakat, gözlemlenemeyen davranışların, duyguların veya insanların dünyayı nasıl değerlendirdiklerini öğrenmek için gereklidir. Geçmişte yaşanan ve tekrar etmeyen olayları öğrenmek istediğimizde mülakat tekniğine başvurmalıyız. Mülakat kısacası veri toplamanın temel şeklidir ve bilgiyi ulaşmak için en iyi yöntemlerden biridir.[96]

Mülakattan önce mülakatın yapılandırma miktarına karar verilmelidir. Mülakatın doğasına göre değişen üç farklı yapılandırma düzeyi vardır. Bunlar aşağıdaki Tablo'da verilmiştir:[97]

Tablo 3: Görüşme yapılandırma türleri ve süreci:

Tam yapılandırılmış/ Standartlaştırılmış	Yarı yapılandırılmış	Yapılandırılmamış/ İnformel
• Sorular önceden belirlenir. • Soruların sırası önceden belirlenir. • Görüşme yazılı bir araştırmanın sözel biçimidir. • Nitel çalışmalarda daima demografik değişkenler hakkında bilgi toplanır. • Örnek: Nüfus taraması, Pazar taraması.	• Görüşme kılavuzu yarı yapılandırılmış görüşme sorularını içerir. • Sorular esnektir. • Genellikle her katılımcıdan spesifik veriler toplanır. • Görüşmenin büyük bir kısmı açıklığa kavuşturulması istenen sorular veya sorunlardan oluşur. • Önceden belirlenmiş ifade ve soru ayrıntıları yoktur.	• Açık uçlu sorular sorulur. • Esnek ve açıklayıcıdır. • Daha çok sohbet tarzındadır. • Araştırmacının araştırma yaptığı alandaki fenomenler hakkında çok şey bilmediği durumlarda kullanılır. • Amaç, daha sonraki görüşmeler için soru hazırlamayı öğrenmektir.

Bu tablodan yola çıkarak çalışmamızda yarı yapılandırılmış bir mülakat gerçekleştireceğiz. Nitel çalışmalarda, mülakatlar daha az yapılandırılmıştır ve açık uçlu sorulardan oluşur. Yarı yapılandırılmış görüşmeler katılımcının algıladığı dünyayı kendi düşünceleriyle anlatmasını sağlar. Bu dünyaya ulaşmak için sorular çoğunlukla açık uçlu olmalıdır. Tabloda da görüldüğü gibi yarı yapılandırılmış mülakat, tam yapılandırılmış ve yapılandırılmamış mülakat tekniğinin arasındadır. Bu tarz mülakatlarda ya her soru esnek cümlelerden oluşmalı, ya da mülakat farklı yapılandırılmış teknikler de hazırlanmalıdır. Bu format konuşma süresince

[96] Merriam (2013, 86)
[97] Merriam (22013, 87)

farklı sorularla konunun açılmasına, farklı çeşitli düşüncelerin ortaya çıkmasına ve konu hakkında yeni fikirlere ulaşılmasına yardım eder.[98]

2.4. Film Çözümlemesi – Nesnel Yorumlama Yöntemi *(Objektive Hermeneutik)*

Mülakat yönteminin dışında bir altyazılı bir filmin kodları analiz edilerek incelenecek. ''Kod, bir kültür ya da alt kültürün üyelerinin paylaştığı bir anlam sistemidir. Hem göstergelerden hem de bu göstergelerin hangi bağlamlarda ve nasıl kullanılacaklarını ve daha karmaşık iletiler oluşturmak için nasıl bir araya getirebileceklerini belirleyen kurallar ya da uzlaşımlardan oluşur.''[99]

''Arthur Asa Berger'e göre kodlar, verili bir toplum ve kültür içinde öğrendiğimiz, oldukça karmaşık çağırışım kalıplarıdır. Kod, toplum tarafından kabul edilmiş kuralları açıklayan, düzenlenmiş işaretlerden oluşan bir sistemdir. Toplum içindeki yaşamın tüm anılarında, kodlar bulunmaktadır. Kodlar, mesajın alıcı ve verici tarafından aynı şekilde algılanmasını sağlamaktadır. Bu nedenle de herhangi bir iletişim sürecinde iki tarafın kullandığı kodun aynı olması gerekmekte, aksi takdirde iletişim kurulması mümkün olmaz.'' [100]

Bu kurallar bütünü göstergelerin anlaşılmasını sağlar ve toplumsal yaşamın her alanında mevcuttur. Her şey bir kod olabilir. Gönderme ve alma ortamı içerisinde bir anlam ifade eden vücut teması, duruş, jestler, mimikler, dış görünüş, dokunma, yönelme vb. her biri bir koddur.[101] Filmlerde bulunan bu kodları çözümlemek için bir içerik çözümlemesi yapılabilir.

Lamnek'e göre içerik çözümlemesi söylemler, metinler, resimler ve filmler ile de yapılabilir. *Objektive Hermeneutik – nesnel yorumlama yöntemi* sayesinde, eylemler, ekran düzeni, kamera kullanımı ve müzik incelenebilir. Bu metodun kullanımı film çözümlemesi için, sadece film yapıcıları tarafından bilinçli bir şekilde yerleştirilmiş içeriklerin ve anlamların çözümlenmesi değil aynı zamanda bilinmeyen gizli anlam yapılarının da çözümlenmesi anlamına gelir. Bu araştırma projesinde, bir filmin izleyici üzerindeki etkisinin analizinin aksine ileti yani mesaj ön planda durur. Araştırmacılar hangi anlam yapılarının film doğrultusunda oluşturulup ve hangilerinin bunun ötesinde gizli yapılar olarak var olduğunu araştırır.[102]

Lamnek'in bu söyleminden yola çıkarak *nesnel yorumlama* yönteminden faydalanarak filmleri çözümleyeceğiz. *Nesnel yorumlama yöntemi'n*in amacı Mayring'e göre öznel anlamların altında gizlenmiş nesnel anlam yapılarını deşifre etmektir. Burada önemli olan verileri mevcut

[98] Bkz. Merriam (2013)
[99] Özel (2008, 116)
[100] Özel (2008, 117)
[101] Bkz. Özel (2008)
[102] Bkz. Lamnek (1989)

şekilde belirleyen yapıları keşfetmektir. *Nesnel yorumlama yöntemi* başka bir deyişle bir metnin temelinde yatan yapıları yeniden kurar.

Nesnel yorumlama yöntemi metni iki farklı düzeyde ayırt eder: İlk olarak, öznel anlamlar; bunlar davranışta bulunan aktörler için eylemleri taşır. İkinci olarak ise, öznel anlamların altında yatan nesnel anlam yapıları; bunlar eylemin örtülü (gizli) anlam yapılarını taşır.

Mayring'e göre nesnel yorumlama yöntemi dört adımdan oluşmakta ve bunlar şu şekilde sıralanmıştır[103]:

1. Forschungsfrage stellen – Araştırma sorusunu belirlemek: Bu aşamada önce önellikle araştırma sorusu ve araştırma nesnesi belirlenmesi gerekir.
Film çözümlemesi yaparken bu çalışma için belirlediğimiz araştırma sorusu: Kültürel öğeler altyazı çevirilerinde aktarıldı mı?

2. Grobanalyse – Kaba çözümleme: Verilerin genel şartları analiz edilir. Böylelikle eylemleri içeren dış bağlamlar çözümlenir. Genel şartlar verilerin bağlamını oluşturur ve böylelikle bu analiz adımının esas noktası haline gelir. Seçilen materyal genel hatlarıyla tanımlanır.

3. Sequenzielle Feinanalyse – Detaylı metin çözümleme: *Objektive Hermeneutik* yönteminin asıl aşamasıdır. Bu adımda belirlenen materyal ardışık sekanslara ayrılır ve bunlar sırasıyla analiz edilir. Çözümlenen metin parçasına ''Bu ne anlamına gelebilir?'' sorusu yöneltilir. Burada önemli olan metne anlam fazlalığı katmak ve mümkün olduğu kadar çeşitli okumalar gerçekleştirmektir.

4. Strukturgeneralisierung – Genel Analiz: Araştırma sorusuyla bağlantılı olan farklı sonuçlar birbirleriyle karşılaştırılır.

Bu çalışmada spesifik bir içerik çözümlemesi söz konusudur bunun için *nesnel yorumlama* yönteminden yola çıkarak ''Unsere Mütter, unsere Väter'' filminin altyazılarını inceleyeceğiz ve ortaya koyduğumuz araştırma sorularını cevaplandırmaya çalışacağız.

[103] Bkz. Mayring (2002)

3. FİLM ÇÖZÜMLEMESİ

Bu çalışmada *nesnel yorumlama yöntemini* kullanarak bir filmin içerik çözülmesini gerçekleştireceğiz. Bu incelemedeki amacımız kaynak metnin kültürel öğelerinin erek metne aktarımını tespit etmek, çevirmenlerin stratejilerinin ve kullandıkları yöntemlerin kültürel öğelerin aktarımı üzerindeki etkileri belirlemektir.
Bu çözümleme esnasında altyazı çevirmenleriyle yapmış olduğumuz mülakattaki verilerden de faydalanılacaktır. İncelenilecek çeviri yöntemimiz altyazı çevirisidir.

Görsel işitsel medya giderek etki alanını genişletmiştir ve gündelik insan yaşamının hemen her alanına işleyerek toplum üzerindeki etkisini arttırmıştır. Küreselleşme ve bunun yarattığı değişim ve dönüşümler ile günümüzde medya yeniden üreten, yöneten, şekillendiren ve kontrol eden bir araç haline gelmiştir ve bu doğrultuda oluşan değişim ve dönüşümler topluma yansır. Görsel işitsel medya aynı zamanda geçmiş kuşaklarla bağlantımızı kurarak kültürel devamlılığı sağlar böylelikle tarihsel, geleneksel ve dini değerler gibi ve benzeri toplumsal değerleri aktarır.

Bu bölümde 3 bölümden oluşan Alman yapımı olan ‘‘Unsere Mütter, unsere Väter’’ filminden seçilen kesitler çözümlenip incelenecektir. Dolayısıyla iki farklı kültürü yansıtan bu filmin, altyazı çevirileri üzerinden kültürel öğelerin aktarımını inceleyeceğiz.

‘’Unsere Mütter, unsere Väter’’ adlı film ikinci dünya savaşında beş Alman arkadaşın başından geçenleri anlatan bir yapımdır. Hikaye 1941’de Berlin’de başlar ve 1945’in Berlin’ninde sona erer. Wilhelm, küçük kardeşi Friedhelm, Charlotte, Victor ve Greta 1941’in yazında Berlin’de, savaştan sonra en geç Noel’de tekrar bir araya gelme sözüyle birbirlerine veda ederler. Henüz savaşın ne kadar süreceğini ve bu süreçte edinecekleri dehşet verici deneyimlerin onları ne kadar değiştireceğini tahmin edemezler. Bunlar hayatlarını sonsuza dek değiştirecek olan arkadaşlığın, ihanetin, inancın ve hayal kırıklığının, suçluluk ve sorumluluğun deneyimlerdir. Wilhelm ve kardeşi Friedhelm Doğu Cephesinde görevlendirilir ve Charlotte de orada askeri bir hastanede hemşire olarak görev alır. Wilhelm başarılı bir teğmen olarak savaşta görev alırken Friedhelm daha çok edebiyata ilgi duyan hayalperest zoraki bir askerdir. Charlotte askeri hastane de çalışmayı dört gözle bekler ve Wilhelm’e aşıktır. Greta Berlin’de geride kalır ve bir SS subayının yardımıyla ünlü bir şarkıcı olmaya çalışır. Victor ise Greta’nın erkek arkadaşıdır, ancak Yahudi asıllı olduğu için ihanete uğrar ve doğuya bir toplama kampına sürgün edilir.

3.1. İnceleme Örnekçesi

Bu çalışmada dört aşamadan oluşan *nesnel yorumlama yöntemi* aracılığıyla belirlenen filmin içerik çözümlemesi gerçekleştirilmiştir.

1. Aşama: İlk aşamada çözümlenilecek film için araştırma soruları oluşturulmuştur. Bu araştırma soruları ‘’Kaynak metnin kültürel öğeleri erek metne aktarıldı mı?’’ ve ‘’Çevirmenin aldığı çeviri kararları ve kullandığı çeviri yöntem ve teknikleri erek metinde gözlemlenebilir mi?’’ olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda seçtiğimiz filmi analiz ederek sorularımızı yanıtlayabilmek için çıkarımlarda bulunacağız.

2. Aşama: Çözümleme için inceleyeceğimiz materyal, 3 bölümden oluşan ‘’Unsere Mütter, unsere Väter’’ adlı Alman yapımı filmdir. ‘’1.Bölüm: Eine andere Zeit – Farklı bir zaman, 2. Bölüm: Ein anderer Krieg – Farklı bir savaş ve 3. Bölüm: Ein anderes Land – Farklı bir ülke’’ olarak adlandırılmıştır.

Film 2. Dünya savaşı sırasında Almanya Berlin, Rusya ve Polonya’da geçmektedir. Alışılmışın dışında 2. Dünya savaşı bu sefer Hollywood’un aksine Almanlar tarafından ele alınmıştır ve farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Savaşın sadece insanların içindeki kötülüğü çıkardığını ve hiçbir kazananın olmadığını anlatan bir yapımdır.

Film Wilhelm, Friedhelm, Greta, Charlotte ve Victor isimli beş çocukluk arkadaşlarının savaşın başlangıcı sırasında bir arada geçirdiği son gece ile başlar. Wilhelm tutkulu bir teğmendir, Charlotte ise ona âşık bir hemşiredir. Friedhelm ise abisi Wilhelm’in aksine zoraki bir askerdir. Bu üç arkadaş savaşta görev almak üzere yola çıkacaktır. Greta ünlü bir şarkıcı olmak için elinden geleni yapar ve Victor onun Yahudi asıllı sevgilisidir, baba mesleğini ele alarak bir terzilik yapar.

Charlotte, beş arkadaşın arasında en küçükleridir. Wilhelm’e aşıktır ancak bu duygularını dile getirmeye cesareti yoktur. Gönüllü hemşire olarak savaşta görev almak için talepte bulunur ve Friedhelm ve Wilhelm’in arkasında Doğu Cephesinde askeri bir hastanede göreve kabul edilir. İlk zamanlar vahşice yaralanan askerleri görmeye dayanamaz, ancak zamanla soğukkanlılığını korur ve görevini yerine getirir. Liljia isimli Ukryanalı esir bir doktor,Charlotte’nin yardımcısı olarak görevlendirilir, ancak Charlotte onun bir Yahudi olduğunu ve bunu gizlediğini öğrenince görev duygusundan ötürü onu ihbar ederek ihanet eder. Ancak Liljia askerler tarafından tutuklanıp götürülünce vicdan azabı çeker ve pişman olur. Friedhelm bir çatışmada yaralanıp askeri hastaneye getirildiğinde Charlotte onun hayatını kurtarır, Friedhelm abisi Wilhelm’in öldüğünü düşündüğü için Charlotte’ye bunu söyler. Charlotte büyük bir yıkım yaşar ve duygusal olarak harap olmuş bir şekilde baş hekimle birlikte olur. Ancak haftalar sonra gözetim altındaki bir birlik askeri hastaneye

uğradığında Charlotte Wilhelm'inde aralarında olduğunu görür ve büyük bir duygusal karmaşıklıkla daha karşı karşıya kalır. Charlotte artık savaşın gerçek yüzünü görür ve yaralı askerlere tekrar cepheye dönmemeleri için yardım ederek tedavilerini uzatır. Almanya savaşı kaybettiğinde Sovyet askerleri askeri hastaneyi ele geçirir ve yaralı askerleri vurup hemşirelere saldırmaya başlar. Ancak aralarında Liljia da vardır ve Charlotte'nin zarar görmesini engeller. Charlotte Berlin'e dönebilen üç arkadaştan biridir.

Wilhelm, daha önce de savaşlarda görev almış başarılı bir teğmendir. Bu sefer Rusya'da Doğu Cephesi'ne teğmen olarak yerini alır ve yoldaşları gibi hızlı bir zafere inancı tamdır. Ancak savaş uzadıkça iyimserliğini ve idealizmini kaybeder. Savaşın aslında zihninde tasarladığı gibi bir zafer olmadığını kardeşi Friedhelm'in sözlerini anımsayınca anlar. Savaş ancak insanların içindeki kötülüğü ortaya çıkarır. Wilhelm zaman ilerledikçe savaşı kaybedeceklerini fark eder, kış şartları ve geçip giden yıllar onu ve askerlerini fazlasıyla zorlamaktadır. Sınırlı imkanlar ve erzaklar da bunu en büyük kanıtlarından biridir. Askerlerinin en zorlu ve yıpranmış olduğu zamanda, Sovyet askerlerinin elinde bulunan bir telgraf istasyonunu ele geçirme görevi verilir. Wilhelm çaresizce askerlerinin bir hiç uğruna öldüğünü izlemek zorunda kalır ancak elinden hiç bir şey gelmez. Çatışma esnasında bir tankın içerisinde saklanır ve bir el bombasından dolayı baygın düşer. Uyandığında bir travma geçirir ve bir orman kulübesinde saklanmaya karar verir. Henüz birliğine dönmek istemez ve kendini dünyaya kapatabileceğini düşünür. Ancak bir gün sonra Alman askerlerine yakalanır ve tutuklanır önce idama mahkum edilir, ancak askerlerin sayısı oldukça azaldığı için vatan haini olarak adlandırılan askerler arasında görevlendirilir. Savaş nihayet sona erdiğinde Almanya'ya kadar yürür ve Berlin'e dönen üç arkadaştan biri olur.

Friedhelm, askerlik hırsı olmayan hassas bir genç adamdır ve teğmen abisi Wilhelm'in komutası altında Doğu cephesinde görev alır, ancak savaşta zoraki yer alır. Bu sebeple abisi ile arasında tartışmalar çıkar. Diğer askerler savaşmak istemediği için onu bir korkak olarak görür. Friedhelm başlarda savaşın aptalca olduğunu düşünür ve savaşın sadece insanın içindeki kötülükleri dışa çıkardığını söyleyerek bunu en çok kendisi yaşar. Savaş şartları onu da değiştirir ve savaşta rol almasını sağlar. Friedhelm, duygusal olarak sertleştir ve acımasız hale gelir, esirleri isteksizce idam eder. Abisi Wilhelm'in bir saldırı sonucunda öldüğünü sanır ve bu deneyim onu daha da vahşileştirir. Hayatta kalmak için öldürmek zorunda olduğunu öğrendiğinde kendini bir ölüm makinesi olarak bulur ve kendini tanıyamaz hale gelir. Zamanla talimatlara uygun olarak sivilleri öldürmek de dahil olmak üzere her türlü emri yerine getiren, üstleri ve yoldaşları tarafından takdir edilen bir askerin prototipi haline gelir. Ancak bir gün partizanlara yönelik saldırıda eski dostu Viktor ile karşılaşır ve ona öldürmek yerine, vur emrini veren subaya ateş ederek öldürür, böylelikle Viktor'un kaçabilmesini sağlar. Friedhelm, savaşta bir çatışmada kazara başka bir Alman askeri tarafından vurulur ve gazi

olarak Almanya'ya geri gönderildikten sonra iyileşip tekrar savaşa geri döner. Çünkü artık kendini tanıyamaz hale gelmiştir. Savaşın bitimine üç gün kala Kızıl Orduyla çatışır ve tüfeğiyle birlikte Sovyet askerlerine düzenlenen saldırıda yerini alır ve ölümüne sebep olur. Friedhelm savaş sonrasında Berlin'e dönüp arkadaşlarıyla bir araya gelemez.

Greta, Yahudi asıllı sevgilisi Victor korumak ve kendi şarkı kariyerine ulaşmak için evli bir SS subayı ile bir ilişkiye başlar. Ondan Victor'a kaçabilmesi için yardım etmesini ister. SS subayı ona söz verir ancak ihanet eder ve Victor'u esir kamplarına gönderir. Greta, Victor'u kurtardığını düşünerek müzik kariyeri için heyecanlanır ve artık Greta del Torres olarak anılır. SS subayı onu kandırarak kariyerinin ilk basamağı olarak askerlerini eğlendirmek maksadıyla onu Rusya'ya Doğu Cephesine gönderir. Burada Greta, Friedhelm, Wilhelm ve Charlotte tekrar bir araya gelerek hasret giderir. Greta kendi hayal dünyasında yaşar ve savaşın gerçek yüzünü ancak şöhrete olan açgözlülüğünden dolayı uçağını kaçırınca görür. Charlotte'yi yaralı askerlerle ilgilenirken görünce kendini kaybeder. Berlin'e döndüğünde vatana ihanet, Führer'e hakaret ve aşağılama suçundan dolayı tutuklanır. SS subayı onu tuzağına düşürür ve savaşın bitmesinden önce idam edilmesine sebep olur. Greta Berlin'de arkadaşlarıyla tekrar bir araya gelemez.

Victor bir Yahudi'dir ve ailesi birlikte yaşar, babası Almanya'ya sadık bir vatandaştır. Greta ile olan ilişkisi ırksal bir kirlenme olarak görülse de ve bundan dolayı cezalandırılabilmesine rağmen sürdürmeye kararlıdır. Victor ülkede yaşanan olaylardan dolayı kaçma kararı alır ancak ailesi onunla gelmez. Amerika'ya kaçma umuduyla yola çıkar ancak SS subayının ihanetine uğrayarak tutuklanır ve toplama kamplarına gönderilir. Alina isimli Polonyalı bir esir kızla birlikte kamplara giden trenden kaçmayı başarır. Polonyalı partizanlar tarafından Alman işgalcilere teslim edilmemek için partizanlara katılırlar, ancak Victor burada da Yahudi olduğunu gizlemek zorunda kalır. Victor partizanlara karşı sadakatini kanıtlamak zoruna kalır ve Alman askerlere karşı yem olarak kullanır. Kendini kanıtladıktan sonra daha zorlu bir görevde yer alır ve partizanlarla birlikte Alman askerlerine ait bir trene saldırıda bulunurlar. Partizanlar sadece vagonlardaki silahlara el koymak ister ancak diğer vagonlarda kamplara götürülen tutsakları fark ederler. Onu kurtarmak yerine vagonlarda bırakıp gitmeye karar verirler. Ancak Victor vicdanın sesini dinleyerek Yahudi kimliğini açık eder ve tutsakları kurtarır. Bu durum partizan grubundan ihraç edilmesine sebep olur. Savaş sonra ermeden Friedhelm ile karşılaşır ve onun sayesinde ölümden kurtularak kaçabilir. Victor Berlin'e döndüğünde hiçbir şey eskisi gibi değildir. Annesi, babası ve Greta öldürülmüştür. Victor Berlin'e dönen üç arkadaştan biridir.

Sonunda beş arkadaştan geriye yalnızca üçü kalmıştır. Wilhelm, Charlotte ve Victor, ancak onlarda sadece fiziki varlıklarıyla hayattadırlar. Hayat boyu kapanmayacak yaralar almışlardır.

3. Aşama: Detaylı metin çözümlemesini gerçekleştirebilmek için filmin metninden bölümler seçilecektir. Böylece her bir bölüm birbirinden bağımsız olarak ele alınıp çözümlenecek ve altyazı çevirisiyle karşılaştırılarak, araştırma soruları için yanıt aranacaktır. Film kesitleri açıklandıktan sonra altyazı çevirileri incelenecektir. Bu çözümlemede kültürel öğeler ele alınacak ve bu öğelerin aktarımını sağlayan çeviri kararları, çeviri yöntemleri, teknikleri, çeviri yaklaşımları gibi etkenler incelenecektir.

Film: Unsere Mütter, Unsere Vater
Çeviri: Berk Ersever

1.Bölüm: Eine andere Zeit - Farklı bir zaman

Kesit 1:

Kaynak metin: İch erwarte, dass ihr uns alle Ehre macht.
Altyazı: Hepimizi gururlandırmanızı
bekliyorum.
(00:01:56)

Çözümleme: Wilhelm ve Friedhelm'in babası onları savaşa gönderirken, nasihatler verir. Vatansever baba oğullarının ailelerini onurlandırmalarını ister ve onları savaşa gönderirken hiç tereddüt etmez. Bunun için ebeveynleri olarak oğullarına nasihat verir. Çevirmen onurlandırmak yerine gururlandırmak fiilini tercih etmiştir. ''Hepimiz'' yerine ''bizi'' demesi daha doğru olabilirdi, çünkü babanın söylemi aileyi kapsamaktadır. Ancak erek metinde babalarının söylemi erek kitle tarafından Almanya'yı gururlandırmalarını istemesi olarak algılanabilir. Bu bir çeviri hatası değildir, ancak kaynak metinle birebir aynı anlamı aktarmaz.

Kesit 2:

Kaynak metin: Es geht um nichts weniger als die Zukunft Deutschlands.
Altyazı: Almanya'nın geleceği
sizlerin elinde.
(00:02:01)

Çözümleme: Wilhelm ve Friedhelm'in babası, onlar için savaşın önemini ve anlamını anlatır ve Almanya'nın geleceğinin söz konusu olduğunu vurgular. Kaynak metinde vurgulanmak istenen Almanya'nın geleceğinin her şeyden daha önemli olduğudur, ancak altyazı erek metninde bu anlam erek metinde olduğundan farklı aktarılmıştır.

Kesit 3:

Kaynak metin: Und du? Du haelst dich an deinen Bruder!
Altyazı: Sen ise, kardeşinin peşinden
ayrılma.
(00:02:10)

Çözümleme: Savaşa gidecek olan iki asker kardeşin babaları daha çok Wilhelm'le gurur duyar ve Friedhelm'i onun kadar önemsemez. Wilhelm'e nasihat verme gereği duymaz ancak Friedhelm'i abisinin sözünden çıkmaması için uyarır. Kaynak metinde baba Friedhelm'e abisi Wilhelm'e itaat etmesini emreder. Ancak altyazı çevirisinde bu durum sadece abisinin peşinden ayrılmaması gerektiği şeklinde aktarılmıştır. Çevirmen ''kardeşinin peşinden ayrılma'' yerine ''ağabeyinin sözünden çıkma'' veya ''ağabeyine itaat et'' şeklinde bir çeviri yapabilirdi. Böylece kaynak metin anlamı daha etkili bir şekilde aktarılabilirdi.

Kesit 4:

Kaynak metin: Vielleicht wird ja doch noch was aus dir.
Altyazı: Belki adam olursun.
(00:02:16)

Çözümleme: Babası Friedhelm'i küçümser şekilde konuşur ve belki bir umut onunda abisi gibi başarılı bir asker olabileceğini düşünür. Kaynak metinde baba belki senden de bir şeyler olur şeklinde Friedhelm'i küçümser şekilde bir söylemde bulunur. Çevirmen burada yerlileştirme stratejisini kullanarak altyazı çevirisini erek kültürün normlarına göre gerçekleştirmiştir.

Kesit 5:

Kaynak metin: Bring mal dem Unteroffizier noch ein Korn aufs Haus und die Rechnung.
Altyazı: Astsubaya bir tane daha
Korn, bir de hesabı getir.
(00:03:23)

Çözümleme: Greta bir birahane de çalışmaktadır ve patronu ona hesabı ve bir bira daha getirmesini söyler. Ancak bu biranın müesseseden olduğunu da belirtir. Korn bir bira çeşididir ve çevirmen burada yabancılaştırma stratejisini izleyerek ‘’Korn’’ kavramını kaynak metinde kullanıldığı gibi altyazı erek metnine aktarmıştır. Altyazı çevirisinde bu biranın bedava olduğu belirtilmemiştir, kaynak metin eksik aktarılmıştır. Ancak bu çevirmenin karakter ve zaman kısıtlamasından ötürü aldığı bir karar olabilir.

Kesit 6:

Kaynak metin: Dann machst du Schluss, ja?
Altyazı: Sonra iş tamamdır.
(00:03:27)

Çözümleme: Patronu Greta'ya birayı ve hesabı astsubaya götürdükten sonra işinin bittiğini ve çıkabileceğini belirir şekilde bir söylemde bulunur. Kaynak metinde kullanılan kaynak kültüre özgü olan bu kalıp altyazı çevirisinde aktarılamamıştır, ancak çevirmen burada ‘’paydos yapabilirsin’’ gibi ifadeler kullansaydı kaynak metnin anlamını erek metinde de aktarabilirdi.

Kesit 7:

Kaynak metin: Wenn ich morgen falle, dann wirds ihnen das Herz brechen.
Altyazı: Yarın ölürsem, kalbiniz kırılacak.
Kaynak metin: Wenn Sie fallen Herr Offizier, dann nur im Rindstahl.
Altyazı: Çeviri yok
(00:03:52)

Çözümleme: Greta kendisinden bir öpücük isteyen sarhoş askeri birahaneden göndermeye çalışırken aralarında geçen diyalogdur. ‘’Fallen’’ fiili Almanca birçok anlam taşır. Kaynak metinde sarhoş asker bu fiili ölmek anlamında kullanırken, Greta bu fiili düşmek anlamında kullanmıştır. Ancak çevirmen sarhoş askerin söylemini erek metinde aktarırken Greta’nın söylemini çevirmemiştir. Çevirmenin bu kararı almasında birkaç sebep olabilir, ancak çeviri burada eksik aktarıldığı için anlam kaybına yol açmıştır.

Kesit 8:

Kaynak metin: Mit 1 was sonst.
Altyazı: A ile geçtim tabii ki,
başka ne olacak.
(00:04:22)

Çözümleme: Greta karneyi elinde tutuyor ve Charlotte’nin almış olduğu karne hakkında yorumda bulunuyor ancak erek metin Charlottenin söylemi olarak verilmiştir. Çevirmen bunun yanı sıra bu kesitte yerlileştirme stratejisini kullanmıştır ve Almanya’da ‘’1’’ olarak sayılan en iyi geçer notu Türkiye’de olduğu gibi ‘’A’’ şeklinde erek kültürün normlarına uygun olarak çevirmiştir.

Kesit 9:

Kaynak metin: Sie haben mich gefragt, was nach dem Dritten Reich kommt.
Altyazı: Üçüncü Reich’tan sonra
ne gelir diye sordular.
(00:04:28)

Çözümleme: Çevirmen yabancılaştırma stratejisini izleyerek kaynak metni özel bir isim gibi erek metne aktarmak istemiştir, ancak bu terimin Türkçede karşılığı vardır. ‘’Dritte Reich’’ kavramı burada Nazi Almanyası veya Üçüncü İmparatorluk olarak erek metne aktarılabilirdi.

Kesit 10:

Kaynak metin: Das tausend jaehrige Reich bleibt ewig.
Altyazı: Bin yıllık krallık
ebediyen sürecek.
(00:04:34)

Çözümleme: ‘’Das tausend jaehrige Reich’’ burada Cintas ve Remael’in kültürel öğeler sınıflandırmasına göre sosyo-politik öğeler kategorisine girerek idari ve bölgesel birimler altında yer alabilir. Çevirmen ‘’Reich’’ kavramını ‘’krallık’’ olarak çevirmeyi tercih etmiştir ancak, Türkçede karşılığı daha çok imparatorluk olarak kullanılmaktadır. Ramiere’e göre çevirmen kültürel öğelerin çevirisinde dikkat etmesi gerektiği bazı noktaları vurgular. Çevirmen bu kesitte kültürel öğenin işlevine ve önemine dikkat etmeliydi.

Kesit 11:

Kaynak metin: Sag mal seit wann hast du so ein schickes Fahrrad?
Altyazı: Ne zamandan beri bisikletin var?
(00:05:35)

Çözümleme: Greta erkek arkadaşı Victor’u kapıda karşılar ve bisikletle geldiğini görünce şaşırarak ne zamandan beri böyle zarif bir bisikleti olduğunu sorar. Kaynak metin erek metne eksilterek aktarılmıştır. Bisiklet kaynak metinde zarif olarak nitelendirilmişken erek metne yalnız bisiklet olarak aktarılmıştır. Diğer yandan kaynak metnin söyleminde ‘’sag mal’’ yani ‘’söylesene’’ şeklinde bir ifade kullanılırken çevirmen erek metinde bu kısmı çıkarmayı tercih etmiş.

Kesit 12:

Kaynak metin: Wir wollten nur noch einmal gewaehren voneinander, Abschied nehmen, bevor sie unsere Wege trennten.
Altyazı: Yollarımızı ayırmadan
önce vedalaşmak istedik.
(00:05:37)

Çözümleme: Beş arkadaş savaş başladığı için birbirilerinden bir süre ayrı düşecekleri için toplanırlar. Wilhelm ve kardeşi Friedhelm Rusya'ya savaşa gidecektir. Charlotte ise hemşire olarak Rusya'da Alman askerlerine hizmet verecektir. Greta ve Victor Berlin'de geride kalır. Wilhelm bu kesitte, savaşın ve savaşa sebep olanların, onların yollarını ayırmadan önce bir kez daha helalleşmek ve vedalaşmak istediklerini belirtir. Çevirmen ise yine eksiltme tekniğini uygulayarak bu arkadaşların yollarını kimin ayıracağını belirtmeden sadece vedalaşmak istediklerini erek metne aktarmıştır.

Kesit 13:

Kaynak metin: Wir waren alle im selben Viertel aufgewachsen.
Altyazı: Aynı mahallede büyüdük…
Kaynak metin: Und kannten uns seit wir Kinder waren.
Altyazı: … ve birbirimizi çocukluktan
beri tanırdık.
(00:05:51)

Çözümleme: Wilhelm arkadaşlık hikâyelerini anlatırken çocukluktan beri tanıştıklarını ve aynı mahallede büyüdüklerini belirtir. Çevirmen bu kesitte yerlileştirme stratejisini kullanmıştır ve ‘’Viertel’’ kavramını erek kültür normlarına en uygun şekilde ‘’mahalle’’ kavramı ile karşılığını vermiştir. Çevirmen kaynak kültür ve erek kültür arasındaki örtüşümü dikkate almıştır ve etkili bir şekilde sağlamıştır.

Kesit 14:

Kaynak metin: Und doch waren wir seit der Zeit Freunde, die zusammen hielten.

Altyazı: Ama arkadaştık, ve birlikteydik.

(00:05:58)

Çözümleme: Wilhelm hepsinin birbirinden farklı olduklarını vurgular. Ancak buna rağmen çocukluktan beri arkadaş kaldıklarını ve birbirlerine bağlı olduklarını belirtir. Çevirmen bu kesitte kaynak metni erek metne tam olarak aktaramamıştır. Eksiltme tekniğini kullanarak anlam daralmasına yol açmıştır kaynak metinde bu beş arkadaşın tüm farklılıklarına rağmen birbirlerine çocukluklarından beri bağlı oldukları belirtilirken, erek metinde bu anlam sadece arkadaş oldukları ve birlikte oldukları şekilde aktarılmıştır.

Kesit 15:

Kaynak metin: Charly unser Nesthäkchen …

Altyazı: Charly en küçüğümüz …

Kaynak metin: … will seit Kriegsbeginn ihren Dienst fürs Vaterland leisten.

Altyazı: … Babavatan için
görevini yerine getirmek istiyor.

(00:06:03)

Çözümleme: Wilhelm arkadaşlarını tanıtır ve Charlotte'den başlar ve onu ''Nesthäkchen'' terimi ile nitelendirir. Bu sözcük kaynak kültürde ailenin en küçük bireyi için kullanılır. Çevirmen burada kaynak kültürün öğesini erek kültüre başarılı bir şekilde aktarmıştır. Erek kültürde bu terimin karşılığını anlamı ile sağlamıştır.

Wilhelm aynı zamanda Charlotte'nin savaş başladığından beri vatanı için görevini yerine getirmek istediğini belirtir. Ancak çevirmen bu kesitte kaynak kültürde kullanılan ''Vaterland'' sözcüğünü, sözcüğü sözcüğüne çeviri yöntemi ile ''babavatan'' olarak aktarmıştır. Oysaki bu sözcüğün karşılığı erek kültürde ''anavatan'' olarak kullanılır. Çevirmen anlam odaklı bir çeviri yaklaşımı izlemiş olabilir ancak bu bağlamda kültürel eşdeğerliği yakalayamamıştır.

Çevirmen bu kesitte aynı zamanda kaynak metinde belirtilen ''seit Kriegsbeginn'' sözcüklerini eksiltme tekniğini kullanarak çıkarmıştır. Erek metinde Charlotte'nin savaş başladığından beri görevini yerine getirmek istediği belirtilmemiştir. Karakter sayısı, çevirmenin çeviri kararlarını yönlendirmiş olabilir.

Kesit 16:

Kaynak metin: Sie wird als Krankenschwester im Lazarett arbeiten, dass hinter der Front meiner Einheit folgt.

Altyazı: Askeri bir hastanede çalışacak …

… benim bölüğümün arkasında olacaklar.

(00:06:11)

Çözümleme: Wilhelm, Charlotte'nin bir hemşire olarak kendi bölüğünün arkasında eşlik eden askeri bir hastanede çalışacağını belirtir. Çevirmen bu kesitte yerlileştirme yöntemini kullanarak kaynak kültürde kullanılan ''Lazarett'' kavramını erek kültür normlarına en uygun şekilde ''askeri hastane'' olarak aktarılmıştır. Kültürel eşdeğerlik sağlanmıştır ve kaynak metindeki anlam erek metne eksiksiz yansıtılmıştır.

Bu kesitte de çevirmenin eksiltme tekniğini kullandığı gözlemlenebilir, ancak karakter sayısı bu çeviri kararında etkili olmuş olabilir.

Kesit 17:

Kaynak metin: Greta interessiert es nicht, dass ihre Beziehung zu Victor als Rassenschande gilt.

Altyazı: İlişkilerinin ırksal

bir kirlenme …

… olarak görülmesini

Greta umursamıyor.

(00:06:32)

Çözümleme: Wilhelm Greta'yı tanıtır ve onun Victor ile olan ilişkisinin Alman ırkı açısından bir utanç olarak kabul edilmesini umursadığını söyler. Çevirmen bu kesitte kaynak kültürde kullanılan ''Rassenschande'' teriminin erek kültürde terimsel bir karşılığı olmadığı halde anlamını yansıtarak aktarmıştır. Genişletme tekniğini kullanarak kültürel farklılıklar nedeniyle erek metinde küçük bir açıklama yapılmıştır ve böylelikle kaynak kültür ve erek kültür arasındaki örtüşümü sağlamıştır. Ancak kaynak metinde devrik bir cümle kullanılmadığı halde çevirmen erek metni devrik cümle ile aktarmayı tercih etmiştir.

Kesit 18:

Kaynak metin: Hörst du nicht gesagt, wenn herauskommt, dass du dich nicht an die Ausgangssperre gehalten hast, dann landest du ins Lager und wir mit dir.

Altyazı: Yasağa rağmen burada
olduğunu öğrenirlerse …
…seni kamplara gönderirler,
biz de peşinden geliriz.
(00:07:50)

Çözümleme: Beş arkadaşın kendince eğlendiği mekânı Alman askerler basar. Charlotte Victor'a hemen saklanması gerektiğini söyler, ancak Victor saklanmayı reddedince ona ''Sana söyleneni duymuyor musun? Sokağa çıkma yasağına uymadığın ortaya çıkarsa seni de bizi de kamplara gönderirler'' şeklinde sitemde bulunur. Çevirmen burada kaynak metinde kullanılan ''Ausgangssperre'' terimini erek metne ''yasak'' şeklinde aktarmayı tercih etmiştir, ancak bunun ''sokağa çıkma yasağı'' olduğu belirtilseydi daha etkili bir çeviri gerçekleştirilirdi. Kaynak metin uzunluğu sebebiyle iki ayrı görüntüde ikişer satırlar halinde verilmiştir çevirmen bu kararı seyirciye yeterli okuma zamanını vermek için almış olabilir.

Kesit 19:

Kaynak metin: Heil Hitler.
Altyazı: Heil Hitler.
(00:08:11)

Çözümleme: Alman askerler mekânı basınca, ikinci Dünya savaşına sebep olan ve Almanya'nın yönetiminin başında olan Adolf Hitler adına verilen ''Heil Hitler'' şeklinde selamı verirler. Bu selam daha çok ''Çok yaşa Hitler'' anlamında kullanılırdı. Ancak çevirmen burada yabancılaştırma yöntemini kullanarak kaynak kültürün tarihinde kullanılmış olan bu selamı ''Heil Hitler'' olarak erek metne aktarmıştır.

Kesit 20:

Kaynak metin: Sie bleiben an der Heimatfront?
Altyazı: Siz ülkede mi kalacaksınız?
(00:08:51)

Çözümleme: Alman askerler Victor'dan şüphelenircesine, onun neden savaşa gitmediğini ve ülkede kalarak hangi görevi yerine getireceğini sorgularlar. Savaş esnasında ülkede kalanlar sivil cephe olarak nitelendirilir. Çevirmen bu kesitte kaynak metinde kullanılmış olan ''Heimatfront'' sözcüğünü, erek metne belki de erek kitleyi göz önünde bulundurarak aktarmadı. Erek kültürde ''Sivil cephe'' kavramı yeterince tanınmadığı için bir açıklama gerektirebilirdi, çevirmen altyazı yönteminde kısıtlandırıldığı için bu açıklamadan kaçınarak kaynak metnin anlamını kısaltma tekniğini kullanarak, metni mümkün olduğu ölçüde göze batmayacak şekilde kısaltarak aktarmaya çalışmıştır.

Kesit 21:

Kaynak metin: Spaetestens Weinachten ist der Krieg zu Ende.
Altyazı: Savaş Noel'de bitmiş olacak zaten.
(00:10:08)

Çözümleme: Wilhelm kendinden ve Alman ordusundan emin bir şekilde arkadaşlarını rahatlatmak için savaşın en geç Noel'de bitmiş olacağını ve tekrar aynı şekilde Berlin'de bir araya geleceklerini söyler. Bu kesitte yer alan ve kaynak kültürün öğesi olan ''Weinachten'' bayramı Cintas ve Remaelin kültürel öğe sınıflandırmasına göre Entografyaya özgü öğeler kategorisinde Sanat ve kültüre dair başlığı altında yer alan. Erek kültürde karşılığı çevirmenin de kullandığı gibi ''Noel''dir, ancak bazı çevirmenler yanlış olmasına rağmen ''Weinachten'' bayramını yılbaşı olarak çevirmeyi tercih eder. Bu çeviri kararının altında erek kültürde bu bayramın yaygın olarak kutlanmaması yatabilir. Ancak ''Weinachten'' bayramının Türkçe'de bir karşılığı vardır ve çevirmenin de bu kesitte yaptığı gibi kaynak metnin anlamını en uygun şekilde aktarabilmek için kullanılmalıdır.

Kesit 22:

Kaynak metin: Die Endlosigkeit des Raumes.
Altyazı: Uçsuz bucaksız
yollar.
(00:11:26)

Çözümleme: Wilhelm Rusya'ya giderken kendini bir bilinmezin ortasındaymış gibi hisseder ve yolculuk esnasında gözlemlediklerini betimler. Yollar ona sonsuz görünür. Çevirmen burada sözcüğü sözcüğüne çeviri yapmaktan kaçınmıştır ve erek odaklı bir çeviri yaklaşımı benimsemiştir. Çevirmen erek kültürde yaygın olarak kullanılan bir benzetmeyi kullanarak bu kesiti erek kitleye en uygun ve etkili şekilde aktarmıştır.

Kesit 23:

Kaynak metin: İm naechsten Jahr werden hier überall deutsche Höfe stehen.
Altyazı: Yakında buralar Alman tarlaları olacak.
(00:11:42)

Çözümleme: Cepheye ulaşan ve dinlenen Alman askerlerinden biri işgale uğramış Rus bir köyün vatandaşlarına bakarak böbürlenir ve önümüzdeki yıl bu bölgelerde hep Alman köylerinin olacağını belirtir. Çevirmen bu kesitte ''Höfe'' kavramını ''tarla'' sözcüğü ile karşılamayı tercih etmiştir, bu durum kaynak metnin anlamının eksik aktarılmasına sebep olabilir.

Kesit 24:

Kaynak metin: Sie wissen aber, dass der Reichspropagandaminister Dr. Goebbels, Swing als verachtenswerte Negga Musik bezeichnet.
Altyazı: Propaganda Bakanı Dr. Goebbels…
… Swing'e aşağılık zenci müziği diyor.
(00:13:14)

Çözümleme: Greta veda buluşmasında arkadaşlarıyla birlikte Swing müziği dinlediği için şikayet edildi ve bunun için ifade vermeye çağırıldı. Swing müziği o dönemlerde Almanya'da yasaklanmıştı. SS subayı Greta'ya, o dönemde propagandalardan sorumlu olan bakan Dr. Goebbels'in Swing müziğini aşağılık zenci müziği olarak tanımladığının, farkında olup olmadığını sorar. Cintas ve Remael'e göre aynı anlam ve etki, daha az sayıda karakterlerle verilebiliyorsa, izleyiciyi yormanın bir anlamı yoktur. Anlamsal kayıp olmayacağı durumlarda, karakter ve satır sayısını indirgeyerek daha rahat okunabilen bir altyazı oluşturulması doğru olacaktır. Çevirmende burada bu durumu gerçekleştirmiştir, anlam kaybına yol açmadan erek metni kısaltarak aktarmıştır.

Kesit 25:

Kaynak metin: Dienst am deutschen Mann. Klingt viel versprechend.
Altyazı: Alman askerlerine hizmet etmek
kulağa hoş geliyor.
(00:17:14)

Çözümleme: SS subayı, Greta'ya şarkıcı olma yolunda yardım edebileceğine devlet radyosunda sıkı bağlantılarının olduğunu söyler. Ona Alman askerleri için bir konser bile verebileceğini söyler. Greta ise bu durumdan çok hoşnut kalır ve Alman askerlere hizmet vermenin umut vaat edici göründüğünü söyler. Çevirmen bu kesitte kullanılan ''deutsche Mann'' terimini ''Alman erkeği'' yerine ''Alman askerleri'' olarak çevirmeyi tercih etmiştir ve sözcüğü sözcüğüne çeviri yapmaktan kaçınmıştır. Erek odaklı bir yaklaşım izleyerek erek kitle için daha anlaşılır ve etkili bir çeviri kararı almıştır. Kaynak metinde Alman askerlerine hizmet etmenin ''umut vaat edici göründüğü'' belirtilirken, çevirmen burada bu durumu ''kulağa hoş geliyor'' şeklinde nitelendirmiştir.

Kesit 26:

Kaynak metin: Zum Wohle Leutnant.
Altyazı: Emredersiniz Teğmenim.
(00:21:45)

Çözümleme: Wilhelm askerlerinden birine emir verir ve askeri emrine itaat eder. Çevirmen burada kaynak metinde konuşma dilinde kullanılmış ''Zum Wohle'' söylemini, Türkçe'de askeriye de kullanılan karşılığı erek metne aktarmıştır ve böylelikle kaynak kültür ve erek kültür arasındaki kültürel örtüşümü sağlamıştır.

Kesit 27:

Kaynak metin: Deine kommunistischen Genossen scheinen die Überlegenheit der Arischen Rasse ja zu begreifen
Altyazı: Yoldaşlar aryan ırkın üstlüğünü
anlamışlar galiba.
(00:26:55)

Çözümleme: Alman askerlerden biri Friedhelm'i duyarlı ve hassas bir kişiliği sahip olduğundan dolayı yetersiz bir Alman askeri olarak görür. Ona yönelerek imalı bir şekilde işgal altındaki Rus vatandaşlara bakarak ''Senin komünist yoldaşların Aryan ırkının üstünlüğünü idrak etmiş gibi görünüyorlar'' der. Alman asker bu söylemiyle Alman ırkını Aryan ırkı olarak belirtir, çünkü Aryan ırkı üstün ırkları tanımlamak için kullanılır. Çevirmen burada iki satırı mümkün olduğu kadar kısaltma tekniği ile kısaltmaya çalışmış ancak zamir kullanılmadığı için burada bir anlam kargaşası oluşabilir. Çevirmen basitleştirme ve sadeleştirme amacıyla kullandığı bu teknik erek kitlede yanlış anlaşılılabilir.

Kesit 28:

Kaynak metin: Von Vater konnte ich dich schützen. Hier kann ich das nicht.
Altyazı: Seni babamdan koruyabildim.

Kaynak metin: Darum habe ich dich niemals gebeten.
Altyazı: Buraya isteyerek gelmedim.
(00:28:00)

Çözümleme: Wilhelm, Friedhelm'e artık kendine gelmesi ve bir asker gibi savaşması için sitemde bulunur. Bir teğmen olarak kardeşinin bu davranışlarını kabul ettiremeyeceğinin farkındadır. Bundan dolayı kardeşine onu ancak babasından koruyabildiğini, ancak aynısını burada yapamayacağını belirtir. Çevirmen burada kaldırma tekniğini kullanarak kaynak metnin bir bölümünü bütünüyle çıkarmıştır. Bu çeviri kararı yerinde alınmamıştır, çünkü altyazı yeterince kısadır ve erek kitlede bir anlaşılmazlığa yol açacak zorlukta değildir. Çevirmen bu teknikle kaynak metni eksik aktarmıştır ve bu bir anlam kaybına yol açmıştır.
Friedhelm ise bunun üzerine abisi Wilhelm'e onu korumasını ondan istemediğini söyler. Çevirmen bu kesitte ise Friedhelm'i savaşa isteksiz bir şekilde zorla getirildiğinden yola çıkarak kaynak metni değiştirerek erek metne aktarmıştır.

Kesit 29:

Kaynak metin: İch will dir doch einfach nur den Vortritt lassen Schneider, wo du so scharf aufs EK1 (Eisernes Kreuz) bist.
Altyazı: Sen Demir Haç kazanmak konusunda bu kadar istekliyken…
…bana laf düşmez tabii Schneider.
(00:34:25)

Çözümleme: Friedhelm bölüğü ile birlikte bir çatışmanın içerisine girmiştir ve kendisini sürekli üstün gören bir Alman Askeri Schneider'e imalı bir şekilde Demir Haç'ı kazanma konusunda fazlasıyla istekli olduğu için ona öncelik tanımak istediğini belirtir. Kaynak kültürün öğesi olan ''Eisernes Kreuz'' terimi Cintas ve Remael'in sınıflandırmasına göre Sosyo-politik öğeler kategorisinde askeri kurumlar ve objeler sınıfına girer. Çevirmen bu kültürel öğeyi erek kültüre aktarabilmek için gerekli araştırmalarını yapmış ve erek metne Türkçe'deki karşılığını tam olarak aktarabilmiştir.

Kesit 30:

Kaynak metin: Die letzten Zuckungen eines Kolloses, der kurz davor steht zu fallen.
Altyazı: Büyük dev titriyor,
yakında çökecek.
(00:38:37)

Çözümleme: Wilhelm, Noel'de Berline geri dönecekleri konusunda oldukça umutludur. Rusya'yı düşmek üzere olan ve son çırpınışlarını sergileyen bir dev olarak görür. Çevirmen burada benzetme tekniğini kullanarak kaynak metnin anlamını erek metne aktarmıştır. Çevirmen erek metinde kesin bir yargı kullanarak Wilhelm'in kendinden emin oluşunu yansıtmıştır.

Kesit 31:

Kaynak metin: İch weiss, wir werden eskutiert.
Altyazı: Biliyorum bize eskortluk
edeceksiniz.
(00:56:36)

Çözümleme: Wilhelm kendini teğmen olarak askeri hastanenin baş cerrahına tanıtır. Cerrah ona yönelip ‘’Biliyorum bize refakat edeceksiniz’’ der. Çevirmen burada sözcüğü sözcüğüne bir çeviri stratejisi izlemiştir, ancak bu durum kaynak metnin anlamının yanlış anlaşılmasına sebep olabilir. Çevirmen bu kesitte gerekli araştırmaları yapmadan sözlükte karşılaştığı ilk anlamı erek metne aktarmış izlenimi vermektedir.

Kesit 32:

Kaynak metin: So ein schöner Leutnant hat bestimmt ein grosses Feuerzeug.
Altyazı: Böyle yakışıklı bir teğmenin
takımları sağlamdır.
(00:57:25)

Çözümleme: Wilhelm’i gören bir hemşire ona yaklaşır ve flört ederek onun gibi yakışıklı bir teğmenin kesinlikle büyük bir çakmağı olduğunu söyler. Çevirmen bu kesitte erek kültürde kullanılan ‘’takımlar’’ terimini kullanarak kaynak metinde verilmek istenen mesajı aktarmaya çalışmıştır. Erek odaklı bir çeviri yaklaşımı izlemiştir ve bütün olarak bakıldığında bu çeviri kararı yanlış anlaşılmaya sebep olmaz, erek kitle erek metin üzerinden hemşirenin teğmenle flört etmeye çalıştığını ve büyük bir çakmak ile farklı bir şeyler ima ettiğini anlayabilir.

Kesit 33:

Kaynak metin: Das Ende des Blitzkrieges.
Altyazı: Blietzkrieg’in* sonu.
(01:01:59)

Çözümleme: Savaş Alman ordusunu artık zorlamaya başlamıştır. Wilhelm umudunu yavaşça yitirir. Almanya’nın Rusya’da başlatmılş olduğu ani saldırı ‘’Blitzkrieg’’ sona ermiştir. Çevirmen bu kesitte yabancılaştırma yöntemini kullanarak bu kavramı erek metne olduğu gibi aktarmayı tercih etmiştir. Ancak erek kültürde ‘’Blitzkrieg’’ kavramını karşılayacak terimler mevcuttur; örneğin ‘’yıldırım harekâtı’’ terimi erek metinde kullanılabilirdi.

2:BÖLÜM Ein anderer Krieg. Farklı bir Savaş

Kesit 34:

Kaynak metin: Das ist, das ist ihr Bruder.
Altyazı: Şu gelen kardeşin.
(00:01:01)

Çözümleme: Wilhelm bölüğü ile birlikte cepheden aniden Ruslarla çatışmaya girer. O sırada ormanda su aramaya giden Friedhelm, Rusları fark eder cephesine doğru koşar adımlarla ilerler. Savaş alanında koşarak üzerlerine ilerleyen Friedhelm'i son anda fark eden bir asker teğmeni Wilhelme şaşkına uğramış bir halde bu sizin kardeşiniz diye seslenir. Çevirmen burada kaynak metni basitleştirerek aktarmıştır. Erek okur bu kesitte askerin tereddüt ettiğini fark edemeyebilir. Cintas ve Remael'in altyazı çevirilerinde imla kurallarına yönelik önerilerde bulunmuştur. Çevirmen bu kesitte üç nokta kullanarak, askerin konuşmasındaki duraksamayı ve tereddüttü aynı zamanda kekeleyen bir karakter olduğu için konuşmayı daha etkili bir şekilde erek okura aktarabilirdi. Örneğin: '' Bu… , bu sizin kardeşiniz'', şeklinde bir erek metin oluşturulabilirdi. Bir diğer açıdan ise, herhangi bir askerin teğmenine sen diye hitap etmesi kaynak kültürde olduğu gibi erek kültürde de uygun görülmez. Askeriye de rütbelere göre hitap edilir.

Kesit 35:

Kaynak metin: Victor sollte das Geschaeft übernehmen, bevor es in der Reichs Kristallnacht in Scherben zerfiel.
Altyazı: Kristallnacht sonrası işleri batmasaydı
Viktor işin başına geçecekti.
(00:01:08)

Çözümleme: Wilhelm, Victor ile ilgili bazı bilgiler verir. Victor Nazi Almanyasın'da Yahudilere ilk saldırının yapıldığı gece, babasının terzi dükkânı tuzla buz olmasaydı işlerin başına geçecekti. Çevirmen bu kesitte yabancılaştırma yöntemini kullanmayı tercih etmiştir. ''Kristallnacht'' kaynak kültürde Yahudilere ilk saldırının yapıldığı geceye denir, ancak çevirmen erek metinde bu açıklamayı yapmak yerine ''Kristalnacht'' kavramını olduğu gibi kullanmıştır. Erek kültürde bu terime yabancı olanlar erek metni tam olarak kavrayamayabilir, ancak çevirmenin yanlış bir karar aldığı söylenemez. Çünkü altyazı çevirilerinde sınırlı karakter sayısından ötürü gerekli açıklamalar yapılamayabilir.

Kesit 36:

Kaynak metin: Das ist ein neuer Krieg im Namen des Führers.
Altyazı: Bu yeni bir savaş. Führer'in adına.
(00:01:48)

Çözümleme: Savaş başlayalı iki yıl olmuştur, ancak hala sonuçlanmamıştır. Wilhelm Alman ordusunun artık yenilmez olmadığını kabul eder, ancak bunu dile getirmesi asla mümkün değildir. Askerlerine karşı bir sorumluluğu vardır, Adolf Hitler Rusya'daki Alman ordusuna ilerlemelerini emreder ve yeni bir savaş emrini verir. Çevirmen bu kesitte Adolf Hitler için kullanılan ''Führer'' lakabını yabancılaştırma yöntemi ile erek metne aktarmıştır. Adolf Hitler evrensel bir şekilde ''Führer'' olarak tanındığı için, kaynak kültürün bu öğesi erek kültüre taşınabilir.

Kesit 37:

Kaynak metin: İch muss aussehen wie ein Gespenst. Das ist lustig, weil ich bin von der 707. Sie nennen uns Gespenster Legion.
Altyazı: Hayalet gibi görünüyor olmayalım.
Bu aslında komik…

… çünkü ben 707. Bölükteyim.
Bize Hayalet Bölüğü diyorlar.
(00:10:18)

Çözümleme: Askeri hastaneye getirilen ağır yaralanmış bir asker, hemşire Charlotte'ye vahim bir durumda olduğundan bahseder. Şuanda bir hayalet gibi göründüğünü düşünür ve Hayalet Bölüğünde olduğu için bu durumu ironik bulur. Çevirmen bu kesitte kaynak metni altyazı kurallarına uygun bir şekilde aktarmıştır. Kayak metin söylemi uzun olduğundan dolayı erek metin iki farklı kesitte iki ayrı satırda verilmiştir. Kullanılan üç nokta ise Cintas ve Remael'in imla kuralları önersine göre uygun biçimde kullanılmıştır. Çevirmen herhangi bir anlam kaybına yol açmadan kaynak metinde kullanılan ironiyi erek kültüre aktarmıştır.

Kesit 38:

Kaynak metin: Sei mal Vorsichtig, dass sowas nicht zu falschen Ohren kommt.
Altyazı: Dikkat et de bu dediklerin
Yanlış kişilerin kulağına gitmesin.
(00:11:21)

Çözümleme: Charlotte Yahudi olduğu için ihbar ettiği Liljana yüzünden vicdan azabı çeker. Hemşire arkadaşına endişesini dile getirir ve Liljana'yı merak ettiğini belirtir. Hemşire arkadaşı ise onu uyarır ve onun bir Yahudi düşmanı olduğundan dolayı sözlerine dikkat etmesini söyler. Kaynak metinde kaynak kültüre ait bir deyiş – konuşma kalıbı kullanılmıştır ''zu falschen Ohren kommen''. Çevirmen bu kesitte bu deyişi erek kültüre en uygun şekilde aktarmıştır. Erek metinde hemşirenin yaptığı uyarı ifadesi ve tavrı erek kitleye ulaşır.

Kesit 39:

Kaynak metin: Du Flegel!
Altyazı: İt herif!
(00:12:07)

Çözümleme: Greta, haftalardır haber alamadığı SS subayı sevgilisi bir anda evine gelip ona yakınlaşamaya çalışınca sinirlenir ve ona hakaret etmek amacıyla kaba ve terbiyesiz bir adam olduğunu belirten bir terim kullanır. Çevirmen bu kesitte kaynak metnin aksine erek metinde daha ağırlaştırılmış bir hakaret sözcüğü kullanmayı tercih etmiştir. Bu çeviri kararını etkileyen faktörlerden biri, filmin online yayınlanması ve internet üzerinden izlendiği için sansür kurallarını altyazı çevirilerinde dikkate almak zorunda kalınmamasıdır.

Kesit 40:

Kaynak metin: İst nicht merkwürdig, dass diese Zuge voll fahren los und immer zurück kommen leer.

Altyazı: Bu trenlerin hep dolu gidip…
… boş dönmeleri garip
gelmiyor mu?
(00:18:39)

Çözümleme: Victor, Greta'nın SS subayı sevgilisi tarafından Yahudi kamplarına giden trene bindirilmiştir. Trenin vagonunda Polonya'dan gelen esir bir kızla tanışmıştır. Esir kız ona kaçmaları gerektiğini söyler, çünkü trenlerin dolu gidip boş dönmeleri iyi bir işaret değildir. Kaynak metinde geçen esir kızın söylemi, Almanca dil kurallarına uygun değildir ve yabancı bir aksan kullanılır. Böylece esir kızın yabancı olduğu anlaşılır, ancak çevirmen bu kesitte erek metni Türkçe dil kurallarına uygun bir şekilde aktarmayı tercih etmiştir. Açımlama tekniğini kullanarak kaynak metinde kullanılan ifade tarzının erek dilde aynı sözdizimiyle oluşturulamayınca, kaynak metin erek kültüre uygun şekilde aktarılır.

Kesit 41:

Kaynak metin: Du bist ein Arschloch. Weisst du das eigentlich?
Altyazı: Pislik herifin tekisin.
Biliyorsun değil mi?
(00:27:36)

Çözümleme: Greta'nın Rusya'daki Alman askerlerine moral konseri vermek sebebiyle Alman cephesine gelmesiyle birlikte, Charlotte, Wilhelm ve Friedhelm ile bir araya gelir. Charlotte Wilhelm'e karşı duygular besler, ancak bunu hiçbir zaman dile getirememiştir. Hepsi bu durumun farkındadır, Wilhelm de bunu biliyordur, fakat savaş onu umutsuzluğa sürüklemiştir ve Charlotte'ya umut vermek istemez. Charlotte, aylar sonra Wilhelm'i görünce mutlu olur, ancak Wilhelm ona karşı soğuk davranınca, Charlotte sinirlenir ve odayı terk eder. Friedhelm, abisine Charlotte'ye böyle davrandığı için sinirlenir ve ona hakaret eder. Kaynak kültürde argo kelime olarak kullanılan ''Arschloch'' bu kesitte çevirmen tarafından en uygun şekilde erek kültüre aktarılmıştır. Çevirmen yerlileştirme stratejisini kullanarak, sözcüğü sözcüğüne çeviriden kaçınmıştır ve bu terimi erek kültür normlarına uygun bir şekilde aktarmıştır.

Kesit 42:

Kaynak metin: Los gibt's ihnen Jungs! Fresst Kruppstahl!

Altyazı: Öldürün onları çocuklar!
Alman demirinin tadına baksınlar!
(00:34:00)

Çözümleme: Alman askerler, Rus ordusunda saldırmak üzere yola çıkan ve üzerlerinden uçup giden Alman uçaklarına seslenir. Kaynak metinde kullanılan ‘’gibt’s ‘ihnen Jungs’’ kalıbı kaynak kültürde günlük konuşma dilinde kullanılır ve erek kültürde ‘’gününü göstermek’’ anlamına gelebilir. Çevirmen daha açıklayıcı bir erek metin oluşturarak askerlerin öldürmez arzusunu dile getirmiştir. ‘’Kruppstahl’’ kelimesi Adolf Hitler’in gençler üzerine bir benzetme yapması ile askerler arasında kullanılır hale gelmiştir. Ona göre Alman gençleri demir gibi sert olmalıdır. Çevirmen bu kesitte kaynak kültürün öğesini erek kültür normlarına uygun olarak ele almıştır ve kaynak kültürde kullanılan demiri genişletme tekniği ile kültürel farklılıklar nedeniyle erek metinde küçük bir açıklama yaparak ‘’Alman demiri’’ olarak nitelendirmiştir.

Kesit 43:

Kaynak metin: Die Rote Armee war auf uns zubereitet.
Altyazı: Kızıl Ordu bizim için hazırlıklıydı.
(00:38:43)

Çözümleme: Wilhelm sözde savaşın sonunu getirecek olan meydan muharebesinin hala bitmediğini ifade eder ve Friedhelm’inde ona söylediği gibi Kızıl Ordu’nun onlar için hazırlanmış olduğunun farkındadır. Çevirmen bu kesitte yerlileştirme stratejisini izleyerek kaynak metinde kullanılan ‘’Rote Armee’’ terimini olduğu gibi bırakmak yerine, erek kültürdeki karşılığı ‘’Kızıl Ordu’’ ile vermeyi tercih etmiştir. Böylelikle erek kültür normlarına uygun bir çeviri gerçekleştirmiştir.

Kesit 44:

Kaynak metin: Es tut mir Leid, dass ein Zentimeter gefehlt hat.
Altyazı: Kalbimden vurulmadığım için
kusura bakma.
(01:12:10)

Çözümleme: Friedhelm savaş gazisi olarak Berlin’deki evine geri dönmüştür. Ağır yaralı olarak tedavi edilmiştir, ancak tamamen iyileşmediği için savaşmaya devam edemez. Eve döndüğünde babası tarafından hoş karşılanmayınca sitem eder. Kalbinden vurulmasına ramak kalan Wilhelm ‘’Bir santim daha eksik kaldığı için üzgünüm’’ şeklinde babasına ithamda bulunur. Bu kesitte çevirmen sözcüğü sözcüğüne çeviri yapmaktan kaçınır ve erek

odaklı bir çeviri yaklaşımı izleyerek erek kitlenin de kaynak metnin anlamını alılmayabilmesi için daha açıklayıcı bir çeviri gerçekleştirmiştir. Erek metin, kaynak metinde ifade edilmeye çalışılan sitemi erek kitleye etkili bir şekilde aktarabilir.

Kesit 45:

Kaynak metin: İch bin ein deutscher Kollaborateur.
Altyazı: Viktorun boynunda asılan yazı. Çeviri yok.
(01:27:18)

Çözümleme: Victor, Polonyalı esir kız ile birlikte Yahudi kamplarına giden trenden kaçmayı başarmıştır ve onunla birlikte Partizan'lara katılmıştır. Partizanlar, Alman askerlerine tuzak kurmak ister ve Victor'a güvenebilmeleri için ona görev verirler. Victor yaralanmış gibi bir ağaca bağlanır ve boynunda yazılı bir levha asılıdır. Levhan'nın üzerinde ''Ben Alman bir işbirlikçiyim'', şeklinde bir yazı vardır. Çevirmen bu levha'yı çevirmeyi tercih etmemiştir. Ancak levha yaklaşık 40 saniye boyunca görüntüdedir ve izleyici için çevrilmesi gerekir. Caroll ve Ivarsson'nun altyazı kılavuzuna göre görseldeki tüm yazılı bilgiler, mümkün olduğu her durumda çevrilmelidir ve altyazıya eklenmelidir.

3.BÖLÜM: Ein anderes Land. Farklı bir Ülke.

Kesit 46:

Kaynak metin: Am Abend gabs in einem Biergarten einen Tanz.
Altyazı: Akşam da bahçe de bira
partisi vardı.
(00:34:34)

Çözümleme: Greta, SS subayı sevgilisi tarafından ihanete uğramıştır ve hapishaneye düşmüştür. Hapishane'de aynı hücrede kaldığı bir kadınla tanışır ve kadın ona kendi aşk hikâyesini anlatmaya başlar. Âşık olduğu adamla dans eğlencesi düzenlenen bahçeli bir birahanede tanıştıklarını söyler. Çevirmen bu kesitte sözcüğü sözcüğüne çeviri yaparak kaynak metnin anlamını erek metne aktaramamıştır. ''Biergarten'' kelimesi kaynak kültürde bahçeli birahaneler için kullanılır, ancak çevirmen bu terimi ''bahçede bira partisi olarak'' çevirmiştir. Kaynak metinin anlamı ''Akşam bahçeli bir birahanede dans eğlencesi vardı.'' şeklinde aktarılabilirdi böylelikle kaynak kültür öğesi erek kültüre en uygun şekilde aktarılırdı.

Kesit 47:

Kaynak metin: Eine Bande feiger Vaterlandsveraeter hat eine Attentat an den Führer ausgeführt.
Altyazı: Birkaç korkak vatan haini…
… Führer'e bir suikast girişiminde bulundu.

Kaynak metin: Es gibt eine Vorhersehung für Deutschland und die heisst Adolf Hitler.
Altyazı: Almanya'nın bir rüyası var.
Onun adı Adolf Hitler.
(00:37:20)

Çözümleme: Bir SS subayı savaştan kaçmaya çalışan veya pes eden askerlere seslenerek Adolf Hitler'e suikast girişiminde bulunulduğunu, ancak hala hayatta olduğunu söyler. Çünkü o Almanya'nın kurtarıcısıdır. Çevirmen bu kesitte, altyazıyı zamanlama, uzunluk ve imla kurallarını uygun şekilde oluşturmuştur. Kaynak metin uzun olduğundan dolayı erek metni iki ayrı görüntüde ikişer satır halinde vermiştir.

Kesit 48:

Kaynak metin: Die Russen sind keine Untermenschen, wie man uns eingeredet hat.
Altyazı: Ruslar bize söylendiği
gibi düşük ırk değil.
(00:38:53)

Çözümleme: Almanlar savaşı kaybetmiştir. Askerlere silahlarını bırakmaları için anons verilir. Anons'da yıllarca kandırırlıklarına dair bir konuşma yapılır. Çevirmen bu kesitte erek odaklı bir çeviri yaklaşımı izlemiştir ve sözcüğü sözcüğüne çeviri yapmaktan kaçınmıştır. Kaynak metinde kullanılan ''Untermensch'' terimini ''düşük ırk'' şeklinde çevirmeyi tercih etmiştir, ancak erek kültürde böyle kullanım yoktur. ''Alt sınıf insanı'' şeklinde bir çeviri daha uygun ve anlamlı olabilirdi.

Kesit 49:

Kaynak metin: Wie viel Leben hat so ein Scheisskerl wie du?
Altyazı: Kaç canın var senin
piç herif?
(01:08:33)

Çözümleme: Wilhelm savaş kaybedilince silahını bırakmaya karar verir, başına bela olan SS subayı onu görür ve peşine düşer. Wilhelm'i korkak ve vatan haini olarak nitelendiren subay hala hayatta olmasını saçma bulur ve ona bunu nasıl başardığını sorar. Bu kesitte çevirmen kaynak kültürde kullanılan ''Scheisskerl'' argo kelimesini ''piç herif'' olarak çevirmiştir. Erek kültürde bu terim ''şerefsiz herif'' veya ''aşağılık herif'' olarak da kullanılabilir. Ancak çevirmen burada daha ağırlaştırılmış argo bir kelime kullanmayı tercih etmiştir. Film online olarak yayınladığı için herhangi bir sansür kurallarına uymak zorunda kalmamıştır.

4. Aşama: Genel Analiz

Bu adımda, yapılan araştırmalar ve seçilen ''Unsere Mütter Unsere Väter'' adlı filmin içerik çözümlemesi sonucunda elde edilen veriler analiz edilecektir. Birinci adımda yöneltilen araştırma soruları bu içerik çözümlemesi sonucunda elde edilen veriler sayesinde cevaplandırılmaya çalışılacak. İlk aşamada elde dilen veriler sınıflandırılacak ve ardından incelenilen film kesitleri ile örneklendirilerek açıklanacak.

4.1. Yabancılaştırma ve Yerlileştirme Stratejileri:

İncelenilen film kesitleri doğrultusunda, çevirmenin yabancılaştırma ve yerlileştirme stratejilerini sıklıkla kullandığı gözlemlendi. Çevirmenin aldığı bu çeviri kararları ile kültürel öğelerin aktarımını etkilemiştir. İncelenilen bu film doğrultusunda çevirmenin bazı kesitlerde yerlileştirme stratejisinden faydalanırken bazı kesitler de yabancılaştırma stratejisini kullanmayı tercih ettiğini tespit edildi. Yerlileştirme stratejisini Bkz. Kesit 4, 8, 13, 16, 41 ve 43'de kullanılırken, yabancılaştırma stratejisini Bkz. Kesit 5, 9, 19, 33 ve 35'de kullanmayı tercih etmiştir.

Yerlileştirme stratejisi, erek kitlenin beklentilerini ön planda tutan, erek dil ve kültürün normlarına uygun bir aktarmayı amaçlayan çeviri stratejisidir. Çevirmen yerlileştirme stratejisini seçerek anlaşılır olmayı tercih eder ve yazarı okura getirmeyi amaçlayabilir. Çevirmen aldığı çeviri kararı doğrultusunda yerlileştirme stratejisini uygulayarak, erek okuyucunun okuduğu metnin erek kültüre özgü orijinal bir metin olduğu hisse kapılmasını

sağlar. Kaynak metin bu doğrultuda dil ve erek kültür normlarına uygun bir şekilde çevrilebilir. Yabancılaştırma stratejisi ise erek dil ve kültür özelliklerinin arka planda tutulduğu, kaynak kültürdeki dilsel ve kültürel özelliklerin korunarak erek kültüre aktarıldığı bir çeviri stratejisidir. Yabancılaştırma stratejisi erek kültürün okurlarını kaynak kültüre götürmeyi hedefler. Yabancılaştırma kavramı kaynak metnin dilsel ve kültürel özelliklerinden kaynaklanan farklılıkları nitelendirmek için kullanılır. Çeviri sürecinde kültürel öğelerin çevirisinde yabancılaştırma stratejisini kullanmayı tercih eden bir çevirmen kaynak metnin kültürünü erek metnin kültürüne aktarmaya çalışır. İncelenilen kesitler doğrultusunda çevirmenin çoğu zaman doğru stratejiyi kullanmaya karar verdiğini ve böylelikle kaynak metnin anlamını erek kitleye eksiksiz ve en etkili şekilde aktarmayı başardığını gözlemleyebildik. Ancak bazı durumlarda kullanmayı tercih ettiği strateji doğrultusunda kaynak metnin anlamı eksik ve bazen de hatalı olarak aktarılmıştır. Böylelikle çevirmenin kullanmaya karar verdiği stratejinin, kültürel öğelerin aktarımı konusunda oldukça etkili olduğunu tespit edebildik.

4.2. Çeviri Teknik ve Çeviri Yöntemleri:

İncelenilen film kesitleri doğrultusunda çevirmenin birçok bölümde çeviri teknik ve yöntemlerini uygulamaya karar verdiği tespit edildi. Bu çeviri tekniklerini kullanmaya karar vermesinde birçok etken vardı. Örneğin, eksiltme tekniği, genişletme tekniği, kısaltma tekniği vb. teknikleri kullanarak altyazı çevirisini en uygun şekilde gerçekleştirebilmiştir. Çevirmen eksiltme tekniğini Bkz. Kesit 11, 12, 14, 15, 16'da, genişletme tekniğini Bkz. Kesit 17, 42'de; kısaltma tekniğini Bkz. Kesit 20, 24, 27'de, kaldırma Tekniğini Bkz. Kesit 28'de ve benzetme tekniğini de Bkz. Kesit 30'da kullanmayı tercih etmiştir. Her bir tekniğin kendine özgü kullanım özelliği ve bu doğrultuda faydası olmasına rağmen, temelde altyazı çevirisinin, kaynak metnin anlamını erek kitleye eksiksiz bir şekilde aktarılması için çevirmene yardımcı oldukları gözlemlendi. Çözümlenen bu kesitler doğrultusunda çeviri tekniklerinin öte yandan, altyazı çevirilerinin zamanlama ve uzunluk kurallarına göre uygun şekilde oluşturulmasını sağladıkları belirlendi. Çeviri teknikleri ve yöntemleri çevirmenin aldığı çeviri kararlarına bağlı olarak erek metinde uygulanmıştır ve çözümlenen bu kesitler doğrultusunda hangi tekniğin, hangi amaç ve koşullarda uygulandığı, uygulama sırasında görülen özellikler ve sorunlar da belirlenmiştir. Çevirmen gereksiz teknik kullanımından kaçınmaya çalışmıştır, fakat altyazı çevirilerinin kısıtlamaları ve kaynak metnin zorlu bölümleri çevirmene bu tekniklerden faydalanmasını sağlamıştır ve böylelikle başarılı bir altyazı çevirisi gerçekleştirebilmiştir. Ancak çeviri stratejilerinde de görüldüğü gibi, çeviri tekniklerinin de yanlış ve gereksiz uygulamalar sonucunda hatalı çevirilere sebep verebildiği gözlemlendi.

4.3. Çeviri yaklaşımı:

Yapılan bu film çözümlemesi doğrultusunda çevirmenin benimsediği çeviri yaklaşımının, kültürel öğelerin aktarımı konusunda oldukça etkili olduğu belirlendi. Çevirmen incelenen bu altyazı çevirisinde değişken bir çeviri yaklaşımı sergilemiştir. Metnin genelinde erek odaklı bir çeviri yaklaşımı benimserken Bkz. Kesit 15, 21, 22, 25, 26, 32, 38, 40, 41, 42 ve 44; metnin bazı bölümlerinde kaynak metin odaklı bir çeviri yaklaşımı da kullanarak sözcüğü sözcüğüne çeviriler de yapmıştır. Bkz. Kesit 15, 19, 31 ve 46. Ancak sözcüğü sözcüğüne çeviri söz konusu olduğunda erek metnin anlamında kaymalar ve eksikler söz konusu olmuştur. Bu durum erek metnin erek kitleye kaynak metinde olduğundan farklı bir şekilde ulaşmasına sebep olmuştur. Bu çeviri yaklaşımı erek metnin hatalı, eksik veya kaynak metinden tamamen farklı bir şekilde erek kitleye ulaşmasına yol açabilir.

Yapılan bu inceleme neticesinde çevirmenin alacağı en önemli kararlardan birinin çeviri yaklaşımını belirlemek olduğu gözlemlendi. Çeviri yaklaşımının başarılı ve etkili bir çeviri oluşturabilmek için oldukça önemli bir rol oynadığı ve böylelikle kültürel öğelerin aktarımı üzerinde de etkili olduğu tespit edilmiştir. İncelediğimiz kesitler üzerinden kültürel öğeleri aktarabilmek için sadece çeviri yaklaşımını belirlemenin yeterli olmadığı ve bazı durumlarda bir araştırma gerektirdiği de belirlendi. Çevirmen yabancı olduğu kültürel kavramları öncellikle araştırıp çevirmeye çalışmalıdır, aksi takdirde anlam kayıpları ve hatalı çeviriler meydana çıkabilir Bkz. Kesit. 1, 2, 3, 6, 7, 23, 29.

4.4. Altyazı çeviri kuralları:

Cintas ve Remeal'in altyazı çevirilerinde zamanlama, uzunluk ve imla kurallarının oldukça önemli olduğunu vurguladığı, teori bölümünde de belirtildi. İncelediğimiz bu film üzerinden de çevirmenin altyazı çevirisini oluştururken bu etkenleri göz önünde bulundurması gerektiği ve çeviri kararlarını da bu doğrultuda verdiği tespit edildi. Çevirmen altyazının diyalogla eşzamanlı olmasına dikkat etmiştir, incelenilen kesitler doğrultusunda altyazı çevirisinin diyalogların konuşma ritmini yansıttığı gözlemlendi. Altyazılar film boyunca belirlenen zamanlama süresine uygun bir şekilde ekranda kalarak altı saniye sınırını korumuştur. Aynı zamanda günümüzde olduğu gibi standart bir şekilde ekranın altında yer almıştır ve beyaz renklidir. Yazı tipi olarak ise en çok tercih edilen Arial kullanılmıştır. Altyazılarda azami karakter sayısı aşılmamıştır ve iki satırdan daha fazla satır kullanılmamıştır. Kaynak metin kesitleri oldukça uzun olduğunda çevirmen altyazı çevirisini kısaltmalı ve zamanlamaya da dikkat etmelidir. Böylelikle erek kitleye kaynak metnin anlamını en uygun şekilde aktarabilmek için verimli çeviri kararları almalı ve bunları uygulaması gerektiği gözlemlendi.

Aynı durum altyazı çevirilerinde imla kurallarının uygulanmasında da etkilidir Bkz. Kesit 18, 34, 39, 40 ve 47. Film çözümlemesi ile elde edilen bu veriler doğrultusunda, çevirmenin imla kurallarını dikkate alarak kaynak metnin anlamını da erek kitleye en uygun ve etkili şekilde aktarabileceği gözlemlendi. Filmlerde kaynak metin sözlü olduğu için, erek metni yazılı bir şekilde oluştururken aynı etkiyi elde etmek oldukça zordur. Ancak çevirmen imla kurallarına dikkat ederek ve onlardan faydalanarak gerekli etkiyi oluşturabileceği ve oyuncunun söylemini erek kitleye aynı etki ile aktarabileceği tespit edildi.

Cintas ve Remeal'in imla kuralları önerisinde filmlerde geçen yazılı görsellerinde altyazı çevirilerinde nasıl aktarılması gerektiği belirtilmiştir. Filmlerde önemli bir rol oynayan yazılı görsel çevrilmediği durumlarda anlam kayıpları oluşabilir ve böylelikle erek metin kaynak metnin etkisini erek kitleye aktaramaz. İncelenilen filmde bu durum söz konusu olmuştur Bkz. Kesit 40. Çevirmen yaklaşık 40 saniye boyunca ekranda görünen bir levhayı çevirmeme kararı almıştır ve böylelikle erek kitleyi gerekli etki aktarılamamıştır.

4. MÜLAKATLAR

Bu mülakatları gerçekleştirebilmek için altyazı çevirmenlerinin bulunduğu bir sosyal medya grubuna dâhil oldum ve profesyonel altyazı çevirmenleriyle iletişime geçtim. Yaklaşık 19 çevirmenle irtibat kurmaya çalıştım ancak altı çevirmenle mülakatı gerçekleştirebildim. Tamamlayabildiğim mülakatları sırasıyla soru ve cevaplarıyla birlikte çalışmama ekledim ve bu mülakat sonucunda elde edilen verileri analiz ederek çalışmamım araştırma soruları doğrultusunda kullanmaya çalıştım.

Kendinizi kısaca tanıtabilir misiniz?

İsim: Cihan Ünlü

Başlıca belgeseller olmak üzere; film, dizi, infografik videolar vb. materyallerde altyazı ve dublaj çevirisi yapmıştır.

MÜLAKAT SORULARI

1. **Altyazı çevirmeninde bulunması gereken nitelikler nelerdir?**
   Metin iç ve dış etmenleri kapsayacak şekilde, gerek dizgesel gerek metinsel boyutta dile ve kültüre tamamiyle hakim olup, çeviri aktarımında herhangi bir iletişim kopukluğuna yol açmayacak bir dil zekâsı gerektirir. Kaynak metindeki ifadenin, erek dizgede yine aynı etkiyi yaratıyor olmasını amaç edinmelidir. Çeviri amaçlı metin çözümlemesi yapması görsel materyaller bulunduğundan daha kolaydır ancak burada çevirmenin öz sadakatinden kopmaması, kendisinin kullanmadığı bir ifadeye çeviride yer vermemesi gerekir. Bu hususta altyazar, görsel işitsel çeviride kendinden bir parça verir.

2. **İyi bir altyazı çevirisinin özellikleri nelerdir?**
   Anlamsal ve biçimsel hatlarıyla ele alıp (ve elbette eşdeğerlilik sağlayacak şekilde) erek dil ve erek kültür için en uygun ifade biçimini bularak karşılık üretebilmek. Her iki kültüre tümüyle hakim olmak. **Başka bir dilde var olabilmek.**

3. **Altyazı çevirilerinde kültürel öğeler nasıl ele alınmalıdır? Nelere dikkat edilmelidir? Kaynak metnin kültürel öğeleri altyazı çevirilerinde erek dile nasıl aktarılır?**
   Görsel işitsel çeviri meslekteki kişiler tarafından tanımlanırken bir "çeviri" kavramından ziyade "transcreation" veya "adaptation" (adaptasyon) kavramları kullanılır. Altyazı çevirisi bu konuda diğer (yazınsal olmayan) çeviri türlerinden ayrılır.

Bu adaptasyon sürecinde kültür aktarımının sorumlusu çevirmen erek metin okuyucularının farklı idrak etme sınırları, toplumsal ve ahlaksal farklı değerleri, kalıtsal ve yaşantısal birikimleri, uzlaşımları düşünmelidir ve kaynak metindeki etkinin aynısını uyandırmadaki görevinde bu hususları göz önüne almalıdır.

4. **Altyazı çevirilerinde, kültürel öğelerin aktarımında ne tür zorluklarla karşılaşırsınız?**

   Altyazı çevirmenlerinin yaşadığı zorluklardan biri budur. Her çevirmen gibi çeviride kaybolabilirsiniz, uzun uzadıya araştırma yapabilirsiniz lakin söz konusu altyazıysa bazı teknik konuları içinde barındırır ve bu da çeviri sürecini etkiler. Örneğin, üç nokta sorunsalı: izleyici için herhangi bir algı problemi yaratmayacak şekilde (cümlenin okuşunu sekteye uğratmadan) üç noktayla bölmek. Ekranda kalma süresi: yüksek sayıda karakterler içeren caption'un ekranda kalması için belirlenen üst limit. Bu bahsettiğim teknik konular, çevirmenin bu kültür aktarımında karşılaşabileceği mecazlı yapıları, kelime oyunlarını, karmaşık yapıları aktarırken dilsel, biçimsel ve işlevsel eşdeğerliğin sağlamasını sekteye uğratabilir.

5. **Altyazı çevirilerinde nasıl bir çeviri stratejisi izlersiniz?**

   Anlam bakımından olabildiğince tutarlı ve bağdaşık olmasını güderim. Erek kültüre uygun olmayan veya gereksiz ifadeleri çıkarmaktan çekinmem.

6. **Çeviri stratejileri, altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımında etkili mi?**

   Etkili, zira işlevsel bir bakış açısı izleyerek bir skopos belirlemek daha sağlıklı bir aktarım sağlar.

7. **Altyazı çevirilerinde kullandığınız çeviri yöntemleri (teknikler) var mı? Varsa hangileridir?**

   Kültürel yapıları olabildiğince erek kültüre adapte etmek daha kusursuz bir altyazıyı beraberinde getirir. Chef Boyardee'yi "Oktay Usta", "retreads"ı "ibiş" "holy shazbot"u "vay anan baban kemüğüne" diye çevirmişliğim vardır.

8. **Altyazı çevirilerinde ''yabancılaştırma'' veya ''yerlileştirme'' var mı? Varsa hangisini tercih edersiniz?**

   Elbette bir "adaptasyon"dan bahsediyorsak bu iki kavramın varlığından söz edebiliriz. Duruma göre değişir fakat işverenden herhangi bir kısıtlama yoksa yerlileştirmek, hele ki bir komedi filminde/dizisinde izleyici için ballı kaymak tatlısı olacaktır.

9. Çevirmenin aldığı kararlarda işveren etkin midir?

Yukarıda teknik meselelerin bile bazı kısıtlamalar getirdiğini ve çeviri sürecini doğrudan etkilediğinden bahsetmiştim. Karakter sınırı ve ekranda kalma süresinin yanı sıra sansür olgusu da sıklıkla benimsenen bir şeydir. Dolayısıyla altyazı çevirmenin aldığı kararlarda işverenin bir etkisinin olmadığını söylemek yanlış olur.

10. Altyazı çevirilerinde nasıl bir çeviri süreci söz konusudur? (Çevrilecek metnin gelmesi ve teslim edilmesi)

Genellikle süreç şöyle izler. Metin düz bir script olarak gelir ve çevirmenin bunu çevirip senkronlayıp SRT (SubRip) formatında teslim etmesi istenir. Bazı durumlarda senkron edilmiş bir SRT dosyası gelir çevirmenin tek yapması gereken SRT dosyasını bir yazılım yardımıyla çevirmek.

11. Kullandığınız belirli altyazı çeviri programları var mı?

Spot ve Subtitle Workshop kullanıyorum.

Kendinizi kısaca tanıtabilir misiniz?

İsim: Cem Karasu

Bilimsel, bilim-kurgu, aksiyon, korku, komedi, western, drama dâhil olmak üzere birçok türde çeviri altyazı çevirisi yapmıştır.

MÜLAKAT SORULARI

1. **Altyazı çevirmeninde bulunması gereken nitelikler nelerdir?**
   İki dile de hâkim olması ve hızlı olması.

2. **İyi bir altyazı çevirisinin özellikleri nelerdir?**
   Deyimleri, atasözlerini, öbek eylemleri en uygun Türkçe karşıtlarıyla; kelimeleri farklı anlamları arasından sahneye uygun anlamlarıyla, satır satır değil cümlenin tamamı ele alınarak, dizisine göre argo kullanmaya dikkat edilerek çevirmek iyi bir altyazı çevirisinin başlıca özellikleridir.

3. **Altyazı çevirilerinde kültürel öğeler nasıl ele alınmalıdır? Nelere dikkat edilmelidir? Kaynak metnin kültürel öğeleri altyazı çevirilerinde erek dile nasıl aktarılır?**
   Kültürel öğelerin olabildiğince değiştirilmeden bırakılmaları gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bu öğeler değiştirildiği takdirde izlenilen şeydeki algı değişir. Kendi kültürüyle ilgili bir şeyler izlemek isteyen kişi gidip televizyonu açıp izleyebilir. Aşırı Türkçeleştirmekten kaçınılmalıdır. Örneğin; Caitlyn Jenner'dan bahsederken Bülent Ersoy diye çevirmek aşırıya kaçmak olur ve izlenilen şeye karşı algı değişir. Kültürel öğeler çeviri esnasında olabildiğince aynı bırakıp, bozmadan çevirip ve çeviri notu olarak belirterek en doğru şekilde aktarılabilir.

4. **Altyazı çevirilerinde, kültürel öğelerin aktarımında ne tür zorluklarla karşılaşırsınız?**
   Kültürel öğelerin genellikle bizim kültürümüzde de bir benzerleri ya da yakın olduğu şeyler olur ve bunlar örnek gösterilip, farklılıkları açıklanarak aktarılabilir. Ama kaynaktaki kültürel öğenin bir karşılığı olmadığı durumunda açıklama kısmı daha zor olur.
5. **Altyazı çevirilerinde nasıl bir çeviri stratejisi izlersiniz?**
   Ben izle-çevir stratejisini kullanıyorum. Çünkü neden bahsedildiğini, hangi duyguyla söylediğini izlemeden sadece kaynağa bakarak %100 anlayamayız ve doğru şekilde aktaramayız.

6. **Çeviri stratejileri, altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımında etkili mi?**
   Gayet etkili. İzlemeden kaynaktan çevirmek kelimenin doğrudan anlamıyla çevrilmesine yol açabilir ama izlerken o kelimenin sahneye uygun farklı bir anlamda kullanılmış olduğunu görebilirsiniz. Bu en çok öbek eylemler için geçerlidir.

7. **Altyazı çevirilerinde kullandığınız çeviri yöntemleri hangileridir?**

8. **Altyazı çevirilerinde ''yabancılaştırma'' veya ''yerlileştirme'' var mı? Varsa hangisini tercih edersiniz?**
   İkisi de vardır ve ben ikisini de aşırıya kaçmadan kullanmayı tercih ederim. İkisini de kullanmadan anlatılmak istenen %100 aktarılamaz.

9. **Çevirmenin aldığı kararlarda işveren etkin midir?**
   Digitürk, Netflix gibi platformlarda çalışmadığınız sürece bir patron yoktur, çevirmem çeviriyi istediği için ve gönüllü olarak kaynak dili anlamayanlara faydalı olmak için yapar.

10. **Altyazı çevirilerinde nasıl bir çeviri süreci oluşur?**
    Genellikle diziler yayınlandıkları akşamın ertesi sabahı internette bulunabilirler fakat kaynak altyazının gelmesi diziden diziye değişir. Çok erken saatlerde gelenler de varken çok geç saatte gelenler de vardır. Çevirmen genellikle kaynak altyazı gelene kadar diziyi izler ve kaynak geldiğinde çevirmeye başlar. Eli alışmaya yeni başlamış bir çevirmen 200 satırı 1 saatte çevirir ama hızlı bir çevirmen 1 saatte 500 satıra kadar çıkabilir. Satır-süre karşılığı dizinin diline, konusuna ve çevirmenin ruh haline bağlı olarak değişebilir.

11. **Kullandığınız belirli altyazı çeviri programları var mı?**
    Subtitle Workshop.

Kendinizi kısaca tanıtabilir misiniz?

İsim: Demet Yıldız

Belgesel, dizi ve film türlerinde altyazı ve dublaj çevirisi yapmıştır.

MÜLAKAT SORULARI

1. **Altyazı çevirmeninde bulunması gereken nitelikler nelerdir?**
   Dili kavrama ve kendi diline uyarlama. Pratik zeka.

2. **İyi bir altyazı çevirisinin özellikleri nelerdir?**
   Doğrudan yapılmış bir çeviri olmaması. Sadece çevrilen dile değil hedef dile de hakim olan biri tarafından yapılarak yerelleştirilebilmiş olması.

3. **Altyazı çevirilerinde kültürel öğeler nasıl ele alınmalıdır? Nelere dikkat edilmelidir? Kaynak metnin kültürel öğeleri altyazı çevirilerinde erek dile nasıl aktarılır?**
   Bu konuda önemli olan izlediğiniz şeyin (dizi, film, belgesel) özünü bozmadan anlaşılır hale getirmek. Örneğin bir İngiliz dizisindeki espriyi doğrudan çevirdiğinizde Türkiyeli izleyici hiçbir şey anlamaz. Eseri tahrif etmiş olursunuz. Anlamı verebilmek için metni esneterek erek dile aktarmak gerekir. Çevirmen her iki dile de hakimse, anlayabildiği sürece aktarmayı da başarır diye düşünüyorum.

4. **Altyazı çevirilerinde, kültürel öğelerin aktarımında ne tür zorluklarla karşılaşırsınız?**
   Özellikle bilmediğim bir coğrafyaya ait bir eseri çeviriyorsam, kültürel bir deyim vs ile karşılaştığımda bazen anlamıyorum ve bunu araştırmak çok zaman alıyor ve her zaman sonuç vermeyebiliyor.

5. **Altyazı çevirilerinde nasıl bir çeviri stratejisi izlersiniz?**
   Belli bir strateji izlemiyorum. Konuya göre karar veriyorum. Eğer hiç bilmediğim bir konuysa önce genel bir fikir edinmek için araştırma yapıyorum.

6. **Çeviri stratejileri, altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımında etkili mi?**
   Emin değilim. Duruma göre değişebiliyor.

7. **Altyazı çevirilerinde kullandığınız çeviri yöntemleri hangileridir?**
   Belli bir yöntemim yok. Profesyonel bir çevirmen olmadığım için yöntem ve stratejiden ne kast edildiğini tam olarak anlamıyorum.

8. **Altyazı çevirilerinde ‘’yabancılaştırma’’ veya ‘’yerlileştirme’’ var mı? Varsa hangisini tercih edersiniz?**

   Kesinlikle var. İkisini birden kullanıyorum. Sadece birini uyguladığınızda ya Türkiye’deki izleyiciye hitap etmiyor ya da absürt oluyor.

9. **Çevirmenin aldığı kararlarda işveren etkin midir?**

   Kesinlikle etkindir. Özellikle kısa sürede, baskı altında çeviri yapıyorsanız iyi iş çıkarmanız çok zor.

10. **Altyazı çevirilerinde nasıl bir çeviri süreci oluşur?**

    Ben daha çok dublaj çevirisi yapıyorum. Metin ve video geliyor. Daha ziyade metin üzerinden gidiyorum, bir yandan videoyu da izliyorum. Metinde anlamadığım bir şey olursa bağlamdan çıkarmak için videoyu kullanıyorum.

11. **Kullandığınız belirli altyazı çeviri programları var mı?**

    Hayır yok.

Kendinizi kısaca tanıtabilir misiniz?

İsim: Gökçenur Şehirli

Genelde film festivallerine çeviri yapmakla beraber dağıtımcı şirketler ve TV kanalları için de çeviri yaptığı dönemler olmuştur. Belgesel, bilim kurgu, komedi, dram, macera, animasyon, fantastik filmler vb. gibi her genre'da film ve bazen de dizi altyazı çevirisi yapmıştır.

MÜLAKAT SORULARI

1. **Altyazı çevirmeninde bulunması gereken nitelikler nelerdir?**

   Erek dile ve kültüre olduğu kadar kaynak dile ve kültüre de hakim olması. Genel kültür seviyesinin çok ileri düzeyde olması. Çok araştırması, çok okuması, çok yazması. Dilde esneklik, kıvraklık gösterip laf cambazlığı yapabilmesi. Dili hem ekonomik hem de verimli kullanabilmesi. Senkronizasyonda iyi olması.

2. **İyi bir altyazı çevirisinin özellikleri nelerdir?**

   Akıcı olması, anlatım bozukluğu ve yazım hatası olmaması. Hedef dilin çok iyi kullanılmış olması. Gerektiğinde terimce kullanımı. Kuru bir üsluptan kaçınılması. Metin türüne göre üslubun ayarlanması. Karakterlerin iyi tahlil edilip kişiliklerine uygun bir tarzla konuşturulması. Dilsel öğeler kadar, kültürel öğelerin de farkında olunması.

3. **Altyazı çevirilerinde kültürel öğeler nasıl ele alınmalıdır? Nelere dikkat edilmelidir? Kaynak metnin kültürel öğeleri altyazı çevirilerinde erek dile nasıl aktarılır?**

   Kültürel öğeler her şeyden önce fark edilmelidir. Fark edilmeyen kültürel öğenin aktarılması imkansızdır. Bunun için de çevirmenin gerekli entelektüel ve kültürler arası donanıma sahip olması gerekmektedir. Ayrıca mesleki tecrübe de bu konuda bir artı sağlar. Bundan sonra çevirmenin karar vermesi gereken bu kültürel öğenin ekranda tanınan kısıtlı sürede altyazıyla aktarılıp aktarılamayacağıdır. Zaman ve alan yeterliyse gerekli stratejiye karar vermesi gerekir. Yerelleştirme ve yabancılaştırma genelde en yaygın iki tekniktir. Bunlardan hangisinin tercih edileceği filmin genel dokusuna bağlıdır.

4. **Altyazı çevirilerinde, kültürel öğelerin aktarımında ne tür zorluklarla karşılaşırsınız?**

   En büyük zorluk 4-5 saniyelik bir zaman zarfında 40 harflik iki satırla gerekli bilgi ve püf noktaların aktarılıp aktarılamayacağıdır. Zaman ve alan kısıtlılığı çevirmeni en çok zorlayan kriterlerdir. Diğer bir zorluksa kaynak dilde yer alan bazı kültürel öğelerin

karşılığının hedef dilde bulunmamasıdır. Ayrıca bazı kelime oyununa dayalı espri veya ifadelerde hedef metinde ikisi aynı anda sağlanamıyorsa çevirmenin anlamımı yoksa kelime oyununu mu tercih etmek durumunda kalması yaşadığı başka bir zorluktur.

5. **Altyazı çevirilerinde nasıl bir çeviri stratejisi izlersiniz?**
   Metne göre değişir. Ama en çok kaynak kültürdeki seyirci filmi/diziyi izlerken nasıl bir tat oluyorsa o etkiye mümkün olan en yakın etkiyi hedef kültürdeki seyircide bırakacak bir çeviri ortaya koymaya çalışırım.

6. **Çeviri stratejileri, altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımında etkili mi?**
   Etkili olabiliyor.

7. **Altyazı çevirilerinde kullandığınız çeviri yöntemleri (teknikler) var mı? Varsa hangileridir?**
   Bazen Skopos kuramından yararlanıyorum ama onun dışında çeviri yöntemim metne göre değişiyor.

8. **Altyazı çevirilerinde ''yabancılaştırma'' veya ''yerlileştirme'' var mı? Varsa hangisini tercih edersiniz?**
   Elbette vardır. Bu metin türüne göre değişir. Örneğin film köyde veya kırsal bir alanda geçiyorsa yerlileştirme makbuldür. Ancak bilimsel bir konferans sahnesinde mesela yabancılaştırma yapılarak mesafeyi korumak tercih edilir.

9. **Çevirmenin aldığı kararlarda işveren etkin midir?**
   Bazen. İşverene göre değişen bir konu.

10. **Altyazı çevirilerinde nasıl bir çeviri süreci söz konusudur? (Çevrilecek metnin gelmesi ve teslim edilmesi)**
    Bu çok değişken bir süreç. İşverenle doğrudan bağlantılı. Ancak genelde işveren çevirmeni arar, programın müsaitliğini sorar. Çevirmen uygunsa çevirinin teslim tarihini söyler. Ardından metin/diyalog listesi ve film/dizi gönderilir (bazen ikisi aynı anda hazır olmayabiliyor) Çevirmen de çeviriyi yapıp son okumasını bitirdikten sonra en kısa sürede çeviriyi yetiştirerek işverene e-posta yoluyla teslim eder.

11. **Kullandığınız belirli altyazı çeviri programları var mı?**
    Photoscript.

Kendinizi kısaca tanıtabilir misiniz?

İsim: Özgür Özüpek

Film, dizi, belgesel, çizgi film, röportaj gibi türlerde altyazı çevirisi yapmıştır.

MÜLAKAT SORULARI

1. **Altyazı çevirmeninde bulunması gereken nitelikler nelerdir?**
   En başta, her çevirmende olduğu gibi kaynak erek dile hakimiyet gerekmekte. Ayrıca kaynak dilin kültüründen de haberdar olmak gerekiyor.

2. **İyi bir altyazı çevirisinin özellikleri nelerdir?**
   Kendi adıma öncelikle gramer önemli. Bitişik yazılan de'ler mi'ler çok kötü görünüyor ve yapılan işin ciddiyetini bozuyor. Firmadan firmaya değişmek üzere, ekranda görünecek maksimum karakter sayısı, metnin ekranda ne kadar kaldığı da önemli.
   Bunların dışında, altyazı çevirileri genellikle diyaloglardan oluştuğu için konuşma diline yakın, akıcı ve anlaşılır olmalı.

3. **Altyazı çevirilerinde kültürel öğeler nasıl ele alınmalıdır? Nelere dikkat edilmelidir? Kaynak metnin kültürel öğeleri altyazı çevirilerinde erek dile nasıl aktarılır?**
   Çeviri bir yandan da kültür aktarımı olduğu için önce o kültür hatta gündemi hakkında bilgi sahibi olmak gerekiyor. Zira film ve dizilerde, başka dizi ve filmlere, edebi eserlere vs pek çok gönderme mevcut. Bu yüzden ilgi alanlarının çok geniş olması ve araştırmaya istekli olmak gerekiyor.
   Yakınlarda yayınlanan Luke Cage dizisinden örnek vermek istiyorum. Siyahilerin sorunları, yaşamı hakkında anektodlar mevcut. O sokakların kendine ait bir "sokak dili" var. Ve dizi "blaxploitation" adı verilen film türünde çekilmiş. Hem o sokak kültürün hem de o film türü hakkında biraz bilgi sahibi olmak gerekiyor. Öğrenğin Harlem sokak dilinin bizdeki sokak dili olarak aktarılması düşünülebilir.

4. **Altyazı çevirilerinde, kültürel öğelerin aktarımında ne tür zorluklarla karşılaşırsınız?**
   Evrensel bir şeyler varsa (Mozart, Bach, Heimigway gibi) bunların aktarılması kolay zira zaten bizim kültürümüze de girmişler. Az çok okuyan, genel kültür sahibi olan insanlar için bilindik şeyler. Lakin o kültüre has şeyleri aktarmak zorun olabiliyor bizde karşılığı olmadığı için. Örneğin Alaska'da toprak sahiplerinden arazi kiralayıp, devasa makinelerle altın arayanlar var. Kendilerine ait bir jargon oluşturmuşlar. Ki altın

arayıcılığı ABD'de çok önemli bir yere sahip. Bu konuda devasa bir külliyat var. Türkiye'ye dönersek böyle bir kültür, organizasyon, iş yok. Oradaki terimlere anlaşılır Türkçe karşılıklar bulmak gerekiyor.

5. **Altyazı çevirilerinde nasıl bir çeviri stratejisi izlersiniz?**
   bilmediğim, hakim olmadığım bir şeyler varsa bunları araştırıyorum, Türkçe karşılıkları var mı onlara bakıyorum, yoksa yine tecrübeli arkadaşlarla kafa kafaya verip bir karşılık buluyoruz.

6. **Çeviri stratejileri, altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımında etkili mi?**
   Özellikle uzmanlık gerektiren konuları uzmanından öğrenip doğru karşılıkları bulmak önemli. Programı izleyenlerin yanlış şeyler öğrenmesini istemeyiz.

7. **Altyazı çevirilerinde kullandığınız çeviri yöntemleri (teknikler) var mı? Varsa hangileridir?**

8. **Altyazı çevirilerinde ''yabancılaştırma'' veya ''yerlileştirme'' var mı? Varsa hangisini tercih edersiniz?**
   İkisi de yer yer mevcut. Yabancılaştırma daha önceki altın arayıcılar iyi bir örnek olabilir. Mümkün olduğunca deyimlerin Türkçe karşılıklarını kullanmaya çalışıyorum. Günlük konuşma dilindeki karşılıkları kullanmaya çalışıyorum ama bazı "komik çeviriler" listelerindeki gibi "Müge Anlı'ya soralım" tarzı şeyler yapmıyorum. Hristiyan biri "Allah kahretsin" diyemez örneğin. Ayrıca İngiltere Kraliçesini sokak ağzıyla konuşturmak uygun olmadığı gibi bir uyuşturucu satıcısını Trt spikeri gibi konuşturmak da uygun olmaz.

9. **Çevirmenin aldığı kararlarda işveren etkin midir?**
   Etkilidir. Zira Türkiye'de çok dillendirilmese de sansür mevcut. Bazı işverenlerin "çeviride dikkat edilmesi gerekenler" şekliden uzun kural listeleri var. Kullanılmayacak kelimeler, yumuşatılması gereken ifadeler gibi. Ülkemizdeki sansür meselesi hepimizin malumu.

10. **Altyazı çevirilerinde nasıl bir çeviri süreci söz konusudur? (Çevrilecek metnin gelmesi ve teslim edilmesi)**
    Genellikle işveren İngilizce metni gönderir. Kimi zaman senkronu tam altyazı formatında olur kimi zaman senaryo formatında. Bazen sadece video gelir. Kendi adıma metinsiz çeviri almıyorum.

Önce Türkçeye çeviriyorum. Sonra programı(film, dizi vs.) altyazılı izleyip gerekli düzeltmeleri yapıyorum.

11. Kullandığınız belirli altyazı çeviri programları var mı?

Visual Subsync ve Susbtitle Workshop kullanıyorum.

Kendinizi kısaca tanıtabilir misiniz?

İsim: Sencer Coşkun

Her türlü dizi, film, belgesel altyazı çevirisi yapmıştır; genellikle bilimkurgu, fantastik ve tarih içerikli yapımlar ve hukuk, reality show, tıp, adli tıp hatta yemek programına kadar pek çok türde çeviri yapmıştır.

MÜLAKAT SORULARI

1. **Altyazı çevirmeninde bulunması gereken nitelikler nelerdir?**

- Konu Hakimiyeti: Bence en önemlisi budur. Tercüme bürolarında çalışan yeminli çevirmenlerden tutun, biz altyazı çevirmenlerine kadar, karşılaştığımız en büyük sıkıntı hakim olmadığımız bir konuyla ilgili iş gelmesidir önümüze. Örneğin sadece Mütercim Tercümanlık okuyup çevirmenlik yapmaya kalkan bir kişi, önüne tıbbi bir makale çevirisi geldiğinde elbette tökezleyecektir. Bunun yolu tek tek kitap karıştırıp terimlere hakim olmak mıdır? Hayır tabii ki, bunun yolu tecrübedir. Sıkıntı çeke çeke, sürekli araştırarak, belki dakikada 1 cümle çevirerek hız kaybetmeniz demektir bu ama uzun vadede getirisi çok büyük olacaktır.
- Jargon Hakimiyeti: Türkiye'de bile şehirden şehre konuşma jargonu değişiyorken aynı şeyin aksini yabancı ülkelerden beklemek büyük bir cahillik olur. Bunun yolu tabii ki okumak değil, yine tecrübedir. Yabancı yapımları sıklıkla izleyen bir izleyici bile, çeviride jargon hatasını gördüğü an fark edebiliyor. Bu yüzden çevrilecek yapıma hakim olan jargonu önceden bilmek önemlidir. Örneğin anlamını herkesin bildiği bir kelime, polis teşkilatında polisler arasında kullanıldığında aslında çok farklı bir anlama gelebiliyor ve bu tarz şeyleri bilindik İngilizce-Türkçe sözlüklerde bulmanız mümkün olmayabiliyor.
- Uyku İhtiyacı: Bir altyazı çevirmeninin kesinlikle bir yaşayan ölü gibi uykusuzluğa alışması gerekiyor. Önümüze 10 iş geliyorsa bunların en fazla 1 ya da 2 tanesinin teslim süresi rahat bir zamana yayılıyor. Kalanların hepsini oldukça sıkışık ve gergin bir programla çevirmeniz bekleniyor. Dahası, gecenin bir vakti –sabah 3 gibi- sizi aranıp "Sencer koş, haftaya çıkması beklenen dizi erken çıktı hemen çevirmen lazım" gibi "neşeli" talepler alınca da tadından yenmiyor uykusuzluk.

2. **İyi bir altyazı çevirisinin özellikleri nelerdir?**

Bana göre iyi bir altyazı çevirisinin tek bir kuralı vardır, o da İngilizceden çok daha iyi Türkçe bilmektir. Ortalamanın üstünde İngilizce grameri ve sözlük bilgisi olan hemen herkes, İngilizce bir cümleyi öyle ya da böyle Türkçeye çevirebilir. Önemli olan

çevrilecek cümlenin Türkçede doğrudan bir karşılığının olup olmadığını değerlendirmek, varsa da belirli yerlileştirme sınırlarını aşmadan çevirmektir. İyi Türkçe bilgisinin içinde tabii ki gramer, dil bilgisi, cümle yapısı ve özellikleri, imlâ kuralları, Anadolu Türkçesi ve Türkçe argosu gibi öğeler mevcut.

3. **Altyazı çevirilerinde kültürel öğeler nasıl ele alınmalıdır? Nelere dikkat edilmelidir? Kaynak metnin kültürel öğeleri altyazı çevirilerinde erek dile nasıl aktarılır?**

   Aslında bu, ilk sorunuza verdiğim yanıtı da kapsayan bir soru. Jargon hakimiyeti aynı zamanda kültürel öğeleri kapsamaktadır.

   İnternetin de artık her eve girmesiyle –bana göre- yerel kültür diye bir kavram kalmadı. Yani ülke ve millet kültürleri artık yerellikten çıkıp genelleşme yoluna adım attı. Yabancı dizilerin çoğunun Amerika ve Avrupa kültürlerini doğrudan yansıttığını görüyoruz. Bundan 15 yıl önce olsa "Demek Batılılar böyle yapıyormuş, şunu yiyormuş, şöyle ibadet ediyormuş." gibi ifadeler kullanırdık ancak internet sayesinde batı kültürünü resmen gündelik hayatımıza fark ederek ya da fark etmeyerek, isteyerek ya da istemeyerek kanalize ediyoruz. O yüzden kültürel öğeleri dilimize aktarırken özellikle dikkat ettiğim bir konu ya da yöntem yok. Hatta Türkçe karşılığı olan yabancı kültürel kavramları bile mümkün mertebe orijinal dilinde tutmaya çalışarak özerkliğini korumaya çalışıyorum diyebilirim.

4. **Altyazı çevirilerinde, kültürel öğelerin aktarımında ne tür zorluklarla karşılaşırsınız?**

   Doğrudan dilimizde karşılığı olmayan kültürel öğeler çeviri sırasında sıkıntı yaşatabiliyor. Doğrudan çeviremediğimiz ve orijinal dilinde de insanımıza bir anlam ifade etmediği için altyazı sonuna, bölüm sonuna ya da videonun altında ayrı bir pencerede detaylı olarak açıklamak gerekiyor.

5. **Altyazı çevirilerinde nasıl bir çeviri stratejisi izlersiniz?**

   Mümkün olduğu kadar ayrım yapmadan, ancak izleyici kitlesinden gelecek tepkilere göre de kendimi bükerek çeviri yapmayı tercih ediyorum. Mesela geçen çevirdiğim bir dizide terör örgütü İŞİD'den bahsediyorlardı ve ben de İŞİD yazdım ancak izleyiciler "İŞİD'in Türkçeleştirilmiş versiyonu DEAŞ varken neden İŞİD'i kullandın?" diye sordular ve mantıklı gördüğüm için DEAŞ olarak düzelttim.

6. **Çeviri stratejileri, altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımında etkili mi?**

7. **Altyazı çevirilerinde kullandığınız çeviri yöntemleri hangileridir?**

8. **Altyazı çevirilerinde ‘’yabancılaştırma’’ veya ‘’yerlileştirme’’ var mı? Varsa hangisini tercih edersiniz?**

   Yabancılaştırma asla yapmadım, yapmam da. Yerlileştirme de elimden geldiğince yapıyorum. Maalesef günümüzde, Türkçe karşılığı olan İngilizce bir terimi, espriyi ya da tanımı Türkçeye çevirdiğimizde, buna da yerlileştirme diyorlar. Bence bu çevirinin ta kendisi, özüdür. Yerlileştirme bambaşka bir şeydir. Türkçede doğrudan karşılığı olmadığı için ve orijinal dilinde bırakıldığında da izleyiciye bir anlam katmayacağı için Türkçeleştirilen ya da modifiye edilerek yapılan çevirilere yerlileştirme diyorum ben. Ve evet, bunu sık sık yapıyorum.

9. **Çevirmenin aldığı kararlarda işveren etkin midir?**

   Evet, oldukça etkin. En basitinden, argo ve küfür kullanımına kati suretle karşı çıkan işverenle de çalıştım, tam tersine kullanımını destekleyen işverenle de. Bunun dışında teknik kurallar da işverenden işverene değişiyor. Örneğin iki farklı altyazı satırını birbirine bağlarken üç nokta kullanmamızı isteyen işveren de var istemeyen işveren de.

10. **Altyazı çevirilerinde nasıl bir çeviri süreci oluşur?**

    Öncelikle iş paketi gelir. Çevrilecek yapım, birden bölüm/sezondan oluşuyorsa ve teslim süresi yeterli uzunluğa sahip değilse –ki genelde ASLA olmaz- ekipteki diğer çevirmenlerle iş planı yapılır, iş, sezon teslim tarihlerine göre bölümlere ayrılır ve çevirmenlere paylaştırılır. Çevirmenlerin yapımdan fazla kopmaması için, her çevirmene birer bölüm atlatılarak iş verilir. Örneğin bana 1.sezon 1,3,5,7,9. bölümler verilirken size 1.sezon 2, 4, 6, 8, 10. bölümler teslim edilir.

11. **Kullandığınız belirli altyazı çeviri programları var mı?**

    Subtitle Workshop, Subedit, Visual Subsync, FAB Subtitler.

4.1 Mülakat Analizi

Katılımcı Sayısı: 6 – 4 Erkek 2 Kadın
Mülakat Soru Sayısı: 11

Altyazı çevirileriyle ilgili daha detaylı bilgi edinebilmek için altyazı çevirmenleriyle bir mülakat gerçekleştirdik. Bu aşamada mülakat soruları neticesinde elde edilen veriler karşılaştırarak analiz edilecek. Yarı yapılandırılmış mülakat tekniğini kullanıldığı için altyazı çevirmenlerine açık uçlu mülakat soruları yöneltildi ve böylelikle her bir çevirmen kendi düşünceleri doğrultusunda soruları cevaplandırdı. Mülakat yöntemi altyazı çevirileriyle ilgili deneyime sahip uzman ve kişilerden bilgi edinmek amacıyla kullanıldı. Mülakat soruları teker teker incelenerek ve karşılaştırılarak analiz edilecek.

Soru 1: Altyazı çevirmeninde bulunması gereken nitelikler nelerdir?

Çevirmenlerin çoğu yöneltilen bu soruya, altyazı çevirmenin ilk olarak kaynak dil ve erek dile bununla birlikte kaynak kültür ve erek kültüre hâkim olması gerektiğini belirtti. Bunun yanı sıra alınan cevaplar doğrultusunda çevirmenin dil dışında iletişim kopukluğunu engellemek için metin içi ve dış etmenlere hâkim olması gerektiği tespit edildi.
Anket katılımcılarına göre altyazı çevirmeni dili kavrayıp, kendi diline uyarlayıp aynı zamanda hızlı olabilmesi için pratik zekâya sahip olması gerekir. Böylelikle dilde esneklik ve kıvraklık göstererek laf cambazlığı yapabilir.
Bir diğer belirtilen nokta ise altyazı çevirisi görsel-işitsel olduğu için altyazı çevirmeninin özellikle senkronizasyona hâkim olması gerektiğidir. Çevirmenin aynı zamanda konu hâkimiyetini de sağlamalıdır ve bunu ancak tecrübe ve araştırma ile elde edebilir.
Altyazı çevirileri, özellikle online dizi ve film çevirileri olmak üzere bazen acilen talep edilebilir, katılımcılara göre altyazı çevirmeni sağlıklı bir çeviri gerçekleştirebilmek için uyku ihtiyacını karşılamalıdır.

Soru 2: İyi bir altyazı çevirisinin özellikleri nelerdir?

Altyazı çevirisi her şeyden önce her iki kültüre tümüyle hâkim olmalıdır. Anlamsal ve biçimsel olarak erek dil ve erek kültür eşdeğerliği sağlayacak şekilde ifade edilmelidir. Bu doğrultuda iyi bir altyazı çevirisinde deyimler, atasözleri ve öbek eylemleri en uygun şekilde aktarılmalıdır.
Altyazı çevirisinin kaliteli olabilmesi için gerekli bir diğer özellik ise anlatım bozukluklarının ve yazım hatalarının olmamasıdır. Çeviri tam anlamıyla erek dilin gramer kurallarına uygun

olmalıdır ve çevirmen altyazı çevirisini konuşma diline yakın akıcı ve anlaşılır bir şekilde yansıtmalıdır.
Altyazı çevirmeni iyi bir altyazı çevirisi gerçekleştirebilmek için filmde rol alan karakterleri iyi tahlil edip, karakterleri altyazı çevirilerinde kişiliklerine uygun bir tarzla konuşturmalıdır. Aynı zamanda dilsel öğeler kadar, kültürel öğelerin de farkında olmalıdır.

Soru 3: Altyazı çevirilerinde kültürel öğeler nasıl ele alınmalıdır? Nelere dikkat edilmelidir? Kaynak metnin kültürel öğeleri altyazı çevirilerinde erek dile nasıl aktarılır?

Mülakat katılımcılarına göre kültür aktarımının sorumlusu çevirmen erek metin okuyucularının farklı idrak etme sınırlarını, toplumsal ve ahlaksal farklı değerleri, kalıtsal ve yaşantısal birikimleri, uzlaşımları düşünmelidir ve kaynak metindeki etkinin aynısını uyandırmadaki görevinde bu hususları göz önüne almalıdır.
Kültürel öğeler çeviri esnasında olabildiğince aynı bırakılıp, bozmadan çevrilip ve çeviri notu olarak belirtilerek en doğru şekilde aktarılabilir. Bir diğer önemli nokta ise izlenilen filmin özününün bozulmadan anlaşılır hale getirilmesidir.
Kültürel öğeler her şeyden önce fark edilmelidir. Bundan sonra çevirmenin karar vermesi gereken bu kültürel öğenin ekranda tanınan kısıtlı sürede altyazıyla aktarılıp aktarılamayacağıdır. Zaman ve alan yeterliyse gerekli stratejiye karar vermesi gerekir. Yerelleştirme ve yabancılaştırma genelde en yaygın iki tekniktir.
Çeviri bir yandan da kültür aktarımı olduğu için önce o kültür hatta gündemi hakkında bilgi sahibi olmak gerekir.

Soru 4: Altyazı çevirilerinde, kültürel öğelerin aktarımında ne tür zorluklarla karşılaşırsınız?

Mülakat katılımcılarına göre karşılaşılan bazı zorluklardan biri teknik konulardır, çevirmen kültür aktarımında karşılaşabileceği mecazlı yapıları, kelime oyunlarını, karmaşık yapıları aktarırken dilsel, biçimsel ve işlevsel eşdeğerliğin sağlamasını sekteye uğratabilir.
Kültürel öğelerin genellikle bizim kültürümüzde de bir benzerleri ya da yakın olduğu şeyler olur ve bunlar örnek gösterilip, farklılıkları açıklanarak aktarılabilir. Kaynaktaki kültürel öğenin bir karşılığı olmadığı durumunda açıklama kısmı daha zor olur.
Mülakata katılan bir altyazı çevirmene göre ise bilmediğimiz bir coğrafyaya ait bir eseri çeviriyorsak, kültürel bir deyim vs. ile karşılaşıldığında bazen anlaşılmıyor, bu yüzden bunu araştırmak çok zaman alabilir ve buna rağmen her zaman sonuç vermeyebilir.

Altyazı çevirilerinde en büyük zorluk ise 4-5 saniyelik bir zaman zarfında 40 harflik iki satırla gerekli bilgi ve püf noktaların aktarılıp aktarılamayacağıdır. Zaman ve alan kısıtlılığı çevirmeni en çok zorlayan kriterlerdir.

Diğer bir zorluksa kaynak dilde yer alan bazı kültürel öğelerin karşılığının hedef dilde bulunmamasıdır. Ayrıca bazı kelime oyunlarına dayalı espri veya ifadelerde erek metinde ikisi aynı anda sağlanamıyorsa çevirmenin anlamı mı yoksa kelime oyununu mu tercih etmek durumunda kalması, ayrıca yaşayabileceği başka bir zorluktur.

Doğrudan erek dilde karşılığı olmayan kültürel öğeler çeviri sırasında çevirme sıkıntı yaşatabilir. Doğrudan çeviremediğimiz ve orijinal dilinde de insanımıza bir anlam ifade etmeyen kültürel öğelerle ilgili, altyazı sonunda, bölüm sonunda ya da videonun altında ayrı bir pencerde detaylı olarak bir açıklama yapmak gerekebilir.

Soru 5: Altyazı çevirilerinde nasıl bir çeviri stratejisi izlersiniz?

Cihan Ünlü altyazı çevirisinin anlam bakımından olabildiğince tutarlı ve bağdaşık olmayı tercih ettiğini ve erek kültüre uygun olmayan veya gereksiz ifadeleri çıkarmaktan çekinmediğini ifade etmiştir.

Cem Karasu izle-çevir stratejisini kullandığını belirtmiştir, çünkü çevrilen filmde neden bahsedildiği, hangi duyguyla söylenildiği izlenmeden sadece kaynağa bakarak %100 anlaşılamaz ve doğru şekilde aktarılamaz.

Demet Yıldız ise belli bir strateji izlemediğini ve konuya göre karar verdiğini belirtmiştir. Eğer hiç bilmediği bir konuyla önce genel bir fikir edinmek için araştırma yaptığını dile getirmiştir.

Gökçenur Şehirli ise çeviri stratejisinin metne göre değiştiğini, ancak en çok kaynak kültürdeki seyircinin filmi/diziyi izlerken elde ettiği etkiye mümkün olan en yakın etkiyle erek kültürdeki seyirciye aktaracak bir çeviri ortaya koymaya çalıştığını belirtmiştir.

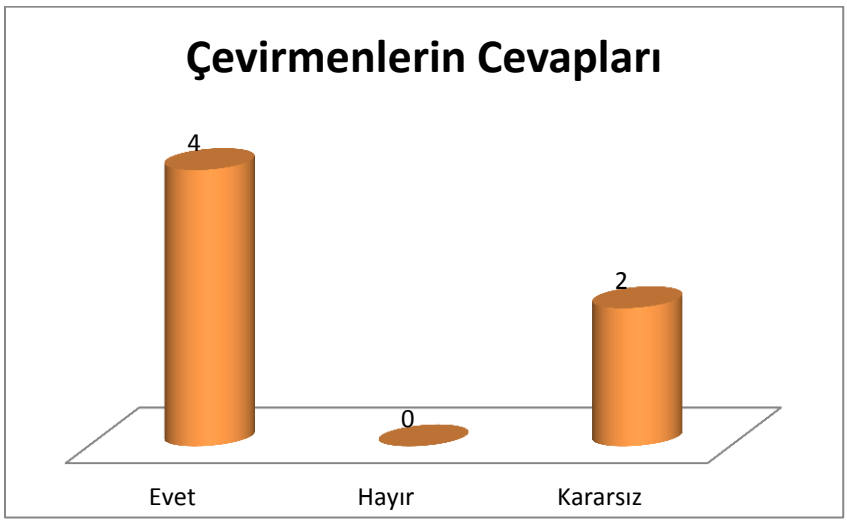
Özgür Özüpek ise bilmediği, hâkim olmadığı bir şeyler varsa bunları araştırdığını, Türkçe karşılıklarına baktığını ve yoksa yine tecrübeli arkadaşlarla kafa kafaya verip bir karşılık bulduğunu ifade etmiştir.

Sencer Coşkun ise mümkün olduğu kadar ayrım yapmadan, ancak izleyici kitlesinden gelecek tepkilere göre de kendini bükerek çeviri yapmayı tercih ettiğini belirtmiştir.

Bu cevaplar doğrultusunda her bir çevirmenin kendi çalışma tarzının olduğunu ve her birinin çeviri stratejisini farklı bir etkene göre belirlediğini ortaya koyabiliriz.

Soru 6: Çeviri stratejileri, altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımında etkili mi?

Grafik 1: Çeviri Stratejileri:

Mülakata katılan altyazı çevirmenlerinin dördü bu soruyu ‘’Evet’’ yanıtıyla cevaplarken ikisi ‘’kararsız’’ olduğunu belirtmiştir.

Soru 7: Altyazı çevirilerinde kullandığınız çeviri yöntemleri (teknikler) var mı? Varsa hangileridir?

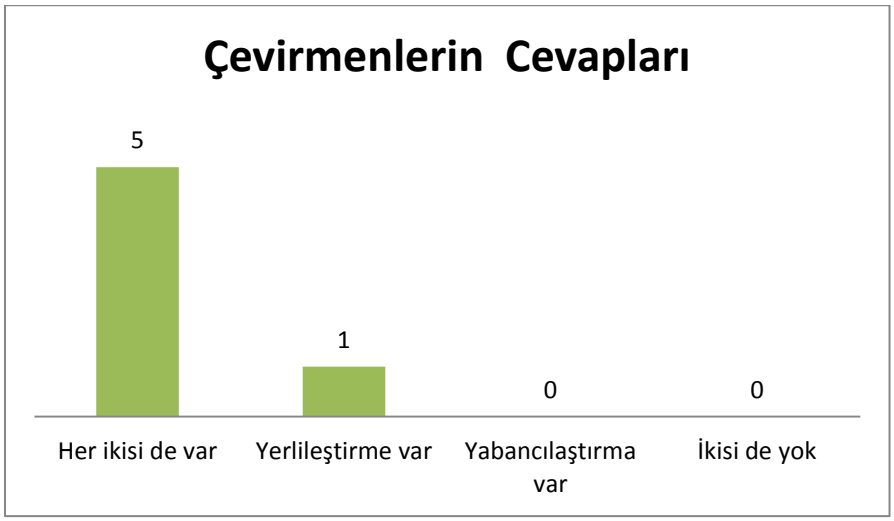
Katılımcı altyazı çevirmenlerinin üçü bu soruyu cevaplamadı, çünkü kullandıkları belirli bir yöntem yok. Demet Yıldız ise profesyonel bir çevirmen olmadığı için belirli bir yöntem kullanmadığını belirtmiştir.

Özgür Özüpek ise kültürel yapıları olabildiğince erek kültüre adapte etmenin daha kusursuz bir altyazıyı beraberinde getirdiğini belirterek yöntemini açıklamıştır.

Gökçenur Şehirli, bazen Skopos kuramından yararlandığını ama onun dışında çeviri yönteminin metne göre değiştiğini ifade etmiştir.

Soru 8: Altyazı çevirilerinde ‘’yabancılaştırma’’ veya ‘’yerlileştirme’’ var mı? Varsa hangisini tercih edersiniz?

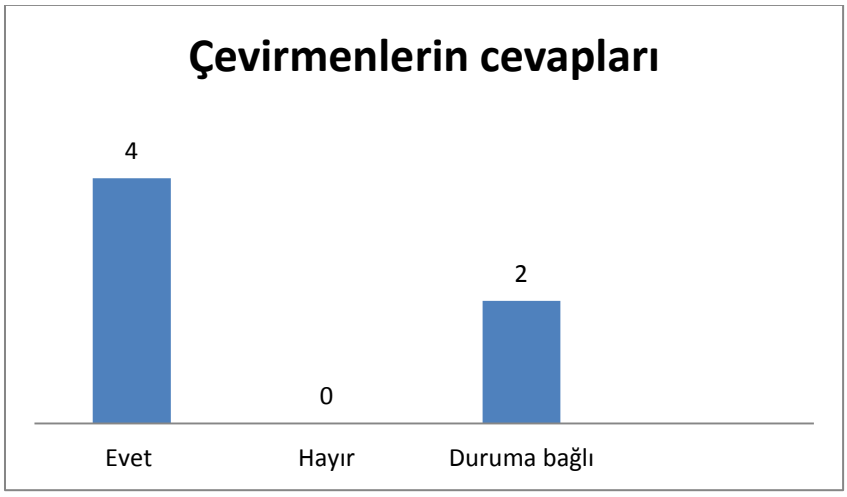
Grafik 2: Yerlileştirme ve Yabancılaştırma:

Katılımcı çevirmenlerin beşi çoğunluk olarak altyazı çevirilerinde yerlileştirme ve yabancılaştırmanın olduğunu ve her ikisinin de kullanıldığını ifade etmiştir. Ancak katılımcılardan biri sadece yerlileştirme yöntemini kullandığını belirtmiştir.

Soru 9: Çevirmenin aldığı kararlarda işveren etkin midir?

Grafik 3: İşverenin etkisi:

Katılımcı çevirmenlerin dördü işverenin alınan çeviri kararlarında kesinlikle etkili olduğunu belirterek evet cevabını vermiştir. Ancak katılımcıların ikisi bunun duruma bağlı olarak değişebileceğini ifade etmiştir.

Soru 10: Altyazı çevirilerinde nasıl bir çeviri süreci söz konusudur? (Çevrilecek metnin gelmesi ve teslim edilmesi)

Cihan Ünlü: Metin düz bir script olarak gelir ve çevirmenden bunu çevirip senkronlayıp SRT (SubRip) formatında teslim etmesi istenir. Bazı durumlarda senkron edilmiş bir SRT dosyası gelir ve çevirmenin tek yapması gereken SRT dosyasını bir yazılım yardımıyla çevirmektir.

Cem Karasu: Genellikle diziler yayınlandıkları akşamın ertesi sabahı internette bulunabilirler fakat kaynak altyazının gelmesi diziden diziye değişir. Çok erken saatlerde gelenler de varken çok geç saatte gelenler de vardır. Çevirmen genellikle kaynak altyazı gelene kadar diziyi izler ve kaynak geldiğinde çevirmeye başlar. Eli alışmaya yeni başlamış bir çevirmen 200 satırı 1 saatte çevirir ama hızlı bir çevirmen 1 saatte 500 satıra kadar çıkabilir. Satır-süre karşılığı dizinin diline, konusuna ve çevirmenin ruh haline bağlı olarak değişebilir.

Demet Yıldız: Metin ve video gelir. Daha ziyade metin üzerinden gidiyorum, bir yandan videoyu da izliyorum. Metinde anlamadığım bir şey olursa bağlamdan çıkarmak için videoyu kullanıyorum.

Gökçenur Şehirli: Bu çok değişken bir süreç. İşverenle doğrudan bağlantılıdır. Ancak genelde işveren çevirmeni arar, programının müsaitliğini sorar. Çevirmen uygunsa çevirinin teslim tarihini söyler. Ardından metin/diyalog listesi ve film/dizi gönderilir (bazen ikisi aynı anda hazır olmayabilir) Çevirmen de çeviriyi yapıp son okumasını bitirdikten sonra en kısa sürede çeviriyi yetiştirerek işverene e-posta yoluyla teslim eder.

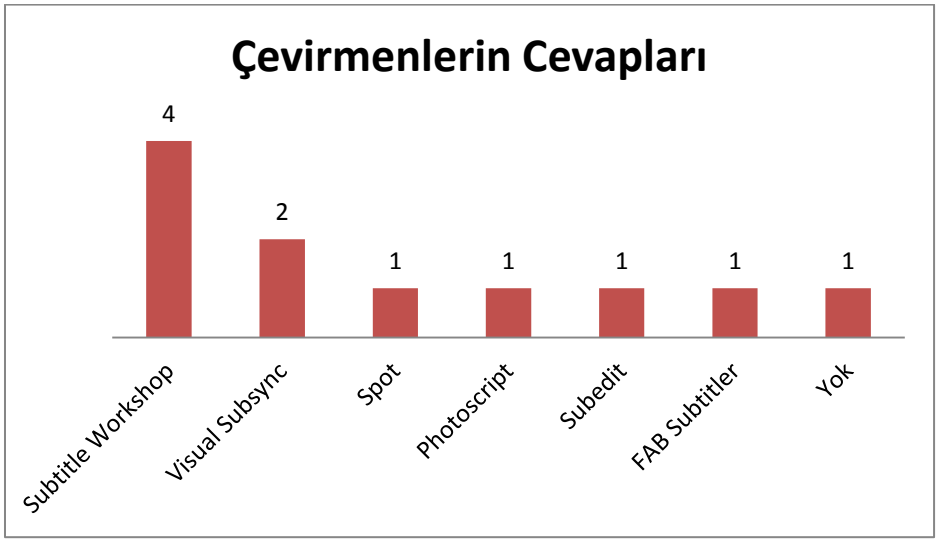
Özgür Özüpek: Genellikle işveren İngilizce metni gönderir. Kimi zaman senkronu tam altyazı formatında olur kimi zaman senaryo formatında. Bazen sadece video gelir. Kendi adıma metinsiz çeviri almıyorum. Önce Türkçeye çeviriyorum. Sonra programı (film, dizi vs.) altyazılı izleyip gerekli düzeltmeleri yapıyorum.

Sencer Coşkun: Öncelikle iş paketi gelir. Çevrilecek yapım, birden fazla bölüm/sezondan oluşuyorsa ve teslim süresi yeterli uzunluğa sahip değilse –ki genelde ASLA olmaz- ekipteki diğer çevirmenlerle iş planı yapılır, iş, sezon teslim tarihlerine göre bölümlere ayrılır ve çevirmenlere paylaştırılır. Çevirmenlerin yapımdan fazla kopmaması için, her çevirmene birer bölüm atlatılarak iş verilir. Örneğin bana 1.sezon 1. ,3. ,5. ,7. ,9. bölümler verilirken size 1.sezon 2. ,4. ,6. ,8. , 10. bölümler teslim edilir.

Bu mülakat sorusu doğrultusunda katılımcı her bir çevirmenin kendi çeviri süreciyle ilgili bilgiler edinildi. Bu bilgiler doğrultusunda çeviri süreçlerinin benzerlikleri tespit edilebilir. Çevirmenlerin açıklamalarını ele alırsak, altyazı çevirilerinde genelde öncelikle kaynak metnin işveren tarafından çevirmene gönderildiğini ortaya koyabiliriz. Ancak bazı durumlarda sadece kaynak film video halinde de gönderilebilir. Bazı durumlarda çevirmenden gönderilen metni senkronlaması da istenebilir. Çevirmen daha sonra tercih edilen altyazı programları üzerinden çevirisini gerçekleştirir.

Soru 11: Kullandığınız belirli altyazı çeviri programları var mı?

Grafik 4: Altyazı çeviri programları:

Katılımcı çevirmenler doğrultusunda elde edilen verilere göre en çok tercih edilen çeviri programı Subtitle Workshop'dur. Bunun yanı sıra Visual Subysnc, Spot, Photosript, Subedit, FAB Subtitler gibi programlar da kullanılmaktadır. Ancak katılımcı çevirmenlerden biri herhangi bir altyazı çeviri programı kullanmadığını belirtmiştir.

SONUÇ

Çağımızın en yaygın kültürel iletişim araçlarından biri internet, televizyon ve filmlerdir. Filmlerin çevirileri ile kültürlerden ve dillerden aktarım sağlanır. Kaynak metindeki kültürel öğeler üretildikleri kültüre özgü olduklarından dolayı bu öğelerle verilen etkiyi, duygu ve düşünceleri erek kültüre aktarmak kolay değildir. Altyazı çevirilerinde pek çok kayıp gözlemlenir ve bu nedenle istenilen aktarım niteliğine ulaşamaz. Kültürel öğelerin aktarımında da bu durum söz konusudur. Bu amaçla, bu çalışmada kültürel öğelerin aktarım olanakları incelenmiştir. Çalışmanın örnekleri incelenen kesitler, teorik çerçeve ve belirlenen yöntem doğrultusunda incelendiğinde, bazı sonuçlar elde edildi:

Altyazı çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımını sağlamak ayrı bir zorluğu beraberinde getirir çünkü konuşma dili yazılı dile aktarılırken belirli kısıtlamalar çevirmeni zorlayabilir. Fakat en büyük zorluklardan biri dil ve kültür farklılığından kaynaklanır. Çevirmeni zorlayan bu kısıtlamalar çeviri sorunlarına sebep olur. Araştırmamızın sorularından biri de çeviri sorunlarının oluşum nedeni üzerine kurulmuştu. Altyazı çevirilerinde anlamsal düzeyde kayıplardan kaçınmak için filmdeki tüm öğeler altyazı da tekrar verilmelidir. Altyazı çevirmenleri altyazının bu yönünü en büyük zorluklardan biri olarak nitelendirdi. İncelenilen film doğrultusunda ise çevirmenin çoğu kesitlerde öğelerin aktarımını sağlayabildiği, ancak bazı durumlarda söylemleri daraltmak zorunda kaldığı tespit edildi. Bu durum ise bazı öğelerin kaybına yol açmıştır. Bu duruma sebep olan en önemli etkenlerden biri ise konuşma dilinden yazı diline geçilmesidir. Altyazılar sabit olsalar da ekranda belirli bir sürede bir kez görüntülenirler ve izleyicinin anlamadığı bir altyazı erek metnini tekrar okuma imkânı verilemez. Bundan dolayı altyazılar net ve kolay anlaşılır bir yapıya sahip olmalıdır.
Oyuncuların filmde konuştuğu farklı aksan veya şiveler de altyazı yöntemiyle aktarılamaz. Bu da kültürel öğelerin aktarımını engelleyen durumlardan biridir. İncelenilen filmde bu duruma örnek oluşturacak bir sahne mevcuttur. Aslen Polonyalı olan bir kız farklı bir aksanla Almanca konuşur, ancak bu özellik Türkçe altyazı çevirisinde aktarılamamıştır.

Altyazı çevirilerinde, çeviri sürecinde sorun oluşturan diğer etkenler biri ise zamansal ve alanla ilgili kısıtlamalardır. Konuşulan dilin yazılı dile aktarılması ile birbirinden farklı normlardan dolayı erek metin etkisiz hale getirilir. Çevirmen zamansal ve alanla ilgili kısıtlamalardan dolayı erek metni oluştururken epey kısıtlanır. Çevirmen burada gerekli şartları da göz önünde bulundurarak etkili çeviri kararları almalıdır. Altyazı çevirisin uzunluğu ve zamanlaması çevirmenin aldığı kararları etkiler. İncelenilen film üzerinde bu çeviri sorununa örnek oluşturacak bazı kesitler mevcuttur. Çevirmen belirli kesitlerde mümkün olduğu kadar kısa bir altyazı oluşturarak kaynak metnin anlamını erek kitleye ulaştırmayı amaçlamıştır. Burada sözlü çeviriyle bir benzerlikler görülebilir, çünkü sözlü çevirmen de

söylenilen ifadeyi semantik çekirdeğine indirgeyerek erek dilde yeniden oluşturur. Çevirmen erek metni oluştururken filmin anlaşılmasında herhangi bir kayba neden olmayacak öğeleri eleyerek semantik düzeyde kayıpları sınırlandırır.

Çevirmeni kısıtlayarak çeviri sorunlarına yol açan bir diğer etken ise sansür kurallarıdır. İncelenilen film online olarak yayınlandığı için çevirmen herhangi bir sansür kurallına uymak zorunda kalmamıştır. Çevirmen bu sebeple argo ifadelerin kullanımında yumuşatma tekniğinden faydalanmaya gerek duymamıştır. Böylelikle kaynak metnin aktarımı konusunda herhangi bir kayıp yaşanmamıştır. Ancak çevirmen sansür kurallarını uygulaması gerekseydi, bazı kayıplar oluşabilirdi. Çevirmen için bağlayıcı olan başka bir etken ise, yayın ilkeleridir. Çevirmen, öncelikle yasal yayın ilkeleri, daha sonra da çeviriyi isteyen kurumun ilkeleri doğrultusunda çevirisini gerçekleştirir. Argo ifadelerin çevirisinde genel olarak erek odaklı bir yaklaşım tercih edilmiştir.

Altyazı çevirmen iki farklı kültür arasındaki iletişim ve etkileşimde rol alır. Çevirmenin en önemli görevlerinden biri, kültürel öğeleri tanıyıp tespit etmek ve onları gerekli araştırmalar sonucunda yorumlayarak erek kültüre aktarmaktır. Çevirmen burada bir kültürel arabulucu görevindedir ve farklı kültürel topluluklar arasında etkili bir iletişimi sağlayabilmek için, kendi kültürü ve üzerinde çalıştığı kültürle ilgili tüm bilgilere sahip olmalıdır, aynı zamanda da kültürel öğelerin aktarımı konusunda erek kitlenin art alan bilgisini de mümkün olduğu kadar dikkate alarak çeviri kararlarını almalıdır.

Altyazı çevirilerinde alınan çeviri kararları çeviri stratejisi, çeviri teknikleri, çeviri yöntemleri, erek kitle, işveren vb. etkenler tarafından şekillenir. Kültürel öğelerin aktarımı konusunda benimsenen çeviri stratejilerinden ikisi yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejilerdir. İncelediğimiz kesitlerde, çevirmenin belirli sebeplerden dolayı sadece bir çeviri stratejine bağlı kalmayarak gerektiğinde yerlileştirme stratejisini veya yabancılaştırma stratejisini benimsediği gözlemlendi. Çevirmen filmin bazı kesitlerinde kültürel öğeleri kaynak kültüre özgü haliyle erek metne aktarmayı tercih ederek yabancılaştırma stratejisini kullanmıştır. Ancak bazı kesitlerde ise bunun aksine belirli öğeleri erek kültürdeki karşılıklarıyla altyazı çevirisinde aktarmayı tercih ederek yerlileştirme stratejisini kullanmıştır. Altyazı çevirmenleriyle yapılan mülakatta da altyazı çevirilerinde yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejilerinin kullanıldığına dair veriler toplandı.

Çeviri teknikleri ve çeviri yöntemleri çevirmenin erek metni erek kültür normlarına en uygun şekilde oluşturması için faydalandığı yöntemlerdir. İncelenilen kesitler doğrultusunda çevirmenin daha çok eksiltme, kısaltma ve genişletme tekniklerini kullanarak etkili bir altyazı çevirisi gerçekleştirmeye çalıştığı tespit edildi. Çeviri teknik ve yöntemleri aynı zamanda

kültürel öğelerin aktarımında da çevirmene fayda sağlar. Ancak yardımcı olduğu gibi, filmin anlamında bozulmalara da neden olabilir.
Bu veriler doğrultusunda çeviri kararlarının çok boyutlu olduğu belirlendi. Çeviri karalarını yönlendiren etkenler arasında film içi ve film dışı öğeler, görsel-işitsel çevirinin bileşenleri ve kısıtlamaları vardır. Bu yüzden altyazı çevirilerini yalnızca dilsel açıdan değil bu etmenleri de dikkate alarak incelemek gerekir.

Çevirmenin çeviri sürecinde karşılaştığı zorluklardan dolayı erek dil ve kültür normlarını dikkate alarak anlamsal eşdeğerliği sağlamalıdır. Bu çalışmada kaynak metnin tam anlamıyla erek dile aktarılamadığı gözlemlendi. Ancak bu durum sadece altyazı çevirilerine özgü bir durum değildir, çevirilerde tam anlamıyla bir eşdeğerlik sağlamak mümkün olmayabilir. Altyazı çevirisinde asıl amaç, filmin içeriğini ve biçemini koruyarak hedef dile aktarmak ve böylelikle filmin, kendi izleyicisi üzerinde gösterdiği etkiyi erek dil izleyicisi üzerinde de göstermesini sağlayabilmektir. Bu nedenle altyazılı film, orijinal filmin fikirlerini yansıtmalıdır ve izleyiciye, orijinal filmi izliyormuş hissini vermelidir.

Bu tez çalışmasında, altyazı çevirisi çeviri bilimi içerisinde sınıflandırmak, bu tür bir çeviri ile ilgili belirli sorunları tanımlamak ve altyazıları oluşturmak için kullanılan bazı çeviri stratejilerini tanımak için çalışmalar yapılmıştır. Klasik çevirilerde ortaya çıkan çeviri sorunlarına ek olarak altyazı çevirilerinin çeviri sürecinde sorun oluşturan başka etkenler daha eklenir. En büyük problemi, kanal değişimi, zaman ve alan kısıtlamaları oluşturur. Konuşulan dilin yazılı dile dönüştürülmesiyle farklı normlardan dolayı çoğu zaman erek metinlerin nötrleştirildiği görülebilir. Bu nedenle, spesifik dil özellikleri genellikle korunamaz. Zamansal ve uzamsal kısıtlamalardan dolayı altyazının açık bir şekilde ifade edilmesi oldukça kısıtlıdır, kaynak metin çok uzunsa, başarılı bir çeviriyi altyazı olarak kullanmak mümkün olmayabilir. Burada çevirmen ödün vermeye hazır olmalıdır.

Araştırmanın sonunda elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde incelenilen filmin altyazı çeviri yöntemiyle erek dile tam anlamıyla aktarılamadığı ancak kaynak dildeki filmin içeriğinden ve biçiminden uzaklaşılmadığı tespit edildi. Türkçe ve Almanca arasında dilsel ve kültürel farklılıklar vardır, farklı dil ve kültürlere ait altyazı çevirilerin kültürel öğelerin aktarımında bazı kayıpların ortaya çıkması kaçınılamaz. Bundan dolayı film çevirilerinde amaç, kaynak filmin içeriğinin ve biçeminin korunarak altyazı çevirisiyle ortaya çıkan ürünün erek kitle üzerinde benzer etkiyi oluşturabilecek bir eşdeğerliğe sahip olmasıdır. Her bir öğenin eşdeğerini sağlamaktan ziyade filmin bütünün eşdeğerliği daha önemlidir.

Film çevirisi alanında hala daha ileri araştırmalar gerekir, böylelikle altyazıların çeviri kalitesi sağlanır ve altyazı çevirisi yardımıyla yabancı filmleri izleyen izleyiciler için kayıplar azaltılır. Altyazı çevirmenlerine artan talep nedeniyle üniversitelerde bu alana yönelik eğitime ihtiyaç vardır. Çeviri eğitiminde henüz bu alana yönelik tam anlamıyla bir çalışma gerçekleştirilmedi, bu durum çeviribilimin de henüz yeni bir disiplin olmasından dolayı kaynaklanabilir. Başka bir araştırma ihtiyacı ise altyazıların oluşturulması ve geliştirilmesi, teorik temelleri öğretmek için planların tasarlanmasıdır. Aynı zamanda çeviri kuramlarının film çevirileri üzerinde uygulanabilirliği de bir araştırma konusu olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

Aksan, Doğan: **Her Yönüyle Dil. Ana Çizgileriyle Dilbilim**. 1.Cilt, (5. Baskı). Ankara, Türk Dili Kurumu Yayınları, 1995.

Aktaş, Tahsin; Oğuz, Derya: ‘’Film Çevirisinde Altyazı – Translation in Movie Subtitles,’’ **Kafkasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı. 13, 2014, s. 3-16.

Aslantürk, Zeki: **Sosyal Bilimciler için Araştırma Metod ve Teknikleri**, İstanbul, Çamlıca Yayınları, 2001.

engi-Öner, Işın: “TV-Film Çevirileri Dil Değişiminde Kaçıncı Kuvvet?”, **Çeviri Bir Süreçtir… Ya Çeviribilim?,** İstanbul: Sel Yayıncılık, 1999, s. 95-108.

Bengi-Öner, Işın: “TV-Film çevirileri: Çağdaş Çeviri Kuramı Çerçevesinde Bir İnceleme”, **Çeviri Bir Süreçtir… Ya Çeviribilim?,** İstanbul: Sel Yayıncılık, 1999, s. 79-94.

Carroll, Mary; Ivarsson, Jan: ‘’Code of Good Subtitling Practice’’, **Subtitling,** Berlin, Simrishamn: TransEdit, 1998.

Caimi, Annamaria: ‘’Audiovisual Translation and Language Learning’’, **The Promotion of İnterlingual Subtitles**, JoSTrans Journal of Specialised Translation, İtalya, 2006, Cilt 6.

Cary, Edmond: **Çeviri Nasıl Yapılmalı?**, İstanbul, İnsan yayınları, 1996.

Chiaro, Delia: ''İssues in Audiovisual Translation'', **The Routledge Companion to Translation Studies**, London, Routledge, 2009.

De Linde, Zoe: ''Processing Subitles and Film Images'', **The Translator**, 1999, Vol. 5, Nr. 1, s.45-60.

Delabastita, Dirk: "Çeviri ve Kitle İletişimi: Film ve TV Çevirilerinin Ekinsel İtici Güç Oluşturma Niteliği", Cağaloğlu: İstanbul, Metis Çeviri, 1990, Yurdanur Salman, Suat Karanttay (Çev.), Sayı:11, s.72-90.

Delabastita, Dirk: "Translation and Mass-Communication: Film and TV-Translation as Evidence of Cultural Dynamics", Babel, 1989, C.35, S. 4, s.193-218.

Díaz Cintas, Jorge; Remael, Aline: **Audiovisual Translation: Subtitling**, Manchester, St. Jerome Publishing, 2007.

Ghaemi, Farid; Benyamin, Janin: ''Strategies used in Translation of İnterlingual Subtitling (English to Persian),'' **Journal of English Studies**, Islamic Azad University, Science & Research Branch, 2010, Vol. 1, Nr. 1, s.39-49.

Geryzmisch Arbogast, Heidrun: ''Subtitling and İnformation Structuring'', **Translation Studies in the New Millennium**, An İnternational Journal of Translation and İnterpreting, 2004.

Gottlieb, Henrik: ‘’Subtitling’’, **Routledge Encyloopedia of Translation Studies**, London, 1998, s. 244-248.

Gottlieb, Henrik: ‘’Subtitles and İnternational Anglification,’’ **Nordic Journal of English Studies**, 2004, Vol.13, Nr. 4, s.219-230.

Gottlieb, Henrik: ‘’Texts, Translation and Subtitling – In Theory, and in Denmark’’, **Translators and Translations,** The Danish Institute at Athens: Aarhus Universitetsforlag, 2001, s. 149-192.

Hönig, Hans; Kussmaul, Paul: **Strategie der Übersetzung,** Tübingen, Gunterr Narr Verlag, 1999.

Hurt, Christina; Widler, Brigitte: ‘’Untertitelung und Übertitelung,’’ **Handbuch Translation,** Wien, Staufenburg Verlag, 1999, s. 261-263.

Ivarsson, Jan: **Subtitling for the Media: A Handbook of an Art**, Stockholm, Transedit, 1992.

Jun, Tang: ’’A cross cultural perspective on production and reception of Disneys Mulan thorugh its subtitles’’, **European Journal of English Studies**, 2008, s.149-162.

Krysztofiak, Maria: ‘’Ästhetik und Kulturwandel in der Übersetzung,’’ **Posener Beiträge zur Germanistik,** Frankfurt am Main, Peter Lang Verlag, 2008.

Lamnek, Siegfried: **Qualitative Sozialforschung**, Band 2 Methoden und Technicken, Weinheim Basel, Beltz Psychologische Verlagsunion, 1989.

Luyken, George Michael: **Overcoming Language Barriers in Television**, Manchester: The European Institute for the Media, 1991.

Mayring, Phillip: **Einführung in die qualitative Sozialforschung**, Weinheim Basel, Beltz Psychologische Verlagsunion 2002.

Manhart, Sibylle: ‘’Synchronisation,’’ **Handbuch Translation,** Giesshübel, Staufenburg Verlag, 1999, s. 264-266.

Mencütekin, Mustafa: ‘’Film altyazısı çevirisi esasları ve Türkiye’de popüler uygulama örnekleri’’, **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 2009, Sayı. 22, s.197-214.

Merriam, Sharan: ‘’Qualitative Research’’, **A Guide to Design and Implementation**, Çev. Prof. Dr. Selahattin Turan, San Francisco, Jossey-Bass, 2009.

Newmark, Peter: “Translation and Culture”, **Meaning in Translation**, Ed. Barbara Lewandowska-Tomaszcyk&Marcel Thelen, 2010, s.171-182.

Nornes, Abe Markus: ‘’Cinema Babel: Translating Global Cinema’’, Minneapolis, University of Minnesota Press, 2007.

Okyayuz, A. Şirin: **Altyazı Çevirisi**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2016.

Pedersen Jan: ‘’How is Culture Rendered in Subtitles?,’’ **Challenges of Multidimensional Translation**, Saarbrücken, Mutra, 2005, s. 113-130

Ramiere, Nathalie: ’’Reaching a foreign audience’’, **Cultural transfers in audiovisual translation**, JoSTrans Journal of Specialised Translation, 2006, s.152-166.

Schleiermacher, Friedrich: **Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens**, Berlin, Störig, 1813.

Şahin, Ayhan: ‘’Film Çevirilerinde Artı ve Eksikleriyle Altyazı Yöntemi,’’ **Uluslar arası Sosyal Araştırma Dergisi**, 2015, Cilt. 8, Sayı. 37, s.971-976.

Takanay, Aslı ‘’Altyazı Çevirisi Örneğinde Çevirmen-İşveren Karşılaşması ve Bunun Uygulamaya Yansıması,’’ **Uluslararası Çeviri Sempozyumu Bildirileri**, Sakarya Üniversitesi, Tübitak, 2004, s.242-252

Taylor, Christopher: ‘’The Subtitling of Film, reaching another community’’, **Discourse and Community,** Tübingen, Gunter Narr Verlag, 2000.

Venuti, Lawrence: “The American Studies”, **Routledge Encyclopedia of Translation Studies**, Ed.Mona Baker, 1998, s.15-305.

Yıldırım, Ceylan: ‘’Kültürel unsurların çevirisi üzerine bir inceleme’’, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2015, Cilt:8, Sayı:8.

Yücel, Faruk: ‘’Başka bir Okur: Çeviri Okurunun Rolü,’’ **Uluslararası Çeviri Sempozyumu Bildirileri**, Sakarya Üniversitesi, Tübitak, 2004, s. 168-171.

Yücel, Faruk: ‘’Televizyonda Çeviri Olgusu,’’ **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** Sayı.25, 2011, s. 307-315.

Zojer, Heidi: **Cultural references in subtitles**, Dublin: Universtiy College, **Babel**, Fédération Internationale des Traducteurs (FIT) Revue Babel, 2011, Vol.57, Nr. 4, s. 394-413.